

**НАЦІОНАЛЬНА НАУКОВА МЕДИЧНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ
БІБЛІОТЕКА НАЦІОНАЛЬНОГО ФАРМАЦЕВТИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
УКРАЇНСЬКА БІБЛІОТЕЧНА АСОЦІАЦІЯ
АСОЦІАЦІЯ БІБЛІОТЕК УКРАЇНИ**

**БІБЛІОТЕЧНО-ІНФОРМАЦІЙНА
ІНФРАСТРУКТУРА МЕДИЧНОЇ, ФАРМАЦЕВТИЧНОЇ
ГАЛУЗІ УКРАЇНИ:
ТРАДИЦІЙНИЙ ТА ІННОВАЦІЙНИЙ ШЛЯХИ
РОЗВИТКУ**

**МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

ХАРКІВ, 26-27 травня 2011р.

**НАЦІОНАЛЬНА НАУКОВА МЕДИЧНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ
БІБЛІОТЕКА НАЦІОНАЛЬНОГО ФАРМАЦЕВТИЧНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ
УКРАЇНСЬКА БІБЛІОТЕЧНА АСОЦІАЦІЯ
АСОЦІАЦІЯ БІБЛІОТЕК УКРАЇНИ**

**БІБЛІОТЕЧНО-ІНФОРМАЦІЙНА ІНФРАСТРУКТУРА
МЕДИЧНОЇ, ФАРМАЦЕВТИЧНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ:
ТРАДИЦІЙНИЙ ТА ІННОВАЦІЙНИЙ ШЛЯХИ РОЗВИТКУ**

**МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

Харків, 26-27 травня 2011р.

Харків – 2011 р.

**НАЦІОНАЛЬНА НАУКОВА МЕДИЧНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ
БІБЛІОТЕКА НАЦІОНАЛЬНОГО ФАРМАЦЕВТИЧНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ
УКРАЇНСЬКА БІБЛІОТЕЧНА АСОЦІАЦІЯ
АСОЦІАЦІЯ БІБЛІОТЕК УКРАЇНИ**

ББК: 78.34:51+78.34:52

УДК: (026.07:61+026.07:615.1) (063)

**БІБЛІОТЕЧНО-ІНФОРМАЦІЙНА ІНФРАСТРУКТУРА
МЕДИЧНОЇ, ФАРМАЦЕВТИЧНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ:
ТРАДИЦІЙНИЙ ТА ІННОВАЦІЙНИЙ ШЛЯХИ РОЗВИТКУ**

**Матеріали міжнародної науково-практичної конференції
Харків, 26-27 травня 2011р**

Редакційна колегія: Р.І. Павленко (відп. редактор)

Т.А.Остапенко (заст.відп. редактора)

О.М. Кірішева

Д.І. Костенко

О.С.Згурська

О.О.Хміль

Комп'ютерний набір: О.О.Хміль

**Затверджено на засіданні науково-методичної ради
Протокол №5 від 15 вересня 2010 р.**

РОЛЬ І МІСЦЕ МЕДИЧНИХ БІБЛІОТЕК УКРАЇНИ В СУЧАСНОМУ ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРІ ДЕРЖАВИ

Павленко Раїса Іванівна

Генеральний директор Національної наукової медичної бібліотеки України,
заслужений працівник культури України

2011 рік згідно з Указом Президента України оголошено Роком освіти та інформаційного суспільства, а 2012 рік – Роком культури та відродження музеїв. Це свідчить про особливу роль бібліотек в суспільстві, які є осередком науки, культури, освіти і виступають посередником між безмежним потоком інформації та користувачем. Інформація стала провідним фактором в нинішньому світі і є одним з найважливіших стратегічних ресурсів подальшого стабільного розвитку держави. У Законі України „Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 рр.” серед інших поставлено завдання „генерування національних інформаційних ресурсів в економічній, науково-технічній, соціальній, національно-культурній сферах...”

Отже зрозуміло, бібліотека не може стояти осторонь перетворень, що відбуваються в суспільстві. Життя вимагає руху та змін. З появою комп'ютерних комунікаційних технологій з'явилися нові, майже безмежні, можливості в інформаційному забезпеченні розвитку цивілізації. Епохою четвертої революції (після появи мови, писемності та книгодрукування), називають сучасний етап розвитку людства – глобальну інформатизацію.

Свого часу, в нашій країні була вибудована унікальна система медичних бібліотек, яка не мала собі рівних у світі. За досвідом до нас приїздили фахівці з різних країн світу: Америки, Монголії та інших країн. Свого піку вона досягла у 70-80 рр. ХХ ст.

На початку 1990-х років всі бібліотеки пережили неабиякі фінансові труднощі, пов'язані з розпадом колишнього Радянського Союзу, спробами віднайти своє місце в нових умовах розбудови української держави. Життя поставило додаткові завдання і виявило нові проблеми, зокрема, принципово змінилася система комплектування фондів, давалася взнаки слабка матеріально-технічна база... Ми не спостерігали бурхливого розвитку бібліотек, проте в стислі терміни вони поступово торували власний шлях розвитку.

Внаслідок непередуманих реформ, у другій половині 90-х років виведено більшість книгозбірень із державного фінансування і підпорядковано їх місцевим органам. Бібліотеки часто стають жертвами свавілля місцевих адміністрацій та бізнесу. З цих причин скорочуються, а іноді зникають безвісти бібліотечні заклади.

Останнім часом також спостерігається тенденція скорочення чисельності мережі медичних бібліотек. На сьогоднішній день в Україні

функціонує 900 медичних книгозбірень різного рівня, в той час як у 2000 році мережа нараховувала 985 бібліотек.

В довгоочікуваному Законі України „Про культуру” (розділ 4) вперше введено поняття: „Базова мережа закладів культури”. Таким чином, даний Закон не передбачає скорочення бібліотечних закладів.

І сьогодні, в непростих економічних умовах, бібліотеки шукають нові шляхи розвитку. Необхідно встигнути зробити максимум можливого, витративши при цьому мінімум часу і фінансів. Змінюються акценти в бібліотечній практиці.

Трансформація бібліотек обумовлена процесами реформування нашого суспільства. Бібліотеки набувають досвіду у застосуванні нових технологій. Багато з них вже освоїли методики дистанційного надання інформаційних послуг користувачам, розпочали створювати власні інформаційні продукти. Вони поступово набувають інших властивостей, притаманних інформаційним центрам. Нині багато бібліотек обладнано комп'ютерною технікою, вони мають електронні каталоги, створюють цифрові колекції, надають доступ до існуючих цифрових баз даних тощо.

Тенденції позитивної динаміки мережі медичних бібліотек України наочно ілюструє тематика наших щорічних науково-практичних конференцій, яка була продиктована велінням часу – це і актуальні питання розвитку бібліотечної справи в Україні, і трансформація бібліотек у сучасні інформаційні центри, і розвиток медичної бібліографістики, і краєзнавча діяльність... Окремим напрямом роботи бібліотек в цей період стали історичні розвідки щодо створення та становлення медичних книгозбірень.

Завдання бібліотек сьогодні, при скороченому фінансуванні, задовольняти всезростаючі, більш ускладнені, інформаційні потреби читачів. Для вирішення цієї проблеми бібліотеки створюють бібліотечні корпоративні системи, які дозволяють з максимальним ефектом використовувати не тільки свої інформаційні ресурси, але й ресурси інших членів корпорації, значно підвищити ефективність бібліотечно-інформаційної діяльності і дає можливість вийти на новий рівень обслуговування користувачів, що в кінцевому результаті підвищує статус бібліотек. Слід зазначити, що медичні бібліотеки вже мають певний досвід корпоративної діяльності.

Крім того, медичні бібліотеки намагаються не тільки надавати споживачам можливість скористатися сучасними досягненнями в медичній галузі, але й урізноманітнюють свої послуги, перетворюючись із суто інформаційних у культурні центри. Розширюється соціокультурна діяльність бібліотек з використанням як традиційних, так і нових форм. Бібліотеки проводять багаточисельні масові заходи, серед яких: зустрічі з творчими особистостями, презентації наукових доробків вчених-медиків, організація традиційних та віртуальних виставок, зустрічі з провідними діячами науки, культури, освіти, організація мистецьких та фотовиставок тощо. Висвітлення цих заходів розміщуються на сайтах бібліотек.

Інформаційна функція сучасної бібліотеки, яка є основною, поступово трансформується в інформаційно-аналітичну.

Сучасні медичні бібліотеки повинні відповідати рівню запитів всіх категорій читачів. Саме бібліотека має бути тим першим місцем, про яке згадає лікар, якщо йому треба здійснити дослідження або просто отримати певну фахову інформацію. Сьогодні вже мало просто виконувати запити користувачів, потрібно діяти на випередження – надавати винятково суспільно значущу інформацію. Адже лікар має постійно удосконалювати свої знання. За висловом видатного медика М.Мудрова «в лікарському мистецтві не повинно бути лікарів, що закінчили навчання». Безперервний професійний розвиток медиків за принципом «освіта впродовж усього життя» – ось гарантія якісного медичного обслуговування населення, збереження і зміцнення фізичного та психічного здоров'я нації.

Відомо, що головний потенціал будь-якої установи – це її кадри, тому що саме люди виконують роботу, подають нові ідеї та допомагають закладу не тільки існувати, а й розвиватися. Проте, які б чудові ідеї не виникали, найновітніші технології, найсприятливіші умови не існували, без підготовленого персоналу сталого розвитку бібліотеки досягти неможливо. Безумовно, найкращими кадрами є працівники з багаторічним стажем та досвідом роботи. На жаль, всі ми добре усвідомлюємо, що в нашій професії спостерігається процес старіння найбільш кваліфікованого складу бібліотечних колективів. Тож закономірно, що стратегічним ресурсом бібліотек є молоді фахівці, які легко підтримують нові ідеї, сучасний стиль роботи бібліотеки. Сьогодні в системі медичних бібліотек працює 2139 фахівців з бібліотечною освітою, а сукупний фонд мережі налічує майже 26 млн. документів. Це потужний інформаційний ресурс, який є невід'ємною складовою загального інформаційного простору країни.

За останнє десятиліття в Україні відбулися суттєві зміни у розвитку бібліотечної справи і діяльності бібліотек. Позитивним моментом є прийняття низки законодавчих актів та основного документу, - затвердженої Кабінетом Міністрів України в рамках Державної цільової програми концепції створення в Україні єдиної інформаційної системи „Бібліотека – ХХІ”. Але реалізація цього вкрай необхідного документу ніяк не розпочнеться. Маємо надію, що даний мегапроект буде все ж таки втілено в життя. Національна наукова медична бібліотека України на запит Міністерства охорони здоров'я України та Міністерства культури і туризму України підготувала пропозиції щодо діяльності мережі медичних бібліотек, зокрема, програми поповнення їх бібліотечних фондів, створення електронної бібліотеки, покращання матеріально-технічної бази та заходи по забезпеченню збереження документальних фондів медичних бібліотек, зокрема шляхом переведення їх в електронну форму. На нашу думку, мережа медичних бібліотек України потребує адаптації до нових соціально-економічних умов, модернізації на основі нових технологій, розвитку з урахуванням загальносвітових тенденцій і досвіду.

Добре відомо, що в таких розвинутих країнах як США, Данія, Фінляндія, Ісландія, Швеція, Норвегія, Австрія, Іспанія, Франція та ін. формування цифрових бібліотек та створення електронних колекцій в Інтернеті відбувається виключно в рамках державних програм і, як правило, це довгострокові національні проекти, які фінансуються урядами цих країн. Можна і далі продовжувати перелік країн, які мають потужний інформаційний ресурс.

Величезне враження залишила професійна поїздка бібліотечних працівників та видавців України до Китайської народної республіки у 2010 році. Бібліотеки Китаю вражали не тільки своїми масштабами, а й надпотужним інформаційним ресурсом. Це ціла індустрія, втілення передових ідей сучасних бібліотечних закладів XXI сторіччя. Національна бібліотека Китаю увійшла в трійку найбільших бібліотек світу з бібліотекою Конгресу США та Національною бібліотекою Франції.

Майбутнє людства – в глобалізації ідей. Проект „Світова цифрова бібліотека” – приклад такого об’єднання. Сьогодні йде мова про приєднання національних книгозбірень країни до Проекту. Від того, як Україна долучиться до Проекту, залежить представлення нашої країни на світовому рівні вже зараз.

Девізом Міжнародної федерації бібліотечних асоціацій та установ (IFLA) є „Бібліотека на порядку денному”. Сподіваємось, що ставлення до бібліотек в нашій країні буде саме таким.

БІБЛІОТЕКА НАЦІОНАЛЬНОГО ФАРМАЦЕВТИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ: З МИНУЛОГО В МАЙБУТНЄ (ДО 90-РІЧЧЯ З ДНЯ ЗАСНУВАННЯ)

Гавриш Наталія Борисівна

Директор бібліотеки

Національного фармацевтичного університету, м. Харків

Історія фармацевтичної освіти на Харківщині розпочалась в стінах Імператорського Харківського університету, заснованого в 1805 р. Саме в його стінах, на одній із шести кафедр медичного факультету – «кафедрі лікарського речовинослів’я, фармації й лікарської словесності» – розпочалася підготовка фармацевтичних кадрів. Базою фармацевтичного відділення Харківського університету була фармацевтична лабораторія, в якій студенти здобували практичні навички з приготування і дослідження лікарських препаратів, фармакогнозії та інших профільних дисциплін. Впродовж ста років вона була центром наукових досліджень і експериментів. Саме лабораторія Харківського Імператорського університету стала фундаментом, на якому засновано Харківський хіміко-фармацевтичний інститут.

Важливе значення в розвитку фармацевтичної науки відіграло «Товариство наукової медицини і гігієни», створене в 1893 році, членами якого були М.О. Валяшко, М.П. Красовський, А.Д. Розенфельд.

В цей період студенти, які здобували фармацевтичну освіту, та викладачі користувались фондами фундаментальної бібліотеки Імператорського Харківського університету.

10 вересня 1921 року постановою Наркомату охорони здоров'я та Головнауки України було відкрито Харківський хіміко-фармацевтичний інститут (ХХФІ) – перший та єдиний в Україні. Під керівництвом першого ректора Валяшка Миколи Овксентійовича була розроблена структура вузу, підготовлена програма навчання майбутніх провізорів, прийнято рішення про створення бібліотеки ХХФІ, вкрай необхідної для початку навчального процесу.

Першими працівниками бібліотеки ХХФІ були бібліотекарі Айзенштак А.М. та Горелик Г.А., які доклали багато зусиль в організацію бібліотечних фондів ХХФІ. На початку це була невелика книгозбірня – лише 1200 примірників, фонди формувались з особистих зібрань і праць вчених кафедр, а також дарунків і пожертвувань. З самого початку бібліотека була організована як студентська, для обслуговування навчальною літературою, та згодом стала поповнюватись науковою літературою. Вже на другий рік після заснування самостійного фармацевтичного інституту були виділені кошти для придбання підручників.

Першими користувачами бібліотеки були 93 студенти та 28 викладачів – серед них видатні вчені: професори М.П. Красовський, А.Д. Розенфельд, Я.В. Ролл, М.С. Бокаріус, П.І. Чейшвілі та ін.

Першими галузевими виданнями фонду стали підручники «Технологія лікарських форм та галенових препаратів» С.Г. Ковальова, «Основи лікарської рецептури» В.І. Сили, «Навчальне керівництво з технології лікарських форм для фармацевтичних вузів» С.Ф. Шубіна, «Фармацевтические препараты и яды» А. Майергофера та періодичні видання «Фармацевтичний журнал» (з 1928 р.), «Химико-фармацевтический журнал» (з 1929 р.), «Журнал химической промышленности» (з 1930 р.). В 1924 році М.О. Валяшко бере участь у виданні Державної Фармакопеї, яка до теперішнього часу посідає одне з почесних місць в бібліотечному фонді вузу.

В період з 1934 по 1950 р. бібліотеку очолює Кац Євгенія Давидівна.

В цей період за ХФІ закріплюють приміщення по вул. Мельникова, 12, в яких розмістились лабораторії, аудиторії і бібліотека. В 1935 році близько 500 студентів здобуває професію провізора, стабілізується професорсько-викладацький склад, удосконалюються навчальні плани і методи викладання, віддається перевага самостійній роботі студентів. Всеукраїнський комітет вищої школи в 1937 році надав Вченій раді інституту право на присудження вченого ступеня кандидата фармацевтичних наук. Все це сприяло збільшенню кількості читачів, відвідувань бібліотеки та книговидачі.

В цей період створюється довідковий апарат на бібліотечний фонд – алфавітний та систематичний каталоги.

В довоєнний період бібліотека ХФІ обслуговувала близько 600 студентів, 10 аспірантів, 62 особи викладацького складу; фонд навчальної та наукової літератури складав 24 000 томів.

Під час Великої Вітчизняної війни працівників вузу було евакуйовано до міста Семипалатинська, але навчальний процес не припинявся, незважаючи на складнощі, нестачу викладачів, навчальних посібників.

Війна завдала значних втрат ХФІ, евакуювати все майно не вдалося, тому значна його частина, в тому числі і бібліотечний фонд, залишилась в окупованому місті. Весь період окупації фашисти грабували місто, але завдяки зусиллям професора М.П. Красовського вдалося врятувати велику частину унікального наукового фонду бібліотеки ХФІ та частково зберегти навчальні видання зі спеціальних дисциплін.

В повоєнні роки працівники ХФІ проводили велику роботу по відновленню та становленню інституту. Багато зусиль по організації фонду бібліотеки у ці важкі роки доклала завідувача Кац Євгенія Давидівна.

З 1950 по 1961 р. посаду завідувача бібліотеки займала Данилова Фекла Петрівна. В 50-ті роки колективом бібліотеки розпочато організацію предметного каталога: аналітично розписувались всі профільні збірники та журнальні статті, а з фармації та фармакогнозії були розписані всі наявні в бібліотечному фонді документи. В 1958 р. бібліотека отримала нове приміщення за адресою площа Повстання, 17; відкрився читальний зал на 40 місць; протягом року обслуговано близько 1 000 користувачів; було видано 50 564 примірники книг та періодичних видань; на кафедрах організовано бібліотечні пункти. В 1959 р. для викладачів та студентів впроваджено нову послугу – Міжбібліотечний абонемент, що дало змогу користувачам отримати необхідну літературу з фондів інших бібліотек м. Харкова.

З 1961 по 1970 р. бібліотекою ХФІ завідувала Коваленко Ольга Василівна. На початку її керівництва бібліотека переїздить у приміщення за адресою вул. Пушкінська, 53. В цей час бібліотека випускала бюлетені нових надходжень, списки рекомендованої літератури. Активною була культурно-масова робота для студентів та викладачів: організовувались книжкові виставки, читацькі конференції, диспути.

60-ті роки минулого століття були позначені широким розвитком наукової діяльності в Харківському фармацевтичному інституті. Відкриваються наукові школи професора Г.П. Півненка (з вивчення хімічного складу ефірних і жирних масел флори України), професора П.О. Петюніна (з синтезу в галузі створення лікарських препаратів). В стінах ХФІ проходить I з'їзд фармацевтів України. В 1964 році в інституті затверджено об'єднану Вчену Раду з захисту дисертацій на здобуття вченого ступеня кандидата фармацевтичних наук. З 1965 року в інституті розпочинається підготовка спеціалістів фармації для зарубіжних країн.

Всі ці зміни потребували від бібліотеки якісного інформаційного забезпечення і формування книжкового фонду відповідно напрямку наукових досліджень. Бібліотека активно комплектувалась спеціальною науковою літературою, передплачувала періодичні видання.

З 1970 по 2004 рр. посаду директора бібліотеки НФаУ займала Вікторія Миколаївна Щепінова. Це період інтенсивного розвитку бібліотеки і час позитивних змін в її структурі – створюються відділ комплектування та наукової обробки літератури, відділ обслуговування, довідково-бібліографічний відділ, пізніше – відділ книгозберігання.

На початку 70-х років фонд бібліотеки нараховував 89 000 примірників та за короткий період він зростає в декілька разів. Проводиться активна робота з вдосконалення довідково-пошукового апарату бібліотеки, створюються каталоги на підсобні фонди, допоміжні картотеки. З 1971 року бібліографи починають випуск бібліографічних збірників «Библиография печатных работ и авторских свидетельств сотрудников Харьковского государственного фармацевтического института».

У 80-ті роки фонд бібліотеки становив 200 000 прим.; кількість користувачів – 4 000; штат бібліотеки становив 25 чоловік. В структурі бібліотеки того часу було 2 абонементи, 1 загальний читальний зал та 2 читальних зали при гуртожитках.

В 1991 році Харківський фармацевтичний інститут (ХФІ) отримав статус вузу, акредитованого на союзному рівні, а в 1992 році ХФІ реорганізовано в Українську фармацевтичну академію (УкрФА). ХФІ не обмежується підготовкою студентів на денному, вечірньому та заочному відділенні і стає базою для підвищення кваліфікації провізорів. Тому для обслуговування всіх категорій читачів вже було недостатньо існуючих бібліотечних приміщень.

В 1993 році бібліотека отримує нове приміщення в технологічному корпусі Української фармацевтичної академії (вул. Блюхера, 4) площею 500 кв.м. Час вимагав оновлення і змін в структурі бібліотеки. Було створено відділи іноземної літератури, навчальної літератури, з'явився художній абонемент з відкритим доступом до літератури.

В 1994 році до бібліотеки академії приєдналася бібліотека фармацевтичного технікуму з фондом 100 000 примірників. У цьому ж році бібліотеці присвоїли 2 категорію по оплаті праці. Перехід вузу на новий рівень освіти, якісно організована самостійна робота студентів перетворюють бібліотеку на активного учасника навчального процесу.

Сучасну інформаційну інфраструктуру бібліотеки визначає поступове впровадження новітніх технологій, розпочате в 1995 році, коли в бібліотеці з'явився перший ПК. В 1997 році бібліотека отримала від Міжнародного фонду «Відродження» грант – \$1500 на передплату валютних журналів, а в 1999 році – два гранти на суму \$14 000 від фонду «Відродження» та від Інституту Відкритого Суспільства (Будапешт), що дало можливість придбати необхідну комп'ютерну техніку та чотири ліцензії на програмне забезпечення

«Libermedia», підключити бібліотеку Української фармацевтичної академії до інформаційної служби «LINK» (безкоштовний доступ до періодичних видань видавництва «Springer» (Німеччина).

В 1999 р. розпочинається створення електронного каталога, інтенсивно використовується Internet.

В цьому ж році Українській фармацевтичній академії Наказом Президента України було надано статус Національної, а в 2002 році академія стає Національним фармацевтичним університетом.

З 2003 року в бібліотеці розпочав роботу зал електронної інформації для студентів та викладачів НФаУ, відкрито навчальний абонемент №2 для обслуговування студентів 1-2 курсів.

Разом з університетом стрімко розвивається і оновлюється бібліотека. Позитивно вплинули на її розвиток поява нових спеціальностей, факультетів, збільшення набору студентів. Розширюється інформаційна база, змінюється тематика комплектування відповідно до потреб навчального процесу, зростає книжковий фонд.

Сьогодні бібліотека НФаУ продовжує традиції, закладені першими викладачами і бібліотекарями в далекому 1921 році. Трансформуючи свою діяльність, бібліотека здійснює стратегію переходу від традиційного бібліотечного закладу до динамічного центру інформації, визначивши своїм пріоритетом впровадження сучасних інформаційних технологій.

Бібліотека укомплектована цінними унікальними вітчизняними та зарубіжними галузевими виданнями. Широко представлені праці вчених університету – підручники, посібники, методичні розробки, монографії, довідники, матеріали наукових конференцій, періодичні видання. Близько 65 % бібліотечного фонду перебуває у відкритому доступі.

Бібліотечний фонд представлений наступними колекціями:

Колекція цінних та рідкісних видань XIX - XX ст. російською, англійською та німецькою мовами – близько 2 500 примірників. Серед них «Руководство по фармацевтической и медико-химической практике» (1889 р.), «Archiv der Pharmazie», «Zeitschrift für Analytische Chemie», «Pharmaceutisch Weekblad» (1842 р.), «Фармацевтичний журнал» з 1879 року та ін.

Неопубліковані документи – близько 10 000 примірників дисертацій, авторефератів дисертацій, дипломних та магістерських робіт, захищених в нашому університеті з дня заснування.

Традиційні друковані видання – понад 545 000 примірників наукових, навчальних, довідкових та художніх видань. В тому числі близько 240 000 – державною мовою та 12 000 видань іноземними мовами.

Електронні видання на CD та DVD – близько 4 400 примірників. Серед них «Електронна бібліотека навчальних видань НФаУ» у 2-х частинах, що налічує 340 000 примірників електронних аналогів навчально-методичної літератури вчених університету.

Бібліотека стовідсотково забезпечує всіх студентів денної та заочної (дистанційної) форми навчання навчально-методичним комплексом документів (підручник, практичний посібник, методичні рекомендації) з усіх навчальних дисциплін.

Чільне місце в інформаційному забезпеченні посідає науково-бібліографічна діяльність бібліотеки – випуск бібліографічних та біобібліографічних покажчиків. Серед них покажчик «Видання Української фармацевтичної академії 1991-1999 рр.», покажчик друкованих праць співробітників університету за період з 1805 по 2005 рр. «Наукова спадщина вчених НФаУ». За активної участі бібліографів бібліотекою було видано 35 біобібліографічних покажчиків серії «Вчені – фармації», в яких представлено науковий доробок вчених вузу (Черниха В.П., Тихонова О.І., Дрогвоз С.М., Березнякової А.І., Петюніна П.О., Коваленка С.М. та багатьох інших).

Диференційне обслуговування користувачів усіх категорій здійснюється на 6 абонементів та в 10 читальних залах, з них – 3 читальні зали електронних інформаційних ресурсів та 3 читальні зали при студентських гуртожитках НФаУ. Покращується матеріально-технічна база бібліотеки, створюються комфортні умови для самостійної роботи студентів в нових читальних залах та на абонементах.

Щорічно всіма структурними підрозділами бібліотеки НФаУ обслуговується понад 25 000 користувачів, видається понад 700 000 примірників документів.

Реалізація вимог оперативного інформаційного обслуговування користувачів здійснюється з використанням сучасної комп'ютерної техніки. Сьогодні в бібліотеці 70 комп'ютерів з доступом до мережі Інтернет, 50 з них доступні студентам в читальних залах бібліотеки, студентами використовуються електронні ресурси. Серед них:

Електронний каталог (включає всі види документів, нараховує близько 90 тисяч записів); Електронна бібліографічна БД «Праці вчених НФаУ» (нараховує близько 30 тисяч записів); Електронна база даних «Книгозабезпечення навчального процесу» (містить інформацію стосовно забезпеченості студентів НФаУ навчально-методичною літературою з усіх дисциплін, які вивчаються в університеті), Електронна база даних реферативних журналів ВІНТІ.

Електронний каталог на базі Libermidia, створений працівниками бібліотеки – це, з одного боку, бібліографічна база даних, що відображає надходження літератури до бібліотеки з 2000 року і дає змогу оперативно підібрати літературу з усіх галузей знань. З другого боку – це вхід до Електронної бібліотеки кафедральних навчальних, наукових, довідкових, періодичних видань видавництва нашого університету («Вісник фармації», «Клінічна фармація», «Журнал органічної та фармацевтичної хімії», «Український біофармацевтичний журнал», «Управління, економіка та забезпечення якості в фармації»), авторефератів дисертацій науковців, захищених в НФаУ. Станом на 2011 р. у складі Електронної бібліотеки,

розміщеної на бібліотечному сервері, нараховується близько 8 000 назв електронних документів. Доступ до електронних документів здійснюється через пошукову веб-сторінку ABIC Libermidia в локальній університетській мережі та читальних залах бібліотеки. Джерелами надходжень в Електронну бібліотеку є видання кафедр та видавничого центру НФаУ, оцифровані друковані видання з фонду бібліотеки.

Значно покращалось інформаційне обслуговування користувачів з використанням світових повнотекстових галузевих видань, в першу чергу електронних наукових журналів, до яких бібліотека організовує віддалений доступ. З 2004 бібліотека є передплатником потужної ліцензованої інтерактивної системи EBSCO Publishing, в якій представлені бази даних: Academic Search Premier; Medline; Health Source: Nursing/Academic Edition; Health Source–Consumer Edition; ERIC; Business Source Premier; MasterFILE Premier; GreenFILE; Newspaper Source; Regional Business News; Library, Information Science & Technology Abstracts, до складу яких входять до 40 000 примірників електронних наукових журналів. Організовано доступ в режимі on-line безпосередньо з кафедр університету. Використовується цей інформаційний електронний ресурс в якості фактичного матеріалу для викладання, науково-дослідних робіт, курсових, дипломних проектів, магістерських робіт.

Покращення інформаційної підтримки фармацевтичної освіти, фундаментальних наукових досліджень і практичної діяльності в галузі здійснюється також шляхом систематичного оновлення галузевої інформації та наповнення web-сайту бібліотеки НФаУ, створеного в 2008 р. <http://pharmlib.kharkiv.edu>. Він застосовується як інтерактивний канал реалізації інформаційного потенціалу університету та бібліотеки.

Постійне вдосконалення та розвиток бібліотечного web-сайту в перспективі дає можливість інтегрувати його ресурси в проблемно-орієнтований портал «Internet та інформаційні ресурси фармації» (<http://www.pharm.in.ua>), основним завданням якого є в єдиному загальнодоступному інформаційному полі довести до користувачів досягнення медичної та фармацевтичної науки та виробництва, що кардинально підвищить статус і роль бібліотеки в суспільстві.

Ці електронні інформаційні ресурси та бази даних відіграють суттєву роль в розвитку електронного науково-освітнього середовища університету. Комплексне і логічне поєднання традиційних та електронних видань, а також зручний доступ до електронних ресурсів успішно задовольняють інформаційні та навчальні потреби студентів та викладачів.

Перспективним напрямом розвитку університету і бібліотеки НФаУ є підтримка ініціативи Open Access «відкритого доступу», що набуває все більшого поширення, і створення в університеті Електронного архіву НФаУ eNPhaUIR (інституційного репозитарію). Найближчим часом цей ресурс буде доступний через мережу Інтернет.

На протязі багатьох років робота бібліотечного персоналу спрямована на підвищення інформаційної грамотності користувачів. Для студентів першого курсу проводяться мультимедійні лекції «Основи інформаційної культури».

Культурно-виховні заходи, в тому числі й книжкові виставки (майже 140 щорічно), які організує бібліотека, спрямовані на популяризацію літератури, що висвітлює історичний розвиток України, її культуру. В презентаціях книг, засіданнях «круглих столів», літературних вечорах беруть участь науковці вузу та м. Харкова, митці художнього слова та відомі артисти. Великою популярністю користуються організовані бібліотекою «Дні інформації», «Дні аспіранта», «Тиждень дипломника».

Дійсно, сьогодні бібліотека НФаУ – це багатофункціональний інформаційно-освітній центр з потужним потенціалом і великим досвідом.

Нині в колективі працює 44 висококваліфікованих спеціаліста, що забезпечують роботу 9 відділів, 5 секторів бібліотеки та розгалуженої мережі пунктів бібліотечного обслуговування в університеті, коледжі НФаУ та в гуртожитках.

Кожен із співробітників – ніби складова частина різнокольорової мозаїки, з якої складається чудове панно. У кожного свої уподобання, захоплення, світогляд, але любов до книги, мистецтва та людей об'єднує колектив, створює гармонію. Листаючи в пам'яті сторінки історії бібліотеки, хочу сказати слова подяки бібліотечним працівникам різних поколінь, які внесли свій внесок в становлення і розвиток бібліотеки НФаУ. Велика подяка колективу, який працює зараз, всім творцям нашої історії.

За 90 років свого існування бібліотека пройшла шлях від маленької книгозбірні до сучасного інформаційного центру і увійшла в XXI сторіччя з великим практичним досвідом, який дозволить поєднати традиційні та новітні технології.

ВЕБ 2.0 В МЕДИЧНИХ БІБЛІОТЕКАХ УКРАЇНИ

Нежурбіда Галина Георгіївна

Заступник генерального директора Національної наукової медичної бібліотеки України з науково-інформаційних технологій,

Бурхливе зростання публікацій про концепцію Бібліотеки 2.0 та перші кроки впровадження технологій, на яких ґрунтується концепція Бібліотеки 2.0, в практику українських бібліотек дає можливість проаналізувати сьогодні стан та перспективи розвитку даного напрямку в медичних бібліотеках України.

Вважається, термін Бібліотека 2.0 вперше використав Майкл Кейсі (Michael Casey) в своєму блозі LibraryCrunch у 2005 р. як аналогічний термінам „Веб 2.0” та „Бізнес 2.0” для позначення кола прогресивних

технологій бібліотечного обслуговування через Інтернет. На сьогодні популярною є формула, запропонована Д. Фіchter (Darlene Fichter), яка відображає складові концепції Бібліотеки 2.0:

Library 2.0 = (books 'n stuff + people + radical trust) x participation

Тобто складовими концепції Бібліотеки 2.0 є книги та ресурси, люди, довіра; все помножується на „участь”. На меті концепції Бібліотеки 2.0 залучення читачів бібліотеки для поліпшення бібліотечного обслуговування. Користувачі бібліотек повинні мати можливість створювати та змінювати сервіси, що надаються бібліотекою. Ключовим принципом є створення співтовариств, націлених на аналітичне оброблення інформації та створення вторинного інформаційного продукту. Для цього в нагоді стають сервіси та технології Веб 2.0. Сервіси веб 2.0 часто називають соціальними сервісами. Найбільшу популярність мають веб-сайти соціальних мереж, блоги, форуми, вікі-сайти, сайти, що надають хостинг різноманітних ресурсів – сайтів, файлів, в тому числі текстових та зображень, фото, відео тощо.

На жаль, медичних бібліотек України в соціальних мережах я не знайшла. Проте бібліотек у Фейсбуці та Вконтакті досить багато. У зв’язку з тим, часто постає питання – навіщо це бібліотеці, якщо бібліотека має власний сайт? За даними на 30 березня 2011 р. під час реєстрації на Фейсбуці 1,3 млн. користувачів вказали країну – Україна. Аудиторія Уанету за даними на березень 2011 р. - біля 12,1 мільйонів. Тобто кожен десятий користувач Інтернету в Україні користується Фейсбуком. Реєстрація бібліотеки в соціальній мережі дає можливість не тільки інформувати потенційних читачів про заходи, які відбудуться в бібліотеці, нові надходження та нові послуги, а й дізнатися думку читачів про бібліотечні послуги, провести аналіз складу віртуальних користувачів бібліотеки та їх потреб, оперативно реагувати на зауваження та потреби. Тобто стало можливим налагодити спілкування з віртуальними користувачами бібліотеки, яких у великих бібліотеках з розвинутими мережевими ресурсами вже значно більше ніж реальних. Оскільки соціальні сервіси найчастіше безоплатні, поліпшення обслуговування користувачів відбувається без фінансових обтяжень бібліотеки.

Блоги з’явилися в Інтернет як платформа для ведення особистого щоденника, але дуже швидко вони фактично стали місцем спілкування користувачів Інтернет. З’явився термін – блогосфера, що означає сукупність блогів як спільність. Успішні блогери «живуть» в мережі: вони не тільки додають матеріал у свій блог, але й спілкуються з іншими блогерами, беруть участь в обговоренні, приєднуються до віртуальних співтовариств. За допомогою блогу просто і зручно публікувати власний матеріал в Інтернет, не звертаючись до спеціалістів з веб-технологій, не витрачаючи кошти на хостинг сайту. За даними публікацій у фаховій пресі, декілька років тому причиною створення блогу бібліотекою в країнах СНД була відсутність належного фінансового, кадрового, матеріально-технічного забезпечення для створення повноцінного сайту бібліотеки. На сьогодні блоги створюють й

бібліотеки, які вже мають власний сайт, тому що блог легко використовувати як платформу для дискусій, для організації опитувань, різного роду досліджень читацької аудиторії, надання консультацій читачам, підтримки неформального, неофіційного спілкування з читачами, що безперечно наближує бібліотеку до читачів.

Ще в грудні 2009 року Херсонська обласна наукова медична бібліотека започаткувала блог „ХОНМБ” (<http://medlib.blog.net.ua>). 2010 року Бібліотека Вінницького національного медичного університету ім. М. І. Пирогова започаткувала 4 блоги: „Новини бібліотеки”(nbvnmu.blogspot.com), „МетодINFO” (блог методиста бібліотеки Гулик Інни Вікторівни - metodinfo.blogspot.com), „Новини "Літературної вежі"” (<http://literaturnaveza.blogspot.com>), „Бібліо Граф і Я” (<http://bibliovnmu.blogspot.com>). Обидві бібліотеки використовують сервіси безкоштовних блогів: ХОНМБ використовує сервіс <http://blog.net.ua>, а бібліотека Вінницького національного медичного університету ім. М. І. Пирогова – Blogger від Google (<https://www.blogger.com>).

В липні 2010 року Національна наукова медична бібліотека України започаткувала сайт «Форум працівників медичних бібліотек України» (<http://medlibforum.at.ua>). Мета сайту – організація активного діалогу з розгляду важливих питань повсякденної бібліотечної практики, об'єднання зусиль та прийняття спільних рішень. Сайт функціонує на платформі uCoz (<http://www.usoz.ua>), що включає безоплатний хостинг та систему управління сайтом. При створенні сайту переслідувалась ще одна мета – перевірка, чи дійсно пересічний бібліотечний працівник може самостійно створити сайт бібліотеки та поповнювати його матеріалами, наскільки зручною є система управління сайтом. Перевірка засвідчила, що uCoz (<http://www.usoz.ua>) може використовуватись бібліотекарями як для створення повнофункціонального сайту, так і для доповнення існуючого сайту новими модулями, такими як форум, опитування, гостьова книга та інші. Форум включає наступні розділи: «Загальні питання», «Запитання гостей та новачків форуму», «Бібліографам», «Предметизаторам», «Корпоративна діяльність», «Організаційні питання корпоративної діяльності», «Нормативно-правове забезпечення діяльності бібліотек», «Адміністраторам системи Ірбіс», «Методистам». Крім того є можливість створювати фотоальбоми. Переглядати Форум може будь-який користувач Інтернет, а створювати теми та додавати коментарі для існуючих тем – лише зареєстровані користувачі. Наприкінці квітня 2011 року на сайті було зареєстровано 42 користувача. На Форумі було організовано опитування задля виявлення думки бібліографів з проблеми заповнення поля заголовку бібліографічного запису. На жаль, відповіді дали лише 3 учасника Форуму.

За даними спеціальних досліджень на популярність блогу чи форуму перш за все впливають: зміст (якісний, цікавий), частота публікацій (не менше одного разу в 2-3 дні), спілкування на інших схожих за змістом форумах та блогах та включення посилань на ваш форум чи блог. Крім того, за даними досліджень низька популярність блогів та форумів в Україні

пов'язана з недовірою користувачів Інтернет до неофіційної інформації, фактично з цієї самої причини користувачі не беруть участь в обговоренні постів блогу чи форуму – існує побоювання оприлюднення своєї думки, уявлення, що рішення повинне приймати керівництво й оприлюдненню підлягають лише офіційні рішення.

Інший корисний сервіс Веб 2.0 – Вікі – це веб-сайт (або інша гіпертекстова збірка документів), що дозволяє користувачам змінювати самостійно зміст сторінок на ньому. Вікі-технології призначені для колективної роботи над структурованою сукупністю текстових та мультимедійних файлів, створення гіпертекстових зв'язків між ними та забезпечення цілісності, організації централізованого доступу та збереження. 2011 року Національна наукова медична бібліотека України започаткувала створення вікі-ресурсу «Медицина в Україні очима працівників медичних бібліотек» (<http://ukrmedlib.wikispaces.com>). Розробка вікі-ресурсу пов'язана з необхідністю об'єднати зусилля медичних бібліотек України у створенні авторитетних файлів (індивідуальних та колективних авторів), розвитку краєзнавчих ресурсів, і побудові на їх основі загальнонаціонального інформаційного ресурсу, формуванні календарів знаменних дат тощо. На даний час розробка структури вікі-ресурсу ще триває, але зроблена спроба відпрацювання його колективного наповнення. На основі наданого Херсонською науковою медичною бібліотекою авторитетного файлу розроблено шаблон для вивантаження інформації з авторитетного файлу індивідуальних авторів, підготованого в АБІС ІРБІС для завантаження її в вікі-ресурс. Біобібліографічну інформацію, підготовану Херсонською ОНМБ, можуть переглядати всі користувачі Інтернет - http://ukrmedlib.wikispaces.com/Персоналії_Херсонська+область. Існує можливість її корегування, доповнення змісту, створення гіперпосилань на інші статті лише зареєстрованими користувачами, яким надаються відповідні повноваження. Представлена інформація може бути корисна, наприклад, працівникам бібліотек ВНЗ, які збирають інформацію про випускників, що досягли визнання. Збирання такої інформації самостійно, виходячи з прізвищ випускників, вимагало б значно більшого часу. Вікі-ресурс створено на платформі <http://wikispaces.com/>. Він є безоплатним для створення ресурсів, що можуть використовуватися під час навчання. Важливою особливістю є можливість вивантаження підготованої інформації в HTML та PDF-файли, які в подальшому можуть бути включені в сайт бібліотеки. Для обговорення спірних питань передбачений розділ – «Дискусія». Система зберігає інформацію про кожне редагування сторінки та надає можливість повернутися до будь-якої її версії. Інформацію про редагування сторінки можна отримувати через RSS. RSS є однією з технологій, на яких базується веб 2.0, її призначення - інформування про зміни на веб-сайті без його відвідання. Кількість медичних бібліотек, що використовують RSS постійно зростає. Назвемо лише декілька з них: Національна наукова медична бібліотека України, Полтавська обласна наукова медична бібліотека

(<http://www.poltavaonmb.pl.ua/?q=rss.xml>), бібліотека Кам'янець-Подільського медичного училища (<http://med-kmpb.ucoz.ru/news/rss>), Луганська обласна наукова медична бібліотека (<http://mediclibr.ucoz.ru/news/rss>). RSS мають блоги медичних бібліотек, що називалися вище, а також Форум працівників медичних бібліотек України (<http://medlibforum.at.ua/news/rss>). RSS в числі інших технологій підтримує соціалізацію сайту, тобто здатність індивідуальних налаштувань сайту і створення персональної зони користувача.

Досліджуючи тему технологій веб 2.0 в бібліотеках, не можливо не сказати про головний ресурс бібліотечного сайту – електронний каталог. Поняття «каталог 2.0» є не тільки дискусійним. Вже існує та використовується бібліотеками програмне забезпечення, що ґрунтується на технологіях веб 2.0. На жаль не в медичних бібліотеках України. Каталог нового покоління реалізовано в АБІС Absotheque UNICODE (розробник - компанія Лібер). В Україні АБІС Absotheque UNICODE впроваджено в Бібліотеці Полтавського університету економіки і торгівлі (<http://lib.uccu.org.ua>). Головні відмінності ОПАС Absotheque UNICODE – сервіс «Особистий кабінет читача», розвинена система навігації на сторінці результатів пошуку, при нульовому результаті пошуку включається автопідбір запиту (наприклад, для виправлення орфографічної помилки). Єдина вада – висока ціна програмного продукту.

Існує безкоштовне програмне забезпечення, що реалізує практично ті ж самі функції, як і модуль ОПАС Absotheque UNICODE. Це програмне забезпечення з відкритим кодом VuFind. Приклад налаштованого ОПАС на VuFind – Електронна бібліотека Російського державного гуманітарного університету (<http://vufind.lib.rsuh.ru>).

Пошук починається з однієї строки, так званий гугле-подібний пошук. Відображення результатів пошуку має розвинуту систему навігації. Користувач може уточнювати запит, натискаючи на гіперпосилання або інші активні зображення сторінки результатів пошуку. Якщо для систематизації літератури використовується ієрархічна система, то користувач може вибрати перехід до вищого або нижчого рівня.

Користувачі мають можливість створювати власні RSS-канали для отримання інформації про нові надходження, що відповідають їх запитам. Також є можливість залишати коментарі, ставити мітки (теги).

Технології веб 2.0 повністю орієнтовані на користувача, його вимоги та уподобання. Інтернет перетворюється на єдиний колективний розум, стає платформою для комунікацій, а не лише джерелом інформації. Взаємодія, створення спільного контенту набуває все більшого розвитку. Програмне забезпечення перестає бути товаром, а вартість інформації збільшується. Це – не лозунги. Це реалії нашого дня.

ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ДІЯЛЬНОСТІ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ ВІННИЦЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО МЕДИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ім. М.І. ПИРОГОВА

Шпукал Леся Іванівна

Директор наукової бібліотеки Вінницького національного медичного
університету ім. М.І. Пирогова,
м. Вінниця

Впровадження нових інформаційних технологій в усі сфери бібліотечної роботи докорінно змінює діяльність бібліотек, яка ґрунтується на впровадженні нових видів послуг. Інтеграція бібліотеки у світовий бібліотечний інформаційний простір є складовою її ефективної діяльності. Адже відомо, що сьогодні значна частина споживачів інформації посередником між ними та інформацією обирають не бібліотеки, а високо функціональні інтернет-системи, які здатні задовольнити їх потреби краще, ніж бібліотеки.

Сучасна місія вузівської бібліотеки передбачає перехід від видачі книг в тимчасове користування до організації доступу до необхідних інформаційних ресурсів. З появою і формуванням електронних бібліотек, з керованим середовищем мультимедіа в цифровій формі склалося нове уявлення про бібліотеку. Тепер до основних вимог відносять:

забезпечення користувачів вільним доступом до інформації, незалежно від їх соціально-економічного статусу і місцезнаходження;

надання можливості здобуття інформації з будь-якого джерела, без тимчасових, географічних і інших обмежень;

ефективність відображення вмісту наявних в її фондах документів і швидкість отримання інформації користувачем.

Найважливіше місце у формуванні якості освітніх послуг в наш час займають саме інформаційні ресурси бібліотеки як інформаційний потенціал самого вузу. Тому сучасний етап розвитку вузівської бібліотеки характеризується зміною основних пріоритетів її діяльності, адже найчастіше саме бібліотеки стають інформаційними центрами навчального закладу.

Зараз переважна більшість вітчизняних бібліотек займається створенням власних інформаційних ресурсів і представляє їх широкому колу користувачів через Інтернет-мережі. Своєчасне інформування, ефективність задоволення потреб читачів, престиж бібліотек, їх рекламу сьогодні забезпечують веб-сайти, які дозволяють розширити та урізноманітнити спектр бібліотечно-інформаційного сервісу.

Бібліотека ВНМУ здійснила аналіз відвідувань та частоти звернень до власного сайту, який функціонує вже 4,5 роки. Ефективність представленої інформації в мережі Інтернет висвітлюють статистичні дані, отримані за результатами опитування, анкета якого розміщена на головній сторінці.

Позитивні відгуки про сайт надіслали майже 60 % користувачів, 37, 6 % забажали покращення якості його наповнення.

Минулого року відвідування сайту склало 53 291 раз, а це понад 140 звернень щоденно. І на 19 квітня ц.р. кількість відвідувань становить 20689 разів.

Потік нових інформаційних технологій все більше входить у наше життя. З'являються послуги, побудовані на сервісах Інтернету, використання різноманітних інтерактивних технологій вже не тільки данина моді, а й серйозна конкурентна перевага.

З 2005 року інтернет-технології мають технології вищого рівня, які отримали назву «Веб-2.0», тобто «веб-технології другого покоління». З того ж року для позначення прогресивних технологій бібліотечного сервісу стали використовувати термін «Бібліотека-2.0», завдяки чому бібліотеки можуть досягти якісно нового рівня забезпечення інформаційних потреб користувачів, а також можливість залучення своїх користувачів до бібліотечних сервісів та використання зворотнього зв'язку з ними.

Принциповою відмінністю технології Веб-2.0 від технологій Веб-1.0 є те, що її використання дає змогу не лише переглядати веб-ресурси мережі, а й завантажувати власні, здійснювати обмін цими ресурсами з іншими користувачами, діяти спільно з метою їхнього накопичення, брати участь в обговореннях та ін.

Технології Веб-2.0 справедливо називають соціальними сервісами мережі Інтернет, оскільки їх використання зазвичай здійснюється спільно в межах відповідної групи користувачів. Групи користувачів можуть утворювати цілі мережні співтовариства, які об'єднують свої зусилля для досягнення відповідної мети. Прикладом такої групи може бути створення мережного співтовариства бібліотекарів для спільного використання веб-ресурсів та обміну досвідом.

Слід зауважити, що використання соціальних сервісів Веб- 2.0 не є складним процесом, оскільки не вимагає знань мови програмування або вмінь створювати html-сторінки. Простота і зручність використання соціальних сервісів дає змогу економити час і не витрачати його на довгі пояснення технології функціонування веб-систем.

На нашу думку, найбільш використовуваними у бібліотечній практиці можуть стати такі соціальні сервіси:

- створення блогів (веб-журналів);

- зберігання мультимедійних веб-ресурсів;

Розглянемо детальніше призначення кожного соціального сервісу та доцільність їх використання в бібліотечній практиці, в т.ч. нашої бібліотеки.

I. Створення блогів

Блог або веб-журнал (англ. blog, від web log, «мережевий журнал чи щоденник подій») – це сайт, основний зміст якого постійно оновлюється новими записами, які можуть містити символічні, графічні, звукові та відео дані і відображається у хронологічному порядку.

Хоча у світі прийнято вважати, що перший блог було створено ще у далекому 1992 році, досі така форма інформаційного обміну та маркетингової діяльності бібліотек лише починає ставати популярною серед бібліотек (бібліотекарів) України.

Кожен запис у блозі має тему, зміст (текстові, графічні, звукові, відео дані), дату і час публікації. До нього можуть додаватися коментарі інших людей, що забезпечує дискусію з приводу тієї чи іншої теми. До всіх заміток прикріплено «мітки» (теги), що дозволяє швидко та зручно віднайти потрібний матеріал. Сукупність цих записів утворює хронологічну структуру блогу, в якій останній запис завжди відображається на початку, а перший в кінці, тобто в зворотному порядку.

Тому блог є простою і зручною системою публікацій новин в мережі Інтернет, і може стати цінним інструментом для розміщення бібліотечних новин, який не вимагає спеціальної підготовки від блогера. Фахівець бібліотеки або група спеціалістів можуть вести тематичні блоги з актуальних тем, висвітлювати діяльність щодо якогось конкретного проекту. Кожне блог-повідомлення може будь-хто прокоментувати, що передбачає діалог між блогером та його читачами.

Блоги мають соціальний характер. Навколо них формується група людей, які цікавляться його тематикою, або знають особисто автора (чи авторів). Саме тому блог можна використовувати в бібліотечній роботі, сформувавши групу з бібліотекарів або з користувачів і бібліотекарів, і таким чином організувати їх спільну діяльність.

Мета використання блогів:

популяризація своїх ресурсів та сервісів;

ознайомлення користувачів з новинами діяльності бібліотеки.

новітнє джерело біографічної інформації (науковий співробітник НБУВ Ю. Вернік)

можливість спільної діяльності без територіальної розмежованості.

Блог може складатися з декількох тематичних розділів, які містять записи відповідно до його тематики. Наприклад, «Поради фахівцю» – тут можна розміщувати методичні рекомендації, обмінюватись досвідом тощо, «Масові заходи» – в цьому розділі відвідувачі блогу можуть отримувати інформацію про заходи, що проводились у бібліотеці, дивитись фотографії, відеозаписи тощо, «Краєзнавство» – тут бібліотекар може розміщувати матеріали краєзнавчого характеру і т.п.

У веб-просторі мережі Інтернет є такі основні сервіси блогів:

<http://livejournal.ru>– «Живий журнал»;

<http://blogs.mail.ru>– веб-журнал на «Мейл.ру»;

<http://blogger.com>– «Блогер» та ін.

Оперативність інформування з основних напрямів діяльності нашої бібліотеки забезпечують блоги: «**Новини бібліотеки**», «**Бібліо Граф і Я**», «**МетодINFO**», «**Літературна вежа**» (висвітлюється діяльність творчого об'єднання, що діє при бібліотеці). За час свого існування, з серпня 2010

року, у нас з'явилися свої прихильники. Аудиторія відвідувачів блогів переважно з України. Проте нашою інформацією цікавилися в Росії, США, Індії, Канаді, Нідерландах, Португалії і навіть в Об'єднаних Арабських Еміратах. На 19 квітня ц.р. кількість відвідувань становить 944 рази.

II. Зберігання мультимедійних веб-ресурсів

Другий спосіб, який ми використовуємо із ресурсів Веб-2.0 – відео, фотохостинги – передача візуальної інформації (відео та фотоматеріали) в Інтернет.

Сервіси для зберігання мультимедійних веб-ресурсів дають змогу безкоштовно зберігати, класифікувати, обмінюватись графічними зображеннями, аудіо- та відеоресурсами, презентаціями, а також організовувати обговорення завантажених матеріалів. Ці сервіси можуть бути використані в бібліотечній роботі як:

1) джерело накопичення мультимедійних бібліотечних веб-ресурсів (відеофільми, фотографії, аудіо- та відеозаписи тощо).

2) система зберігання бібліотечних відео-, фото-, аудіоархівів.

3) засіб для спільної діяльності працівників різних бібліотек.

В мережі Інтернет функціонує низка сервісів, за допомогою яких можна завантажувати, зберігати, використовувати особисто та надавати для загального використання мультимедійні веб-ресурси:

«Flickr» — <http://Flickr.com> — сервіс для зберігання та подальшого використання цифрових фотографій.

«Youtube» — <http://youtube.com> — соціальний сервіс, призначений для зберігання, перегляду та обговорення цифрових відеозаписів.

«SlideShare» — <http://www.slideshare.net> — соціальний сервіс, який дозволяє конвертувати презентації PowerPoint у формат Flash. Призначено для зберігання і особистого або спільного використання.

Ми в своїй діяльності використовуємо сервіс <http://ua.fotoalbum.eu/nbvnmu/>, в якому виставляємо фоторепортажі про бібліотечні події, а також в цьому році ми використали можливість фотоальбому і для проведення фотоконкурсу "Не зламай свою долю: молодь за здоровий спосіб життя" (питання антинаркотичної, антинікотинової, антиалкогольної тематики), який проходив в університеті з 20 січня по 20 лютого 2011 р.

Таким чином, принципи Веб-2 відкривають бібліотекам нові можливості для кращого обслуговування своїх користувачів та залучення нових. Можливо, сьогодні українська бібліотечна спільнота потребує не так нових матеріалів розміщених на Інтернет-ресурсах, як розвитку віртуальної співпраці між бібліотеками, налагодження нових контактів, всебічного всеукраїнського обговорення бібліотечних проблем.

НОВІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ МЕДИЧНОЇ БІОГРАФІСТИКИ У НАЦІОНАЛЬНІЙ НАУКОВІЙ МЕДИЧНІЙ БІБЛІОТЕЦІ УКРАЇНИ

Корнілова Лідія Євгенівна

Завідувач відділу наукової бібліографії Національної наукової медичної
бібліотеки України,

Супрун Діна Львівна

Головний бібліограф відділу наукової бібліографії Національної наукової
медичної бібліотеки України,

Становлення інформаційного суспільства і подальший розвиток сучасної науки вимагає відповідного рівня інформаційного забезпечення досліджень в будь-якій її галузі.

Розвиток науки, у тому числі медичної, неминуче викликає великий інтерес до її історії, до дослідження життя і наукової спадщини вчених, які стояли біля її витоків чи зробили вагомий внесок в її розвиток. Інтерес до біографічних праць і активізація біографічних досліджень в Україні актуалізує проблеми інформаційно-бібліографічного забезпечення цієї важливої ділянки вітчизняної науки, а використання сучасних технологій дає можливість вирішувати проблеми, які постають, на якісно новому рівні. Національна медична бібліографія є складовою частиною історії медицини і джерелознавчою базою для історичних досліджень.

Національна наукова медична бібліотека України як науково-дослідний і науково-методичний центр з питань інформаційно-бібліографічного забезпечення медичної науки і практичної охорони здоров'я розробляє проблеми створення національної медичної бібліографії та її складової - української медичної біографістики. З середини 90-х років ХХ ст. бібліотекою започатковано видання серії «Медична біографістика», на даний час побачили світ 3 випуски біобібліографічного словника «Медицина в Україні. Видатні лікарі», робота над словником продовжується - накопичений і обробляється новий масив інформації.

Наступним етапом роботи став випуск серії біобібліографічних покажчиків «Славні імена української медичної книги: медичні бібліотеки України в персонах, документах, бібліографії», першим в якій став біобібліографічний нарис «Раїса Іванівна Павленко».

Протягом 2007-2009 рр. в даній серії було видано 5 покажчиків: «Юрій Григорович Віленський»; «Братусь Василь Дмитрович (26.12.1916-11.10.2008)»; «Криштопа Борис Павлович (1973-2007); «Матвєєва Ганна Петрівна; «Мерков Аркадій Михайлович, Камінський Лев Семенович, Птуха Михайло Васильович» .

Крім того, останніми роками побачили світ персональні біобібліографічні покажчики, присвячені відомим представникам медичної науки і охорони здоров'я, а саме: «Микола Михайлович Амосов. Легенда світової науки», нагороджений Почесною відзнакою Української бібліотечної

асоціації «Бібліографічний посібник 2010 р.»; «Микола Іванович Пирогов. Николай Иванович Пирогов (1810-1881). До 200-річчя від дня народження», який видано в друкованому виді та на CD. На сайті бібліотеки виставлений електронний біобібліографічний покажчик «Анатолій Миколайович Зелінський»-Режим доступу :URL: <<http://www.library.gov.ua/html/iaaeie.html>.

Як правило, біобібліографічні покажчики готуються до ювілейних і пам'ятних дат. Так, у 2010 році до 170-річчя створення Товариства київських лікарів, розпочато роботу з пошуку і збору матеріалів, в яких знайшли відображення різноманітні аспекти заснування та діяльності Товариства. В цьому ж році був виданий покажчик «Товариство київських лікарів» і започатковане видання наступної серії «Товариство київських лікарів в персонах», в якій підготовлено і готуються до друку 2 покажчики: «Лікарська совість» м. Києва початку XX століття: До 150-річчя від дня народження Теофіла Гавриловича Яновського» і «Караваєв Володимир Опанасович». До 200-річчя від дня народження». Видання даної серії містять бібліографію наукових робіт, літературу про життя і діяльність вчених, про наукові школи, засновані ними, про внесок в розвиток вітчизняної науки київських лікарів XIX і XX століть.

Підвищення ефективності бібліографічної роботи, зменшення трудовитрат на виконання операцій з пошуку інформації в наш час є актуальним завданням. Щоб використати роботи по біографістиці, кількість яких незмінно збільшується, загальнодоступними, наблизити їх до користувачів, перш за все, потрібно мати оперативну і достовірну інформацію про зміст книги, журнальної публікації, інших матеріалів, що містять біографічні дані, та їх наявність у фондах тієї або іншої бібліотеки. На сьогодні інформація про друковані джерела з цієї тематики є недостатньою через відсутність не тільки сучасної, з погляду технічних і технологічних рішень, загальнодержавної бази даних джерел з біографістики, але і традиційних - спеціальних ретроспективних і поточних бібліографічних покажчиків, які б систематизували відомості саме про джерела з біографістики. Масив загальних і спеціальних бібліографічних покажчиків, не дивлячись на наявність розділу «Персоналії» або «Біографії», реферативні журнали, систематичні каталоги бібліотек тощо не можуть задовольнити зростаючі потреби фахівців. З цією проблемою ми зіткнулися як при створенні покажчика «Товариство київських лікарів», так і всіх біобібліографічних покажчиків.

Подальше вирішення актуальних задач інформаційно-бібліографічного забезпечення біографічних досліджень вимагає налагодження процесу аналітико-синтетичної обробки вітчизняної літератури з біографістики, потребує якомога точнішого і повнішого опису всіх видів видавничої продукції в цій області, включаючи не тільки книги і брошури, але й статті з журналів, які є важливим джерелом інформації. Забезпечення цих вимог допоможе створенню з використанням сучасних технологій бази даних біобібліографічної інформації.

Усвідомлюючи потреби і вимоги часу, було розпочато роботу над створенням БД «Джерела медичної біографістики» і «Календаря знаменних і пам'ятних дат». Починаючи створення БД, необхідно було визначити черговість освоєння комплексу джерел і скласти орієнтовні переліки найважливіших з них. Така робота вимагала залучення великої джерельної бази, формування значних за обсягом масивів біобібліографічної інформації. Біографічна продукція багатогранна, з одного боку вона може бути явною, доступною кожному користувачу, з іншого - прихованою в документальному масиві, у формі окремих, неорганізованих відомостей про документи біографічного характеру. Далеко не всі джерела, що містять біографічну інформацію, можна вважати власно біографічними. Проходячи систематизацію по існуючій бібліотечній класифікації, вони потрапляють в розділ «Персоналії», знаходячи відображення в систематичних каталогах бібліотеки. Але саме ці джерела, які з погляду формальних ознак не можна вважати власно біографічними (наприклад, професійні джерела з історії науки, техніка, культури, навчальні посібники та ін.), містять цінні біографічні відомості, на пошук яких дослідники іноді витрачають багато часу і, на жаль, ці пошуки не завжди бувають плідними. Так, наприклад, при пошуку інформації про діячів Товариства київських лікарів відомості про них ми знаходили у виданнях, присвячених історії м. Києва, Медичного інституту, Київського університету тощо. Наше завдання полягало в тому, щоб зробити таку інформацію явною. Для цього необхідно було виявити відомості про біографічні дані і документально зафіксувати їх в певній логічній послідовності. Сучасні засоби комп'ютерних технологій надають широкі можливості для підготовки, зберігання і використання таких масивів.

У БД «Джерела медичної біографістики» збираються і упорядковуються бібліографічні дані про джерела інформації, в яких надаються біографічні відомості про осіб, які увійдуть до «Календаря знаменних і пам'ятних дат». В БД «Джерела медичної біографістики» вноситься бібліографічний опис документу, анотація, шифр, допоміжні пошукові терміни. «Календар знаменних і пам'ятних дат» планується готувати з допомогою Системи автоматизації бібліотек «Ірбіс» і встановлення зв'язку між двома БД надасть можливість користувачам отримувати оперативні дані про видатні постаті у вітчизняній медицині, джерела інформації, які містять біографічні матеріали про ту чи іншу особу, а також проводити біографічні дослідження, готувати різні види бібліографічних і біобібліографічних документів. На основі накопиченої в БД бібліотеки бібліографічної інформації в наступному році планується видання першого випуску покажчика «Джерела медичної біографістики у фондах ННМБУ», який надасть інформацію про видання у фондах бібліотеки, що містять біографічні відомості про видатних медиків України.

Формуючи зазначені масиви даних, ми повинні вирішити цілий ряд теоретичних і методичних питань, які в цілому є традиційними для подібних досліджень. Пошук біографічних джерел і наповнення БД «Джерела

медичної біографістики» здійснюється згідно змістовно-галузевого критерію, обмежуючись медициною.

Вимагають вивчення питання типології біографічних джерел. Як відомо, визначення об'єкту обліку є однією з найважливіших проблем загальної ретроспективної бібліографії. При цьому центральним питанням є типологія документа. Ми виходили з того, що вид документа, його формальні характеристики значно менше цікавлять дослідника, ніж його зміст, якщо джерело містить в різних формах і обсягах біографічні відомості про медиків України. Враховуючи вибрану орієнтацію на відносну рівність інформації, в БД «Джерела медичної біографістики» вносяться всі види документів, будь-якого обсягу за умови наявності біографічних відомостей про українських діячів медицини різних часів. Результатом такого підходу є те, що в БД «Джерела медичної біографістики» потрапляє значно більше документів, чим знайде дослідник в каталогах бібліотеки і бібліографічних покажчиках.

Велика кількість біографічної інформації публікується у виді монографій, але значна частина знаходиться в періодичних виданнях, збірниках праць, ювілейних збірниках, звітах наукових установ, учбових закладів, краєзнавчих біографічних словниках тощо.

Значні об'єми інформації вимагають також використання змістовно-якісного критерію вибору об'єкту обліку, що означає вибір в БД джерел, які є, на думку дослідників, найбільш цікавими, змістовними і достовірними.

Ще одним принциповим питанням є визначення поняття «національний». Воно і сьогодні є дискусійним і вирішується дослідниками залежно від того, що беруть за основу у визначенні нації - етнос або регіон. Ми вважаємо за доцільне при рішенні питання про включення в БД інформації про те або інше джерело виходити з того, що всі видання, які містять біографічну інформацію про медиків України, можуть бути включені в БД, не дивлячись на місце і мову видання, національну приналежність автора твору тощо.

Співробітники бібліотеки постійно ведуть пошук і вносять до БД словники і енциклопедії, опубліковані результати досліджень з біографістики, генеалогії і геральдики, спеціалізовані видання із загальної історії, історії медицини, науки і техніки, мистецтва та ін. Об'єм бібліографічної інформації в БД постійно збільшується. Але, на жаль, зусиллями співробітників тільки нашої бібліотеки вирішити проблему створення БД джерел з біографістики дуже складно. Потрібна координація зусиль бібліотек нашої мережі, підключення до роботи з створення загальнодержавної БД, яку веде інститут біографістики НБУВ ім. В.І. Вернадського, який пропонує організувати поточний облік нових біографічних матеріалів про осіб, причетних до історичного і культурного процесів в Україні, які виходять українською мовою на території України і, по можливості, видаються діаспорою. Облік повинен включати всі типи біографічних матеріалів: біографії, критичні матеріали з біографічними відомостями, автобіографії, листи, щоденники, мемуари, генеалогії,

некрологи, персональну бібліографію, портрети, ілюстрації, збірки біографій тощо. Доцільно також враховувати такі біографічні матеріали, як передмови, післямови, розділи в книгах не біографічного змісту.

Проблема поточного обліку джерел з української біографістики в сучасних умовах повинна вирішуватись шляхом використання комп'ютерних технологій в бібліотечно-бібліографічній діяльності. Необхідно описувати документи так, щоб була можливість оперативного пошуку необхідної інформації, в нашому випадку біографічної, серед величезного масиву документів.

Кожен новий документ в процесі обробки детально вивчається фахівцями відділу наукової систематизації Бібліотеки для визначення тематики і привласнення відповідних шифрів та рубрик MESH. У разі виявлення біографічних даних в документі, необхідно позначати відповідний код в його електронному бібліографічному описі, що дозволить оптимізувати процеси пошуку і обробки джерел біографістики, прискорити створення БД «Джерела медичної біографістики», а також видання наступних випусків біобібліографічного словника «Медицина в Україні. Видатні лікарі», потрібного не тільки дослідникам, вченим, науковцям, а й всім, хто цікавиться історією України.

ХАРКІВСЬКА НАУКОВА МЕДИЧНА БІБЛІОТЕКА 150 РОКІВ НА СЛУЖБІ МЕДИЧНОЇ НАУКИ ТА ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я (НАРИСИ З ІСТОРІЇ)

Мисько Яків Васильович

Заступник директора з наукової роботи КЗ охорони здоров'я „Харківська наукова медична бібліотека”, м. Харків

Харківська наукова медична бібліотека - національне надбання України і завдяки своєму унікальному документальному фонду, інформаційно-бібліографічній та видавничій діяльності займає чільне місце в медичній галузі.

В місті Харкові в 1861 році було всього 50 тисяч мешканців. Це був час відміни кріпацтва, розвитку природничих та медичних наук, створення земської медицини, первинного накопичення капіталу, реформ та розвитку громадянського суспільства.

28 славетних вчених, світочів науки, творців медицини майбутнього, будівничих 7 лікарень, Пастерівського інституту, Бактеріологічного інституту, Хіміко-мікроскопічного інституту, першого в світі Жіночого медичного інституту, видавців "Харківського медичного журналу" **9 липня 1861 року** за ініціативи професорів Харківського університету Вільгельма Леопольдовича Грубе, вихідця з бідної сім'ї, "казенного вихованця", Владислава Андрійовича Франковського, сироти з дитинства та Семена

Григоровича Риндовського, сина протоієрея, створили Харківське медичне товариство (ХМТ), затвердили його Статут, вибрали правління і **заснували медичну бібліотеку**. Першим бібліотекарем було призначено енергійного, ініціативного лікаря Зарубіна Івана Кіндратовича.

Бібліотеці приділялася особлива увага. В 1862 році на неї було витрачено 40% бюджету ХМТ. З 1863 року воно розпочало обмін виданнями з 30 університетами та товариствами, а в 1875 році - вже з 86 установами Росії та Європи.

В 1874 році бібліотекар - лікар Кедров Ніл Петрович склав та видав перший каталог бібліотеки "Опись книгам и журналам библиотеки Харьковского медицинского общества 1874 года". Каталог доповнювався та перевидавався кожні 5 років.

В 1878 році було розроблено та затверджено правила користування бібліотекою з 14 пунктів, які були розміщені у каталозі бібліотеки.

В 1883 році бібліотека вперше була застрахована у страховому товаристві "Россия" на 3000 карбованців, а в 1889 році - на 10000 карбованців. Страхувалася бібліотека в трьох різних компаніях, отримані щорічні страхові кошти витрачалися на придбання літератури.

В 1911 році, через 50 років від дня її заснування, бібліотека нараховувала 14820 примірників медичної літератури, отримувала 69 назв медичних журналів та газет російською мовою, 15 - французькою, 5 - англійською. Членів Товариства було всього 278 чоловік. Бібліотека набагато більшого Московського товариства лікарів в цей час нараховувала лише 8000 видань. (Для порівняння, в 2011 році бібліотека передплачує 65 назв вітчизняних журналів і ні одного іноземного).

Бібліотека зростала не лише за рахунок передплати та книгообміну. У формуванні дореволюційної медичної бібліотеки брали безпосередню участь такі славені лікарі того часу як Гіршман Л.Л., Франковський В.А., Шамов В.Н., Савченко В.І., Гордієнко Е.С., Данилевський В.Я., Крилов В.П., Светухін М.І., Кузнецов А.Х. та багато інших. Це була справжня дореволюційна інтелігенція, патріоти, громадські діячі. Тоді суспільним ідеалом для багатьох була не знатність, не багатство, не зухвальне матеріальне збагачення безчесними та аморальними вчинками, як сьогодні, а совість та мораль.

На кошти ХМТ в 1913 році архітектором Бекетовим була зведена будівля по вул. Пушкінській, 14, яку зараз займає інститут мікробіології і імунології ім. І.І.Мечникова, з розкішними залами для засідань, читальними залами, кабінетами та спеціально спроектованим чотирьохповерховим книгосховищем для фонду бібліотеки. Частина фонду нашої бібліотеки і зараз зберігається в цьому книгосховищі.

Після жовтневого перевороту 1917 року та громадянської війни Харківське медичне товариство було скасовано, а всі чотири інститути та бібліотека, згідно з декретом Раднаркому УРСР, націоналізовані.

Коли в Києві ще бродив солодкий дух самостійності та непокори, йшла боротьба за створення незалежної України, а більшовики, не впевнені в своїй остаточній перемозі, для власної безпеки оголосили столицею місто Харків, - тоді ж довго вирішувалося питання де організувати Українську державну медичну бібліотеку: в Києві чи в Харкові. Навіть в журналі "Профілактична медицина" №8 за 1929 рік лікар Гельфанд Л.А. опублікував аналітичну статтю "Шляхи будівництва Української державної медичної бібліотеки й основної мережі медичних бібліотек УРСР". Звичайно ж було вирішено її, як і столицю, створити також у Харкові. Директором державної бібліотеки був призначений Гельфанд Л.А.

В наказі Народного Комісаріату охорони здоров'я УРСР №7 від 8 грудня 1929 року було визначено завдання: - "Для того, щоб сконцентрувати в одній великій бібліотечній установі розпорошені фонди медичної літератури й тим створити міцну базу для наукової роботи лікувально-профілактичних і наукових установ Наркомздоров'я УРСР - утворити в місті Харкові Українську державну медичну бібліотеку" (УДМБ). Розпорошені фонди медичної літератури склалися з націоналізованих бібліотек земств, реквізованих бібліотек "бувших", а також бібліотек університетів.

Були визначені основні завдання Української державної медичної бібліотеки:

- а) збирати й зберігати всю медичну літературу СРСР, а також і потрібну іноземну літературу;
- б) постачати своїми виданнями інститути та інші медичні установи УРСР і зокрема Харкова;
- в) здійснювати бібліографічну роботу з різних галузей медицини й розробляти українську медичну бібліографію, організовувати консультаційно-довідкову службу для установ Харкова й УРСР;
- г) керувати бібліотечно-бібліографічною роботою інститутів НКОЗ і інших медичних установ і координувати цю роботу в межах УРСР;
- д) виконувати спеціальні завдання НКОЗ.

Для цього було організовано філіали бібліотеки в Донецьку, Києві, Одесі, Полтаві, Чернігові, Харкові. В 1930 році названі філіали вже були перетворені в державні медичні бібліотеки, а в Харкові створено обласну медичну бібліотеку, яка проіснувала до 1938 року, після чого її було об'єднано з УДМБ.

В 1930 році було "набуто" (так написано в звіті) бібліотеки багатьох медичних діячів, узаконено надходження обов'язкового примірника медичних видань УРСР в УДМБ, вперше в СРСР в УДМБ був організований відділ заочного абонементу. Була створена Центральна наукова книжкова база НКОЗУ, яка постачала медичну літературу в мережу медичних бібліотек. В 1931 році відкрито Консультаційне бібліографічне бюро УДМБ. Бюро проіснувало аж до 1992 року і було реорганізовано в науковий інформаційно-видавничий відділ бібліотеки. Розпочато інтенсивний книгообмін з іншими республіками та державами, створення "Зведеного

каталога медичної літератури бібліотек міста Харкова". В 1932 році в УДМБ була відкрита дворічна школа підготовки бібліотекарів для медичних бібліотек України.

Розпочавши таку грандіозну справу організації державних медичних бібліотек, держава не вирішувала, як і сьогодні не вирішує, питання про бібліотечні приміщення, особливо книгосховища. Розміщували бібліотеки в невеликих конфіскованих будинках "бувших", а дехто з них, як наприклад, Геймановичі: академік Олександр та професор Захар, професор Фабрикант Мойсей Борисович - члени ХМТ - самі відмовилися від своїх будинків, отримавши "Охоронні грамоти" на право проживання в 5 - 7 кімнатах.

Фонди, як правило, і сьогодні животіють в підвалах (в кращому разі - в цокольних приміщеннях). Я не знаю жодної медичної бібліотеки, за винятком ДЦНМБ (м. Москва), для яких за роки соціалізму були збудовані типові приміщення.

Напередодні війни, за браком приміщень, УДМБ переселили в колишній будинок вищезгаданих Геймановичів (вул. Сумська,4).

Під час війни були знищені майже всі обласні медичні бібліотеки. В Харкові згоріло книгосховище стародруків (46 тисяч томів). Ризикуючи життям, бібліотекарі ховали найцінніші видання в підвалах книгосховищ, збирали і привозили в книгосховище власні бібліотеки харківської професури, лікарів, а також бібліотеки науково-дослідних інститутів, за що після війни були нагороджені медалями та орденами.

Після звільнення Харкова, коли Україна була ще в окупації, зразу ж відновилася робота бібліотеки. Її працівники виїжджали в тільки що звільнені обласні центри України і відновлювали, або ж заново створювали обласні медичні бібліотеки. За 1943 - 1960 роки із УДМБ їм було передано більше як 500 тисяч книг та журналів.

У 1948 році УДМБ рішенням МОЗ УРСР була реорганізована в Харківську державну наукову медичну бібліотеку. Як наукова бібліотека, вона продовжувала свою діяльність, обслуговуючи 15 - 17 тисяч наукових працівників, практикуючих лікарів та студентів, надавала методичну та практичну допомогу в роботі 2500 бібліотекам, щорічно поповнюючи свій фонд 25 - 35 тисячами назв вітчизняних та іноземних видань медичної літератури, співпрацювала та координувала свою діяльність з республіканськими та обласними медичними бібліотеками СРСР, проводила всесоюзні республіканські та обласні семінари та наради, складала та видавала ретроспективні бібліографічні покажчики, традиційно долучаючи до цієї роботи відомих вчених. Разом з ДЦМНБ (Москва) та РНМБ (Україна) здійснювала аналітичний розпис збірників наукових праць науково-дослідних інститутів та вузів СРСР, здійснювала розпис 30 загальномедичних журналів держав соціалістичної співпраці. Бібліотека, одна з перших в Україні, запровадила міжнародну пошукову мову MESH для організації предметного каталога та виконання інформаційно-бібліографічної роботи. Вона веде електронний каталог ДІФу, здійснює науково-методичне

та практичне керівництво мережею медичних бібліотек. Про її роботу написано сотні статей в центральних газетах, медичних журналах та бібліотечних виданнях.

На базі бібліотеки підготовлено тисячі докторських і кандидатських дисертацій, монографій, наукових праць та статей, десятки тисяч лікарів отримали необхідні теоретичні знання. Відомі всьому світу медики Малая Л.Т., Корж О.О., Шалімов О.О., Ситенко М.І., Грищенко В.Т., Зайцев В.Т., Хвисюк О.І. та багато-багато інших впродовж багатьох років працювали в бібліотеці. Завдяки багатьом поколінням медичних працівників - читачам бібліотеки - рівень охорони здоров'я в Харкові став вищим середньореспубліканського, а місто Харків є одним з найбільших науково-медичних центрів України.

В 1977 році, після того, як згорів Харківський театр російської драми та Рівненський драматичний театр, будинок по вулиці Сумській,4, перевантажений в 5-7 разів вище норми, службами Держпожнагляду був визнаний непридатним в протипожежному відношенні для подальшого функціонування в ньому бібліотеки та опечатаний. Комісіями МОЗ УРСР і Харківського облвиконкому це було підтверджено. Бібліотеці було передано чотирьохповерховий згорілий житловий будинок по провулку Театральному,6 площею 6000 м², звідки було відселено 120 сімей. Реконструкція будинку проводилась з 1979 до 1991 року. Після розвалу СРСР вона була припинена через повну відсутність коштів для її продовження. Коли велась реконструкція цієї будівлі, а на вул. Сумській,4 було заборонено обслуговувати читачів, в 1985 році, наказом Управління охорони здоров'я за погодженням з Харківським обкомом КПРС, бібліотека, до закінчення вищевказаної реконструкції, була переведена в будівлю площею 1114 м² вищезгаданого професора Фабриканта на пл.Поезії,5, а будівля по вул.Сумській,4 площею 2900 м² розпорядженням міністра охорони здоров'я була передана 1-й міській стоматологічній поліклініці. Книжковий фонд бібліотеки (1100000 екз.) з підвалів, за розпорядженням голови Харківської облдержадміністрації Дьоміна О.О., було перевезено та розташовано в облаштованому приміщенні "Обласного аптечного складу" площею 1200 м² в селищі Васищево, що значно знизило якість бібліотечного обслуговування користувачів. І навіть в свої теперішні не найкращі часи, в надзвичайно складних умовах існування, бібліотека обслуговує понад 10000 читачів - наукових працівників, практикуючих лікарів та студентів.

У затвердженій програмі "Стратегія соціально-економічного (стабільного) розвитку Харківської області до 2020 року" передбачено розміщення бібліотеки у відповідному приміщенні. "Якісна медична освіта не може існувати без сучасної наукової медичної бібліотеки. В Харкові наукова медична бібліотека буде розміщена в достойному приміщенні разом з книгосховищем, щоб не було ситуації яка є сьогодні. Ми плануємо створити електронну бібліотеку, щоб лікарі, які працюють в районах, мали доступ до сучасної наукової літератури.

Для вирішення питання в лютому 2010 року Харківською облдержадміністрацією бібліотеці було запропоновано будівлю по вул.Артема,47, яка не потребує капітальних вкладень.

Бібліотека на це сподівається і готова здійснювати названу програму.

ВИЗИТ ГРУППЫ УКРАИНСКИХ БИБЛИОТЕКАРЕЙ В КИТАЙСКУЮ НАРОДНУЮ РЕСПУБЛИКУ

Чорная Наталия Анатолиевна

Директор Донецкой областной научной медицинской библиотеки,
г. Донецк

В марте 2011 г. группа библиотекарей из Украины в количестве 14 человек с профессиональным туром посетила Китайскую Народную Республику. Китай произвел неизгладимое впечатление своей самобытностью, людьми, огромным современным строительством и трепетным отношением к своей истории. История Китая очень древняя. Есть данные, что 1млн. лет до н.э. на территории Китая жили первобытные люди. В 105 г. н.э. была изобретена бумага. Первые книги с досочек были сделаны еще в 9 столетии. В современном Китае был построен поезд на магнитной подушке, который развивает скорость 430 км/час. Строится огромное количество административных и жилых зданий, разрабатываются и внедряются супер современные технологии. Благодаря экономическим реформам за последние годы Китай стал высокоразвитым государством.

Нам, библиотечным работникам, было интересно посмотреть как стремительное экономическое развитие страны отразилось на работе библиотек.

За время нашего пребывания в Китае мы познакомились с работой Национальной библиотеки Китая в Пекине. Посетили главную библиотеку провинции Шэн-си, расположенную в г.Сиань и побывали в главной библиотеке г. Шанхая, которая в 1995 году объединилась с Шанхайским институтом научно-технической информации и стала первым в стране библиографическим и информационным центром (комплексом) провинциального уровня.

Первой остановкой по прибытию нашей группы в Китай был Пекин. Пекин – один из древнейших городов мира. Первые поселения датированы 3006 годом до н.э. Сейчас в Пекине проживает почти 11 млн. человек. Пекин сегодня – это супер современный город, который активно начал застраиваться с 2000года. С трудом верится, что все современные здания (в основном небоскребы) были построены всего за 10 лет. Поражает размах строительства.

Естественно, первый объект, который мы посетили, это сердце Китая - площадь Тяньаньмэнь. Самая большая площадь в мире вместимостью 1 млн.

человек. На площади находятся : Дом собраний (парламент), Музей истории и революции, Памятник народным героям, Мавзолей Мао Цзэдуна и от площади берет начало императорский дворец, который начал строиться в 1406г. и, несмотря на все перепетии и революции, сохранил свою красоту и величие до сегодняшнего дня. Есть здания, построенные полностью из дерева (например, тронный зал), которым более 600 лет.

Императорский дворец, Храм Неба, Летний дворец, Великая стена и многое другое – это великие творения китайского народа.

На фоне всего увиденного интересно было посмотреть, что из себя представляет главная библиотека Китая. Национальная библиотека Китая была образована в 1909г. и называлась ”Библиотека столицы” и 27 августа 1912г. была открыта для читателей. С 12 декабря 1998г. стала называться ”Национальная библиотека Китая“ во внешних делах. Библиотека занимает площадь 250000 кв/м, состоит из 3 комплексов. Первый комплекс зданий, второе новое здание и филиал древних книг. Национальная библиотека Китая занимает 3-е место в мире по величине после библиотеки Конгресса США и Национальной библиотеки Франции.

Библиотека является главным книгохранилищем страны, библиографическим центром страны и центром защиты древних книг. Она выполняет функции по сбору и защите книжных документов на родине и за рубежом. На сегодняшний день собрано более 28 млн. единиц хранения. Из них редких книг 270000 экз. и 1640000 экз. древних книг, где записи сделаны на панцырях и костях. С 1916 г. библиотека получает обязательный экземпляр. Библиотека – крупнейший коллекционер страны. Здесь собраны книги на 115 языках мира. К большому сожалению, книги на украинском языке отсутствуют. В библиотеке имеются рукописи знаменитостей, исторические документы революций, китайские докторские диссертации. Она является библиотекой – депозитарием материалов ООН и иностранных правительств.

Осуществляет законодательно-консультационное обслуживание, оказывает информационные услуги самому высокому законодательному органу – Всекитайскому собранию народных представителей, всем его комитетам. Сотрудничает с разными министерствами в области информационных услуг. Также библиотека является методическим центром и руководит работой всех китайских библиотек.

В библиотеке работает 47 читальных залов, в 23 из них книги находятся в открытом доступе. Ежедневно библиотеку посещает от 7 до 10 тысяч читателей.

Работает в библиотеке 1400 специалистов (библиотечных работников) и наемные рабочие (технический персонал).

Национальная библиотека Китая является важным национальным культурным учреждением. Активно участвует в международных библиотечных сообществах. Уже то, что китайский язык стал рабочим языком в ИФЛА, что говорит о многом.

Следующим городом, который мы посетили был г.Сиань. Одна из древнейших столиц мира. Был столицей более 1100 лет. В городе проживает 8млн.70тыс. жителей.

Достопримечательности: старинная городская стена, построенная в 1370-1378гг., очень интересный исторический Провинциальный музей, в котором представлены экспонаты эпохи неолита (1млн.200тыс.лет назад) ,красивейшая Пагода Диких Гусей построенная в 647г.н.э., известное Терракотовое войско, охраняющее гробницу императора Цинь Шуанди и конечно же великолепная,грандиозная, построенная всего лишь за год Нескучная аллея,которая особенно красива в вечернее время.

Впечатлила нас и главная библиотека провинции Шэнси, созданная в сентябре 1909г. Она является не только самой большой библиотекой в Провинции Шэнси, но и самой старой в восточном регионе Китая. Занимает площадь 42тысячи кв/м. Расчитана на 4млн. единиц хранения. Читальные залы расчитаны на 2000 посадочных мест.

Как самая большая библиотека провинции Шэнси, которая обслуживает все категории читателей по всем направлениям, а также участвует в исследовательской работе всех публичных библиотек провинции Шэнси, является главным центром национального культурного информационного проекта, а также главным центром хранения древних документов и архивов провинции Шэнси.

Сегодня библиотека включает главную библиотеку и 2 библиотеки-филиалы:детская библиотека и школа искусств.

В библиотеке работает 16 читальных залов, лекционный, выставочный, мульти – функциональный и информационный залы. В одном только информационном зале расположено 100 компьютеров. Читатели пользуются интернетом – 2 часа бесплатно. Также в библиотеке имеется читальный зал для слепых со своим специфическим фондом. Зал иностранной литературы с фондом 10000 книг, где представлены издания России в том числе. Однако, нет ни одного источника на украинском языке.

Библиотека открыта для читателей 12 часов в сутки 365 дней в году.Ежедневно библиотеку посещает 5-6 тысяч читателей, а в выходные около 7-8 тысяч читателей. Для более удобного обслуживания в библиотеке установлено 6 автоматов, через которые, в любое время суток, можно сдать литературу и взять, предварительно заказав ее на абонементе или через Интернет.

Национальная библиотека Китая для всех библиотек, и в том числе для библиотеки провинции Шэнси, закупает и передает бесплатно электронную версию всех газет, выходящих в Китае, которые можно просматривать на специальном большом мониторе

Так как библиотека является главным центром хранения древних документов провинции Шэнси, в библиотеке имеется более 30000 ценных раритетных книг, в том числе и по краеведению, которые библиотечные работники собирали своими силами по селам.

На сегодняшний день в библиотеке работает 186 библиотечных работников и 100 человек обслуживающего персонала.

Бюджет библиотеки составляет 20 млн. юаней - это около 25 млн. гривень. Из них ежегодно на книги выделяется 8млн.юаней - это около 10млн.гривень. Будучи одной из крупнейших библиотек Китая, библиотека провинции Шэнси, использует свои огромные ресурсы, включая электронные документы и литературу, для предоставления таких услуг: консультации высокого уровня, подбор документов и первоисточников.

Осваивая программу RSID, которая на сегодня является самой передовой в мире, качественно и профессионально выполняет все поставленные перед собой задачи.

Последний город, который посетила наша группа за время пребывания в Китае - Шанхай . Это суперсовременный торговый город. До 1929г. было маленькое селение. Сейчас его украшают импозантные административные здания и банки, витрины крупных торговых центров и пассажей. Стремительное развитие нового района Шанхая – Пудун за 16 лет превратило город в финансово-экономический центр. Украшение центра Пудун – телебашня “ Жемчужина Востока”, в верхнем ярусе которой расположена необычная, абсолютно прозрачная смотровая площадка. Если на нее стать, то кажется, что ты паришь над Шанхаем. В цокольном этаже телебашни расположен интересный по содержанию и необычный по исполнению Музей истории Шанхая, дающий отчетливое представление об этапах развития этого города в виде сценок из жизни. Показан и крестьянский дом с его утварью и хозяйством, и лавка торговца тканями с продавцом и подмастерьем, и адвокатская контора с адвокатом и посетителями, и торговая биржа, и городское собрание, и целые кварталы: английский, французский , международный и многое другое.

Красивый необычный Сад Радости Юйюань был разбит в 1559г. и служил домашним садом губернатору провинции. Спланирован сад по всем правилам южнокитайского паркового искусства. И такое там чувствуется умиротворение и красота, что в него хочется возвращаться. А за пределами сада кипит современная жизнь множества небольших магазинчиков, оформленных под старину. Так что сразу и не разберешься - современные это строения или нет.

Еще поразил своей красотой, богатством и величием Храм Нефритового Будды. Особенно двухметровая статуя сидящего Будды, высеченная из целой глыбы нефрита.

Вообще, Шанхай поражает своей современностью, размахом. Трудно представить, что первые небоскребы и первые транспортные развязки появились всего лишь 16 лет назад, в 1994 году.

Так же как и город поразила нас главная городская библиотека, основанная в 1909 году. В 1996г. библиотека переехала в новое здание, высотой 106 метров (24 этажа), состоящее из 5 корпусов и 2 книгохранилищ. Считается, что это самое высокое здание библиотеки в мире. Библиотека

занимает площадь в 3,1 га, общая площадь строений составляет 85 тысяч квадратных метров. Сегодня - это вторая по величине библиотека Китая после Национальной

В 1995г. библиотека была объединена с шанхайским институтом научно-технической информации, что дало возможность соединить высокие технологии и общедоступные ресурсы. На сегодняшний день фонд библиотеки составляет более 51млн. книг, газет, журналов и научно-технических документов, в том числе около 4 млн. исторических документов, около 160000 экземпляров из Архива Шэн Сюаньхуэя, 18000 книг по генеалогии 342 родов, а также 150000 старых пластинок.

В здании библиотеки размещены 33 читальных зала на 3000 посадочных мест, 20 камерных аудиторий для исследовательской деятельности, 2 выставочных зала, 4 кабинета для научной работы, а также аудитория, конференцзал и музыкальный зал

В библиотеке создана единая система обслуживания читателей шанхайских библиотек - "Единый читательский билет". С 1996г. выдано свыше 1млн. читательских билетов. Только за 2010г. записалось 190000 читателей. Ежедневно библиотеку посещает от 7 до 10 тысяч читателей, в праздничные и выходные до 12 тысяч читателей.

В библиотеке работает компьютеризированный автоматический транспортер, который позволяет в течение 15-30мин. предоставить книги читателям из хранилища. Также можно заказать книги по электронной почте.

Для удовлетворения современных потребностей читателей библиотека постоянно внедряет разнообразные формы информационно-библиотечного обслуживания. Внедрены такие проекты как "Цикл лекций Шанхайской библиотеки", "Библиотека в мобильнике", международный проект "Окно в Шанхай", по программе которого в 2010 г. в Шанхае побывало 1000 человек. Создан "Указатель отечественных периодических печатей" и др. Библиотека сотрудничает с 61 библиотекой из 35 стран и в рамках проекта "Окно в Шанхай" с 2003г. высылает бесплатно книги на китайском языке.

Городская библиотека Шанхая финансируется полностью из городского бюджета, что составляет 100млн. юаней (приблизительно 123млн. грн.) в год.

Работает в библиотеке около 800 человек библиотечных работников. Молодежь составляет 30-35% библиотечных работников.

Библиотека использует в своей работе принцип "Ежедневно библиотека открыта" для любого специалиста.

По моему глубокому убеждению, библиотеки Китая, по крайней мере те, что мы посетили - это современные учреждения культуры, финансируемые полностью государством, очень хорошо оснащенные технически, имеющие доступ к интернет ресурсам, использующие в своей работе современные технологии, сотрудничающие с многими библиотеками мира, принимающие активное участие во многих международных проектах,

со своим глубоким историческим и культурным наследием будут иметь большое будущее.

ІНТЕГРАЦІЯ БІБЛІОТЕЧНО-ІНФОРМАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ – СКЛАДОВА ЄДИНОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ ІНФРАСТРУКТУРИ МЕДИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Павленко Тетяна Борисівна

Заступник директора з інформаційних технологій Наукової бібліотеки
Харківського національного медичного університету, м. Харків

Бібліотеки вищих навчальних закладів займають особливе місце в розгалуженій бібліотечній системі України і складають невід'ємну складову сучасного інформаційно-освітнього середовища. Якою бути бібліотеці багато в чому залежить від розвитку вищого навчального закладу (ВНЗ), адже бібліотека є одним з провідних структурних підрозділів, що забезпечує бібліотечно-інформаційну підтримку навчального процесу, науково-дослідної, педагогічної та виховної діяльності.

Харківський національний медичний університет (ХНМУ) – найстаріша вища медична школа України. Історія ХНМУ починається у 1805 р. з медичного факультету Імператорського Харківського університету.

Сьогодні в складі ХНМУ 8 факультетів, 65 кафедр; склалися і розвиваються 18 науково-педагогічних шкіл; працюють 5 спеціалізованих вчених рад із захисту дисертацій; створено 6 навчально-науково-практичних об'єднань («Терапія», «Хірургія», «Акушерство та гінекологія», «Медрадіологія», «Медична генетика», «Урологія»), до складу яких входять однопрофільні кафедри та академічні науково-дослідні установи.

Крім того, у структурі ХНМУ 2 науково-дослідних інститути (НДІ), Центр науково-практичних та клінічних досліджень, Центральна науково-дослідна лабораторія, 3 науково-практичних медичних центри, експериментальна біологічна клініка, 2 медичних коледжі.

В університеті здійснюється підготовка лікарів з 43 спеціальностей та науково-педагогічних і наукових кадрів у магістратурі, клінічній ординатурі, аспірантурі, докторантурі.

Наукова діяльність була й залишається підґрунтям якісної підготовки висококваліфікованих фахівців на додипломному та післядипломному етапах навчання, розв'язання актуальних завдань медичної теорії та практики, ідентифікації і визнання ХНМУ наукової спільнотою на теренах нашої країни та за її межами. За показниками наукометричної бази даних Scopus у грудні 2010 р. ХНМУ посів 27-е загальне місце і 4-те серед медичних ВНЗ України.

Реалізація в університеті нової освітньої парадигми має принципове значення для визначення вектору розвитку його Наукової бібліотеки (НБ), виявлення пріоритетних напрямів її діяльності.

Важко переоцінити роль бібліотеки на протязі всієї історії університету, яка виконувала функції та завдання відразу трьох бібліотек: навчальної, наукової та публічної. Такою вона є і сьогодні, продовжуючи славні традиції і водночас впроваджуючи новітні технології в освітнє середовище університету.

Наукова бібліотека є інтегрованою структурою ХНМУ і головним генератором внутрішніх і зовнішніх інформаційних ресурсів: унікальний книжковий фонд формується вже понад 200 років і налічує 1 млн. примірників, активно створюється фонд (архів) електронних документів. Комп'ютеризація бібліотечних технологій і пов'язані з цим нововведення відповідають сучасним вимогам та стандартам інформаційного забезпечення навчально-виховного, педагогічного, наукового процесів та самостійної роботи студентів.

Локальна мережа бібліотеки об'єднує сьогодні 35 персональних комп'ютерів, зокрема: 25 службових та 10 робочих місць для користувачів. Бібліотека також має: один ксерокс, 5 багатофункціональних пристроїв, дев'ять принтерів, два сканери, 1 мультимедіа-проектор. Для автоматизації технологічних процесів впроваджена АБІС ИРБИС64 версії 2010 р.

Вільний Інтернет і можливість використання світових електронних ресурсів (у т. ч. за передплатою), online-доступ до власного електронного каталога та повнотекстових документів, участь в бібліотечних корпоративних проектах, розширення системи послуг, впровадження технології Wi-Fi значно покращили сервіс, який надається в останні роки.

Для обслуговування користувачів бібліотека має розгалужену мережу абонементів та читальних залів, у т. ч. дві зали електронної інформації. Щорічно всі структурні підрозділи бібліотеки обслуговують більше 21 тис. реальних і віртуальних користувачів, яким видається майже 700 тис. документів в традиційному і віддаленому режимах.

Останнім часом помічається зростання сфери впливу НБ ХНМУ, збільшується кількість сторонніх відвідувачів бібліотеки та попит на віртуальні послуги. Водночас відчувається вплив зовнішніх чинників, таких як інформаційний вибух, розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, розширення тематичного спектру та об'єму друкованої продукції при високій їх вартості, скорочення бюджетних асигнувань.

Орієнтація на зміни зовнішнього середовища і тісний зв'язок з політикою університету вимагають кардинальних змін в системі бібліотечно-інформаційного забезпечення користувачів. НБ ХНМУ ставить задачу не тільки гнучко і динамічно розвивати ресурси, а й удосконалювати технологію роботи, перебудовувати організаційну структуру, у т. ч. з урахуванням складної інфраструктури університету, яка включає 6 науково-дослідних установ.

Всі НДІ мають власні бібліотеки і/або органи науково-медичної і патентної інформації, які виконують специфічні функції, працюють з певними масивами документів, створюють власні ресурси і розраховані на

задоволення інформаційних потреб своїх користувачів. Фонди цих бібліотек сукупно складають майже 200 тис. документів і мають профільну (тематичну) спрямованість.

Проте, використовуючи тільки власні ресурси, жодна бібліотека неспроможна сьогодні задовольнити всі інформаційні запити. Тому характерною ознакою сучасної системи інформаційного обслуговування є налагодження взаємовигідних зв'язків між бібліотеками та інтеграція ресурсів.

Бібліотека університету має чималий інформаційний, матеріально-технічний і кадровий потенціал, що є підставою корпоративної співпраці. Так, з початку 2009 р. вона є членом корпорації на чолі з Національною науковою медичною бібліотекою України по створенню Зведеного електронного каталога медичних бібліотек України.

НБ ХНМУ глибоко усвідомила корисний досвід, навіть визначила основні напрями спільної діяльності з бібліотеками та інформаційними підрозділами наукових установ, які входять до структури університету. Сьогодні є передумови і об'єктивна потреба для встановлення більш тісних партнерських стосунків, настав час переходити до конкретних дій.

Координація і кооперація з ключових напрямів діяльності на основі єдиної узгодженої системи управління технологічними процесами дозволить більш раціонально використовувати потенціал кожної бібліотеки або інформаційної служби і, головне, – підвищити ефективність обслуговування всіх категорій користувачів. Такий підхід, на нашу думку, є важливим, адже комплексна служба науково-медичної інформації є однією із складових охорони здоров'я.

Виходячи з цього, НБ ХНМУ ініціює проект створення єдиного інформаційного простору шляхом об'єднання ресурсів бібліотечно-інформаційних підрозділів з метою вдосконалення системи бібліотечно-інформаційного забезпечення користувачів. Саме єдиний інформаційний простір є головним чинником інтеграції учасників співтовариства і одночасно її основним мотивом.

Порядок взаємодії партнерів матиме некомерційний і цілком добровільний характер, передбачатиме наявність тісних професійних зв'язків, узгодження рішень та дій, виконання єдиних правил та норм.

Мета і завдання проекту:

- створення, накопичення і надання доступу до інформаційних ресурсів власної генерації;
- забезпечення доступу до світових електронних баз даних;
- розширення номенклатури послуг;
- формування інформаційної культури користувачів;
- вдосконалення традиційних і впровадження новітніх бібліотечних технологій;
- обмін досвідом, ідеями, думками;

Принципи корпоративної діяльності:

кооперація, єдність місії;

- координація інформаційної взаємодії;
- відкритість, рівноправ'я, взаємовигідні партнерські стосунки;
- незалежність, збереження повноти прав у вирішенні внутрішніх питань;
- доступність загального ресурсу для всіх членів.

Розробка і створення будь-якої подібної системи вимагає вирішення комплексу різноманітних питань, перебудови наявних технологічних процесів, подолання деяких стереотипів в психології бібліотечних співробітників.

Для обговорення і здійснення проекту пропонується створити робочу групу з керівників та провідних фахівців бібліотечно-інформаційних підрозділів усіх наукових установ. Початковий рівень підрозділів є вельми неоднорідним, тому організаційне і методичне управління, а також ресурсну підтримку пропонуємо покласти на НБ ХНМУ.

На початковому етапі передбачається обов'язкове проведення паспортизації кожної установи-партнера, мета якої полягає у відображенні інформаційних ознак, кількісних і якісних характеристик:

- бібліотечно-інформаційна структура (бібліотека/ВНМІ/патентна служба);
- кадровий склад;
- тематична спрямованість, склад і обсяг фондів;
- наявність власних електронних ресурсів і на базі якого програмного забезпечення;
- матеріально-технічна база (кількість ПК та інших технічних засобів, доступ до Інтернет, наявність сайту);
- спектр послуг, види продукції тощо.

Паспорт є своєрідною «візитною карткою» і дасть чітке уявлення про стан справ кожного учасника співтовариства. Аналіз результатів паспортизації сприятиме визначенню області інформаційної взаємодії, розробці методичної бази і програми, що є інструментами ефективного управління спільною діяльністю. Орієнтовне прогнозування зміни набору цих ознак в нових умовах функціонування дозволить намітити стратегію розвитку як окремого учасника, так і корпорації в цілому.

План реалізації проекту передбачає два етапи:

Етап	Зміст роботи
Підготовчий етап: збір і аналіз початкових даних, розгляд комплексу організаційно-методичних,	Розсилка інформаційного листа заступникам директорів з наукової роботи
	Проведення наради-семінару керівників та провідних фахівців бібліотечно-інформаційних підрозділів, створення робочої групи (методичної або координаційної ради)

технічних і технологічних питань	Проведення анкетування з метою паспортизації бібліотечно-інформаційних підрозділів
	Аналіз результатів анкетування, створення розподіленої інформаційної системи шляхом визначення областей взаємодії
	Підготовка організаційно-технологічної і методичної документації, розробка програми взаємодії
	Навчання персоналу
Основний етап: впровадження і супровід	Виконання основних робіт, розгляд і вирішення можливих проблем, розробка відповідних управлінських рішень
	Підтримка технологічних процесів в робочому стані
	Моніторинг основних результатів діяльності, виявлення найбільш ефективної технології
	Проведення методичних нарад, семінарів
	Узагальнення і розповсюдження досвіду роботи

Очікувані результати:

- створення єдиного інформаційного простору;
- підвищення оперативності і повноти надання інформації за запитами користувачів;
- оптимальне використання загальних інформаційних ресурсів;
- розвиток бібліотечно-інформаційного сервісу;
- скорочення ресурсних витрат;
- підвищення кваліфікації співробітників служб;
- захист і просування сумісних інтересів.

Отже, сучасна університетська бібліотека – це не лише сховище знань, зосередження ідей і джерело думок, а й інформаційно-освітній центр. В умовах закономірного зростання інформаційного потоку однією з суттєвих цілей її діяльності є забезпечення дружнього, комфортного комунікаційного середовища. Це досягається завдяки інтеграції доступних інтелектуальних і матеріально-технічних ресурсів, а також внаслідок особливого настрою на позитивні результати.

РІВНЕНСЬКА ОБЛАСНА НАУКОВА МЕДИЧНА БІБЛІОТЕКА: СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ

Горун Петро Романович

Директор КЗ „Рівненської обласної наукової медичної бібліотеки”

Рівненської обласної ради, м. Рівне

Зарічнюк Валентина Станіславівна

Завідувач відділу наукової медичної та інформаційної роботи КЗ

„Рівненської обласної наукової медичної бібліотеки” Рівненської обласної
ради, м. Рівне

Важливою передумовою успішного розвитку системи охорони здоров'я є її інформаційне забезпечення. Від чіткості та досконалості інформаційної підтримки залежить якість та ефективність надання медичної допомоги. На жаль, сучасне становище науково-медичної інформації, як в Україні в цілому, так і в Рівненській області зокрема, не можна назвати задовільним. Тому сьогодні перед Рівненською обласною науковою медичною бібліотекою стоять важливі питання по прискореному розвитку системи бібліотечно-інформаційного забезпечення, в першу чергу, медичної галузі.

Комунальний заклад «Рівненська обласна наукова медична бібліотека» Рівненської обласної ради в області, де відсутні медичні вузи, НДІ, є практично єдиним закладом, де можна отримати наукову медичну інформацію. Бібліотека займає чільне місце в системі охорони здоров'я.

В січні 2005 року РОНМБ отримала нове добротне, тепле, добре освітлене приміщення, яке подарувала нам ТЗОВ компанія «Інвестжитлобуд», де розмістились читальний зал, абонемент, робочі кабінети, гараж, майстерні тощо. Бібліотека повністю забезпечена сучасними комп'ютерами та оргтехнікою.

Впорядкована, що є важливим, нормативно-правова база РОНМБ. Бібліотека відповідно перереєстрована в Державному реєстрі, статистичних, податкових та інших органах влади. Необхідно звернути увагу на те, що відповідно до Закону України «Про Господарський Кодекс» відбулись значні зміни в питаннях майнових відносин бібліотек, їх державної реєстрації, Статуті і навіть назві бібліотечних закладів. Це стосується всіх обласних і інших бібліотек. РОНМБ впродовж багатьох років не несе матеріальної відповідальності за комплектування фондів в бібліотеках лікувально-профілактичних установ.

Слід відмітити, що за останні роки значно поліпшилось фінансування РОНМБ. Так, щорічно бюджет бібліотеки зростає на 25-30 %, що дозволило збільшити об'єм комплектування документальних фондів, закупити орг- та комп'ютерну техніку, забезпечити бібліотечних працівників спецодягом, необхідними витратними матеріалами, папером, миючими засобами, тощо. Щорічно працівникам виплачується матеріальна допомога в межах двох посадових окладів.

Найбільшу увагу приділяємо комплектуванню та збереженню документальних фондів, від чого залежить успіх бібліотеки. Продовжуємо комплектувати фонди книгами (в 2010 р. більше 1000 примірників), журналами (в 2010 році – більше 130 найменувань), газетами, патентною та нормативно-технічною документацією, інформаційними листами тощо. В 2010 році у фонди бібліотеки надійшло 4239 примірників нових видань, що на 10 % більше, ніж в 2009 р. Проведений повний переоблік документальних фондів читального залу та фонду абонементу, що дозволило зробити його більш якісним та прозорим.

Звичайно пріоритетне обслуговування в медичній бібліотеці отримує медичний спеціаліст. Але, зважаючи на те, що в системі охорони здоров'я головним залишається профілактичний напрям роботи, РОНМБ надала широкий доступ до своїх документальних фондів студентам, учням та населенню області. Це сприяє підвищенню їх санітарної грамотності та формуванню здорового способу життя. В травні 2011 року в РОНМБ буде проведено відкритий перегляд науково-популярної медичної літератури для населення.

В обласній науковій медичній бібліотеці відпрацьована та діє чітка система інформаційного забезпечення лікувально-профілактичних установ та медичних працівників, шляхом:

- сигнального оповіщення спеціалістів ЛПУ про нові надходження. З цією метою використовуються огляди нової медичної літератури в РОНМБ (в лютому місяці 2011 року відвідали 1028 користувачів); виїзні огляди в ЛПУ (в 2010 р - 1287 користувачів); інформаційні об'яви в обласній медичній газеті «Медичний вісник+» про нові надходження в бібліотеку (один раз на два тижні); видання РОНМБ, які щомісячно направляються в ЛПУ на паперових та електронних носіях (електронною поштою);

- тематичне інформаційне обслуговування спеціалістів-медиків шляхом видання: бюлетеня «Нова медична література», 10 тематичних списків з актуальних питань медицини та інших;

- диференційне обслуговування керівництва управління охорони здоров'я облдержадміністрації, обласних головних спеціалістів;

- вибіркове розповсюдження інформації для індивідуальних абонентів;

- в режимі «запит – відповідь» (більше 4000 звернень).

- веб-сторінка «РОНМБ», яка створена в 2009 році за підтримки ННМБУ (www.ronmb.library.gov.ua)

В 2010 році вийшов черговий випуск бібліографічного покажчика «Охорона здоров'я Рівненської області», «Бібліографічний покажчик наукових праць лікарів Рівненської області». Запроваджена нова серія бібліографічних покажчиків «Видатні імена охорони здоров'я Рівненщини». Видано три покажчики: «М.А. Мороз – уролог-винахідник», «Є.М. Боровий – хірург, учитель, людина», «Рафаель Шпізель: лікар, краєзнавець». Готуємо до перевидання історичний нарис «Рівненська обласна наукова медична бібліотека».

Здійснюємо науково-інформаційний супровід практично всіх науково-практичних конференцій, рекомендаційні списки літератури розсилаємо фахівцям електронною поштою за тиждень-два до проведення заходу.

Інформаційні вимоги користувачів поставили перед бібліотекою нові завдання, вирішення яких вимагало активної модернізації всіх бібліотечних процесів. В зв'язку з цим РОНМБ в 2003 році розпочала активно впроваджувати в бібліотечні процеси комп'ютерні технології. Придбано 14 персональних комп'ютерів, необхідну кількість сканерів, принтерів, розмножувальний апарат тощо. Впроваджено бібліотечно-інформаційну систему «ІРБІС 64». Це дало можливість створювати власні електронні бібліографічні ресурси. До електронного каталога щорічно включається біля 14000 джерел. Створюється БД повнотекстових документів. Цілодобово працює Інтернет, електронна пошта, ВЕБ - сторінка «РОНМБ». Сьогодні це є необхідністю, бо кількість Інтернет-читачів постійно зростає. Тому бібліотека і надалі буде розбудовувати систему накопичення інформаційних ресурсів, їх використання з метою забезпечення інформацією всіх користувачів і тих, хто відвідує бібліотеку, і тих, хто заходить на наш сайт.

Наукова бібліотечна школа нерідко відірвана від практичних реалій бібліотечного життя. Даються теоретичні рекомендації бібліотечно-інформаційної діяльності, які не відповідають сучасному законодавству та матеріально-фінансовим можливостям бібліотек. Це стосується створення електронних бібліотек, використання різноманітних баз медичної інформації в Інтернеті тощо. Тому є прохання до ННМБ України узагальнити практичний досвід медичних бібліотек по створенню, зокрема, електронних бібліотек, що є сьогодні вкрай необхідним і надати певні рекомендації щодо їх діяльності.

З 2006 року бібліотека працює в міжрегіональній корпоративній системі з Вінницькою, Житомирською, Чернігівською обласними науковими медичними бібліотеками та бібліотеками Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова, Одеського національного медичного університету з питань каталогізації та опису періодичних видань, що дозволило значно зекономити робочі ресурси та скоротити термін надходження інформації до користувачів.

В Рівненській області відпрацьована певна система навчання бібліотечних працівників ОНМБ та мережі шляхом проведення щорічних семінарів в обласному центрі, на базах передового досвіду, практикумів, стажувань на робочому місці, розробці та виданні інструктивно-методичних матеріалів. Так, в 2010 році видано методичні рекомендації: «Види документних класифікацій», «Інформаційно-бібліографічна робота бібліотек лікувально-профілактичних установ», «Індивідуальне обслуговування читачів: імідж та етика професійної поведінки бібліотекаря». З працівниками РОНМБ проводяться щотижня заняття з різноманітної тематики бібліотечної діяльності. Запрошуються працівники бібліотечного факультету РДГУ, спеціалісти обласної універсальної бібліотеки, лікарі.

Колективом РОНМБ намічено ряд заходів, спрямованих на подальше збільшення об'єму та поліпшення якості наукової медичної інформації для ЛПУ та населення області. Але наша робота є невід'ємною та залежною від політики в інформаційній сфері владних структур і, в першу чергу, Міністерства охорони здоров'я України та Міністерства культури та туризму України. Необхідно звернути увагу учасників конференції на те, що сьогодні майже 40 медичних закладів України мають значний науковий потенціал для практикуючого лікаря та середнього медичного працівника, який вкрай необхідний для них. Але, на жаль, доступ до нього є обмеженим. До цього часу не створено єдине інформаційне поле в системі МОЗ України, як у використанні інформаційних джерел на паперових, так і електронних носіях. На нашу думку, необхідно вирішити питання про надання в усі обласні наукові медичні бібліотеки, а також бібліотеки медичних вищих навчальних закладів, обов'язкового примірника всіх виданих в Україні джерел наукової медичної інформації, можливо в електронних версіях. Пропоную від імені учасників науково - практичної конференції звернутись з такою пропозицією до МОЗ України.

Значний негативний удар по бібліотечній справі в системі медичних бібліотек спричинив наказ МОЗ України від 23 лютого 2000 року № 33 «Про штатні нормативи та типові штати закладів охорони здоров'я», який обмежив 0.5 посади бібліотечного працівника в лікарнях, де є менше 320 ліжок. З цієї причини лише в Рівненській області на неповну ставку переведено 16 бібліотекарів, що негативно вплинуло на якість надання бібліотечно-інформаційних послуг в цих закладах. Мабуть не краща ситуація в цьому і в інших регіонах України. Цей наказ МОЗ України не враховує те, що в сільських районах бібліотеки центральних районних лікарень обслуговують не лише безпосередньо лікарню, але і лікарські амбулаторії, ФАПи, здоровпункти, де стаціонари відсутні. Я думаю, що наша конференція змогла б сьогодні прийняти рішення і направити до МОЗ України наші пропозиції щодо внесення змін в цей наказ з тим, щоб бібліотечні працівники в ЛПУ працювали на повну ставку. В зв'язку з реорганізацією системи охорони здоров'я України в деяких керівників з'являється бажання «оптимізувати» кадровий склад лікарень за рахунок скорочення бібліотечних працівників, поліпшити матеріальну базу якихось структур за рахунок кращих приміщень бібліотек. Тому, можливо, через Асоціацію бібліотек України слід звернутись до МОЗ України з проханням заборонити знищення бібліотек та погіршення умов їх роботи.

Та незважаючи на всі негаразди, Рівненська обласна наукова медична бібліотека має стратегічну мету – постійно поповнювати документальні фонди бібліотек мережі науковою медичною інформацією та надати максимальний доступ до неї користувачам. Значно розширити доступ та використання міжнародної наукової медичної інформації.

ІННОВАЦІЙНІ ФОРМИ МЕТОДИЧНОЇ РОБОТИ В НАЦІОНАЛЬНІЙ НАУКОВІЙ МЕДИЧНІЙ БІБЛІОТЕЦІ УКРАЇНИ

Хміль Ольга Олегівна

Завідувач відділу організаційної та науково-методичної роботи Національної наукової медичної бібліотеки України, м. Київ

На сьогоднішній день потреба і конкурентоздатність кожної бібліотеки, а особливо Національної, в Україні безпосередньо залежить від переліку якості її послуг, злагодженої та високопрофесійної роботи структурних підрозділів з керівним складом.

У цьому питанні Національна наукова медична бібліотека України не поступається, а може, і є однією з тих бібліотек, де організація роботи, трудові ресурси, ефективна та відповідна до запитів допомога користувачеві поставлені на високопрофесійний рівень. Наша бібліотека є провідним координаційним та науково-методичним центром для мережі медичних бібліотек України. Тому для нас пріоритетним напрямом роботи є створення комплексної системи послуг нового рівня як на загально бібліотечному рівні так і на рівні підрозділів бібліотеки.

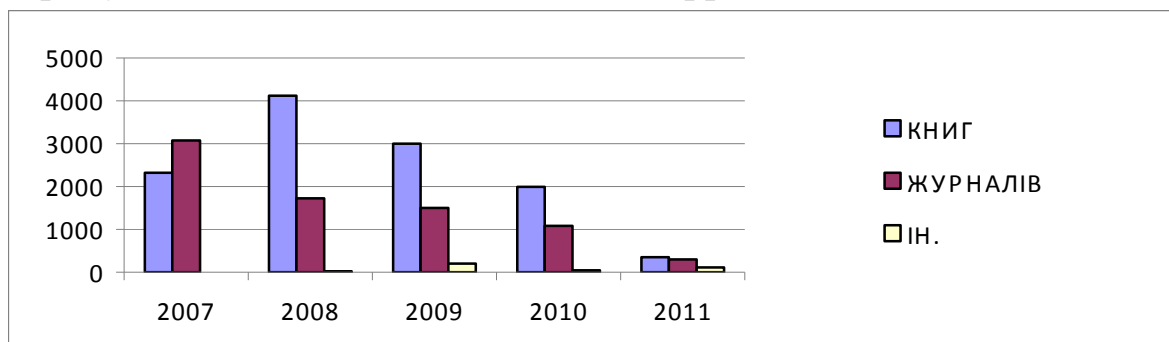
У центрі уваги залишались питання модернізації деяких напрямів науково-методичної роботи як вагової складової бібліотечно-інформаційної діяльності бібліотеки.

За спеціалістами методичного відділу впродовж багатьох років залишалась велика та кропітка робота по вивченню діяльності бібліотек та бібліотечно-інформаційної справи, вивченню контингенту та потреб користувачів; організації інформаційної підтримки проектів, конференцій; налагодженню професійних зв'язків між спеціалістами різних установ; прийняттю участі у підвищенні кваліфікаційного рівня бібліотекарів. За останнє десятиріччя суттєво змінилась роль та функції методиста у наукових бібліотеках. З кожним роком все більше входять в практику корпоративні об'єднання бібліотек, автоматизація бібліотечних процесів стає пріоритетом сучасності через що у світлі глобальної інформатизації кардинально змінюється і роль методиста.

На етапі становлення електронного середовища відбулись значні зміни у викладенні, використанні та впровадженні в науково-методичну діяльність суттєво нових форм і методів роботи. Сучасний методист самостійно має перебудовувати та доповнювати свої функціональні обов'язки створюючи та використовуючи нові інформаційні продукти.

Налагодження взаємовигідних зв'язків між ННМБУ та редакціями, видавництвами, авторами наукових видань надає можливість медичним бібліотекам мережі безкоштовно та у будь-який час отримувати нову, конче необхідну літературу, забезпечуючи тим самим комплектування не тільки головних бібліотек регіонів України, але і підпорядкованих ним бібліотек різних рівнів. Координатором цієї роботи є також методичний відділ

Кількісні показники документів, що були передані ННМБУ на мережу медичних бібліотек за 2007-2011 рр.

Методична допомога також спрямована і на підвищення рівня кваліфікації спеціалістів бібліотечно-інформаційної галузі шляхом проведення науково-практичних конференцій, семінарів, консультацій, забезпечення інструктивно-методичними виданнями та наданням практичної допомоги колегам.

Із розширенням інформаційного середовища, зростанням новітніх інформаційних технологій, потреб у більш комфортному консультуванні колег, ми поступово переносимо свою роботу у віртуальний світ бібліотечного простору.

Для більш зручного методичного забезпечення проблем: інформатизації бібліотечної галузі та створення комфортного інформаційного середовища у методичній роботі відбувся стрімкий перехід до прогресивних, зокрема інтерактивних технологій.

З 2009 року представлено сайт ННМБУ (<http://med.library.gov.ua>), на якому ведеться он-лайн спілкування зі спеціалістами бібліотечної галузі, поки що медичних, бібліотек, ведеться обмін досвідом.

Веб-сторінка включає розділи в яких представлена інформація про офіційні документи що регулюють роботу бібліотек з бібліотечно-інформаційної справи, та нормативно-правові документи, що безпосередньо можуть впливати на роботу медичних бібліотек з посиланнями на повний текст цих документів; фотогалерею заходів; інформацію про медичні бібліотеки України з посиланнями на веб сторінки ;

Планується розміщати повнотекстові видання відділу організаційної та науково-методичної роботи ННМБУ, що розкриють видавничу діяльність відділу як складову всіх напрямів його роботи; матеріали про історію розвитку та сучасний стан медичних бібліотек України.

Також на сайті планується виставляти щорічну статистично-аналітичну довідку «Медичні бібліотеки України в дзеркалі статистики».

Це все є коротким, можна сказати стислим викладом роботи методичного відділу. Своєю роботою ми намагаємось постійно здійснювати цілеспрямовану роботу щодо перетворення методичної служби на сучасний інформаційний центр з організації науково-методичного забезпечення.

СТВОРЕННЯ ЕЛЕКТРОННОЇ ТЕМАТИЧНОЇ КАРТОТЕКИ „НОБЕЛІВСЬКІ ЛАУРЕАТИ У ГАЛУЗІ МЕДИЦИНИ” ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ НАУКОВОГО СВІТОГЛЯДУ МАЙБУТНІХ КАДРІВ

Боровик Ольга Борисівна

Директор бібліотеки Вищого державного навчального закладу України
«Українська медична стоматологічна академія», м. Полтава

Кардинальні зміни, що відбуваються у нашому суспільстві в останні роки, вимагають якісно нового розуміння призначення бібліотеки та організації її діяльності, нових методів роботи, форм обслуговування. Перш за все – це впровадження нових інформаційних технологій. Процес широкого, інтенсивного впровадження сучасних технічних засобів та інформаційних технологій спричинив не тільки якісний поштовх в інформаційному обслуговуванні споживачів інформації. Під його впливом відбуваються зміни в концептуальному відображенні бібліографії. Традиційні бібліографічні терміни набувають нового змісту, відповідного до сучасних реалій. Ще однією характерною рисою сучасної теорії бібліографії є виникнення нових термінів для позначення не поширених раніше явищ (електронна бібліотека, бібліографічна база даних тощо) або альтернативних старим, що стають занадто вузькими для відображення певного поняття.

Зближення термінології, що має поширення в бібліографічній науці та інформатиці, відбиває реально існуючу тенденцію інтеграції бібліотечної справи, бібліографії та науково-інформаційної діяльності.

Одним із пріоритетних завдань бібліотеки Вищого державного навчального закладу «Українська медична стоматологічна академія» є формування наукового світогляду майбутнього лікаря. Задля цього використовуються різні заходи, спрямовані на розвиток духовних засад особистості: організація книжкових виставок та тематичних полиць «Мистецтво дарувати посмішку (до дня стоматолога)», «Зроби крок до здоров'я (до Всесвітнього дня здоров'я)», «Здорове серце – тривале життя (до Всесвітнього дня серця)» тощо, проведення комплексних тематичних вечорів.

Бібліотека УМСА – це навчальний, інформаційний та культурно-просвітницький підрозділ, який забезпечує необхідними інформаційними джерелами викладачів та студентів академії, сприяє підвищенню їх інтелектуального та культурного рівня. Важливою складовою довідково-бібліографічного апарату бібліотеки є електронний каталог та бази даних, що створюються як доповнення до традиційних каталогів, розширюють їх пошукові можливості, розкривають фонд у різноманітних аспектах. Так, у 2011 році розпочалась робота над створенням електронної тематичної картотеки «Лауреати Нобелівської премії у галузі фізіології та медицини».

Створення будь-якої бази даних потребує як значних інтелектуальних

ресурсів, так і значних затрат часу. Саме тому велика увага приділялась розробці концепції формування тематичної електронної картотеки: пошук теми, обґрунтування її актуальності, розробка паспорта-характеристики, вибір програмного забезпечення, розробка засобів популяризації і пропаганди картотеки та інструкції з її використання. При створенні картотеки враховувався рівень інформаційної культури користувачів, доступність інформації (заплановано представити її на бібліотечній сторінці сайту академії) та її актуальність (проводився збір матеріалу, який не втратить своєї актуальності протягом тривалого часу). За призначенням електронна тематична картотека є читацько-службовою, нею можуть скористатися як викладачі, так і студенти вишу.

Що стосується вибору теми, то перш за все ми керувалися аналізом запитів читачів, які досить часто звертаються до довідково-бібліографічного апарату за пошуком інформації про лауреатів Нобелівської премії. Наповнення тематичної картотеки відповідає потребам всіх читачів: і тих, яким потрібен мінімум інформації, і тим, які готують наукові роботи. Тому створенню цієї картотеки передувала велика пошукова робота.

Протягом підготовчого періоду проводилась робота по збору як біографічного матеріалу, так і наукового для докладного аналізу усього комплексу наукових праць вченого-природознавця І.І. Мечникова та виявлення нових документів, для обґрунтування висновків про значення наукової, громадської діяльності вченого для вітчизняної та світової біологічної науки. Спочатку було виявлено всі матеріали, які є у фондах нашої бібліотеки, потім проводилася робота з каталогами та науковою літературою в Національній науковій медичній бібліотеці (м. Київ), Полтавській обласній медичній бібліотеці, бібліотеці Полтавської державної аграрної академії.

Як бачимо, необхідність багатоаспектного розкриття матеріалу та його пошуку за різними ознаками свідчить про те, що для його відображення є доцільним створення спеціальної електронної тематичної картотеки, присвяченої лауреатам Нобелівської премії у галузі фізіології та медицини.

Нобелівська премія заснована на початку ХХ століття є найбільш престижною науковою відзнакою, історія присудження якої значною мірою відображає складний шлях розвитку природознавства та й цивілізації в цілому протягом минулого століття. Оскільки лауреатів у галузі фізіології та медицини близько 100 осіб, було вирішено формувати сторінки картотеки в хронологічному порядку її присудження за десятиріччями. До першої десятки ввійшли такі видатні лікарі та фізіологи як Еміль Адольф фон Берінг (за працю з сироваткової терапії), Рональд Росс (за роботу з малярії), Іван Павлов (за роботу з фізіології травлення), Роберт Кох (за дослідження й відкриття, які стосуються лікування туберкульозу) тощо. Ряд лауреатів Нобелівської премії з фізіології та медицини, уродженців України, хронологічно розпочинається з відомого бактеріолога і мікробіолога Іллі

Ілліча Мечникова – засновника клітинної імунології. Саме тому було вирішено розпочати роботу з цього вченого-природознавця.

Видатний учений, який народився на Харківщині, виріс, здобув вищу освіту і довго працював в Україні, вірив, що лише наука може дати людству щастя. Безсмертна заслуга нашого відомого земляка Іллі Ілліча Мечникова у тому, що суспільство сьогодні долає хвороби й голод. Дуже цікава сторінка з життя І. Мечникова – його боротьба ще в 70-х роках XIX ст. з епідемією поширення «хлібного жука», який знищував посіви на півдні Росії та України. Ілля Ілліч тоді кожне літо проводив в маєтку дружини, в селі Попівка на Черкащині. Він штучно вивів спеціальний грибок, який знищував «хлібного жука», і тим самим врятував урожай.

Ім'я Іллі Мечникова відоме всьому світові. Він – блискучий натураліст-природодослідник, талановитий мікробіолог, геніальний біолог, вчений-гуманіст. Саме Мечников відкрив у 1883 р. явище фагоцитозу, тобто здатність кров'яних клітин організму знешкоджувати та знищувати смертоносні бацили. Класичні за простотою виконання, експерименти Мечникова лягли в основу ним же розробленої теорії імунітету, без якої неможливо уявити собі розвиток біології та медицини XX століття. Він сформулював загальну теорію запалення, як захисної реакції організму в боротьбі з інфекцією та заклав основи імунобіології. Усі розуміли, що існують якісь хвороботворні бактерії, але Мечников першим заявив, що запалення – це не лише свідчення атаки мікробів, а й захисна реакція організму. Без відкриттів Мечникова не було б ані антибіотиків, ані протиепідемічних вакцин. До речі, він брав найактивнішу участь у створенні вакцин проти холери, чуми, черевного тифу, сказу тощо. Сформована І.І. Мечниковим принципово нова парадигма імунітету, яка дала змогу охопити патологічний процес у цілому – одне із найбільш добре обґрунтованих й плідних узагальнень, створених у біології. Заслуга І.І. Мечникова полягає в тому, що він вперше поєднав медицину з великим досягненням науки – відкриттям еволюційної теорії, і завдяки цьому зміг повному оцінити низку найактуальніших питань патології (запалення, несприйнятливості до інфекційного процесу тощо) і дав суттєвий поштовх до подальших досліджень.

Нобелівська премія у галузі фізіології та медицини присуджена І. Мечникову спільно з Паулем Ерліхом у 1908 році за дослідження з імунології. Про цю високу відзнаку І.І. Мечников висловився так: «Нобелівська премія, подібно чарівній паличці, вперше відкрила світу значення моїх скромних робіт». Наукові дослідження вченого були визнані в усьому світі, він був обраний почесним академіком Російської академії наук і Петербурзької військово-медичної академії, почесним членом Паризької, Віденської, Нью-Йоркської, Бельгійської, Румунської та низки інших академій наук, Французької академії медицини, Шведського медичного товариства. Серед численних нагород і відзнак І.І. Мечникова – медаль

Лондонського королівського товариства, ступінь почесного доктора Кембриджського університету.

Особистість І.І. Мечникова настільки багатогранна, що збираючи інформацію про нього, ми зрозуміли: така електронна тематична картотека надасть читачам бібліотеки потрібну інформацію, підготовлену у попереджувальному режимі, що забезпечить оперативність і повноту задоволення їх інформаційних запитів.

При створенні картотеки ми використовували всі доступні нам мультимедійні засоби: гіперсилки від джерела інформації до повнотекстових документів у супроводі фотодокументів, сторінка вебліографії, яка містить web-адреси медичних бібліотек – членів хостінгу та найпопулярніших довідкових сайтів.

Робота з друкованою продукцією була, залишається і буде основою роботи бібліотеки. Разом із тим, електронні ресурси є істотним доповненням традиційних бібліотечних фондів і пошукового апарату. Бібліотека УМСА сьогодні – це вже не тільки книгозбірня, а й своєрідний «електронний архів», який відкриває доступ до інформації в електронному вигляді для своїх користувачів.

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ПРАКТИЦІ РОБОТИ БІБЛІОТЕК

Локтіонова Людмила Костянтинівна,

Директор наукової бібліотеки

Дніпропетровської державної медичної академії, м. Дніпропетровськ

Прагнення відповідати вимогам часу зобов'язують бібліотеки перебувати у постійному пошуку сучасних, ефективних форм обслуговування користувачів, активно впроваджувати нові інформаційні технології. НБ ДДМА – не виняток. Наша бібліотека прагне використовувати сучасні технології, по-новому підходити до розвитку бібліотечно-бібліографічних послуг, формувати інформаційну культуру користувачів, вдосконалювати культурно-просвітницьку діяльність, використовувати електронні ресурси, підтримувати корпоративні зв'язки. Вся наша робота спрямована на забезпечення навчально-виховного та наукового процесів академії і проводиться вона кваліфікованими спеціалістами, адже з 37 штатних одиниць у нас 21 – з вищою освітою, з них 11 – з бібліотечною; з базовою вищою бібліотечною – 10.

В структурі бібліотеки є відділи: комплектування; наукової обробки літератури; обслуговування навчальною літературою; обслуговування науковою літературою; книгозбереження та МБА; іноземної літератури; художньої літератури; інформаційно-бібліографічний. Наші користувачі обслуговуються на 5 абонементів, 3-х читальних залах, в кабінеті

україномовознавства та кабінеті гуманітарних наук, на 4-х пунктах видачі на кафедрах, а також в філії в м. Кривий Ріг.

Фонд бібліотеки налічує 590 489 тис. прим., з них:

- навчальної літератури – 255 633 прим.
- наукової літератури – 286 735 прим.
- іноземні – 28 590 прим.

Облік літератури українською мовою ведеться з 1990 р. і налічує 119 341 прим. Маємо також фонд рідкісної книги, в якому біля 1 000 прим. Бібліотека передплачує 90 медичних журналів. За рік обслуговуємо 7 500 користувачів за ЄРК, яким видаємо більше 600 тис. різних документів. Ось уже 5 років як ми започаткували видачу підручників першокурсникам ще до 1 вересня, тобто до початку навчального року. Це в значній мірі налаштовує студентів-новачків на серйозне ставлення до навчання і не відволікає їх від занять у перші насичені дні. Кожний першокурсник отримує витяг з правил користування бібліотекою та регламентом роботи.

Входження національної вищої школи в Європейський науково-освітній простір є складним та багатогранним завданням. Безперечно, інформаційною основою науково-освітнього простору ВНЗ є бібліотека, від якої, в значній мірі, залежить рівень навчання та наукових досліджень. Зростає роль бібліотеки і в організації самостійної роботи студентів, якій відводиться значне місце в умовах реалізації принципів Болонської конвенції. Ми робимо все від нас залежне, щоб поліпшити процес навчання і комфортність обслуговування читачів. Так, щоб задовольнити запити наших читачів, ми видаємо підручники не тільки безпосередньо в приміщенні бібліотеки, але й наближаємо їх до місця проведення навчального процесу (до кабінетів, пунктів видачі на кафедрах). Закупуємо підручники, що відповідають вимогам кредитно-модульної системи. Бібліотека також закупує документи, які дозволяють не тільки вивчати матеріал, але й оцінювати вивчене – це Кроки 1, 2, 3, якими користуються не тільки студенти, а й викладачі, що готують студентство до тестування і співробітники методичного кабінету, які проводять ці тестування.

Бібліотека проводить заходи наочної пропаганди, організацію виставок з матеріалами по роз'ясненню положень Болонського процесу, наприклад, постійнодіюча виставка “На шляху до суспільства знань”, де можна ознайомитись з аналітичними матеріалами науковців щодо позитивних і негативних сторін Європейського рівня знань.

В 2006 р. бібліотека придбала програму “Ірбіс - 32” із тезаурусом MeSH, створюємо електронний каталог. Маємо БД “Книги”, БД “Періодика”, БД “Дисертації”, БД “Магістерські роботи”. (об’єм ЕК 49 572 записи). При запису в ЄК підручників і вибірково монографій заповнюється поле “Содержание”, так як це значно розширило пошуковий діапазон по ключовим словам. Практика роботи довела ефективність даного напрямку, особливо при пошуку вузьких, неопрацьованих у тезаурусі MeSH тем. Бібліотека налічує 17 комп’ютерів, але з них лише 8 – безпосередньо

призначені для роботи бібліотекарів, тому існує черга серед бібліотекарів для виконання запланованої роботи.

З 1999 р. наші користувачі мають змогу безкоштовно користуватися ресурсами Інтернет. Для допомоги користувачам в пошуках необхідної інформації надається список сайтів медичного напрямку. В 2010 р., під час проведення виборчої кампанії, один з кандидатів в депутати подарував нашим користувачам можливість користування WiFi. Вибори минули, півроку швидко пройшли і бібліотека залишилась без дорогої інноваційної іграшки під назвою WiFi.

З сумом згадуємо і ті часи, коли підручники коштували копійки, а придбати їх можна було у такій кількості, щоб одночасно задовольнити всіх студентів. Коли можна було попрацювати з тематичними планами в бібліотеці, на кафедрах, зробити замовлення в бібколекторі та чекати виходу потрібних книжок. Далі, по мірі виходу книг, виписати рахунок, який підписував тільки головбух і ректор, перерахувати кошти і отримати замовлену літературу, яку бібколектор ще й сам доставить. Тепер же, згідно з інноваціями, ми проводимо тендери на закупівлю книжок, якщо сума на комплектування більша ніж 200 тис. грн.. Але ж умови тендеру суперечать закону “Про бібліотеки і бібліотечну справу”, де в ст.. 20 “Права бібліотек” вказується, що бібліотеки мають право вибирати джерела комплектування. Так ми вибираємо, чи нас вибирають? До 2010 р. бібліотеці на комплектування виділяли до 100 тис. грн.. на періодичні видання і до 200 тис. грн. на книги. І ми робили передплату за ціновими пропозиціями. А в минулому році нам було виділено 260 тис. грн. на закупівлю книг і радощів не було меж. Ми, наївні, навіть уявити собі не могли чого це нам буде коштувати. Ще до 4 жовтня, коли нам були виділені кошти, ми зв’язалися з нашими постійними постачальниками (коло спеціалізованих видавництв медичної книги обмежене) і запросили взяти участь у тендері. Оголошення про тендер і список літератури для закупівлі було розміщено на сайті Державних закупівель і тільки через місяць, 4 листопада, тендер пройшов успішно. Видавництва взяли на поставити потрібні підручники, склали альтернативу між собою, виконуючи тим самим умови тендера. Результати торгів знову були виставлені на сайті Держзакупівель аж до 14 грудня. А потім почалося: часу обмаль, видавництва то якісь документи не дослали, то дати в документах переплутали. Ми підготували всі документи для Казначейства, а виявилось, що за старим зразком, бо вже був новий. Так документи ще декілька разів повертались з Казначейства на доробку. Рахунки з оплатою пішли тільки 29 грудня після того, як співробітники бібліотеки бігали по всьому місту в пошуках того номера “Вісника державних закупівель” в паперовому варіанті, де було наше оголошення про проведення тендера (бо в електронному варіанті, що отримує наш тендерний комітет, цих додатків не було). А там вже свята, треба швиденько все зареєструвати і звітувати перед бухгалтерією, бо їм треба закривати рахунки і робити річний звіт. Добре, що літературу, згідно Бюджетного кодексу,

привезли нам ще до сплати рахунків. До всіх наших пригод додалося й те, що один з постачальників не встиг надрукувати підручник, який ми замовили в кількості 50 прим. на суму 10 тис. грн.. А у нас на порозі КРУ... Так інноваційний процес тендерного комплектування перетворився для нас в випробування для екстремалів, бо нинішнє комплектування не для слабких нервів.

Ще один напрям бібліотечної справи не дає спокою – це те, що бібліотеки майже стали філіями бухгалтерій. Інновації з інвентаризації бібліотечних фондів, коли бібліотека знаходиться в постійному переобліку, робить її схожою на склад. У нас навіть в минулі роки одна перевіряюча з комісії КРУ запитала, чому ми не видаємо книги читачам по накладній. А після переобліку треба дати не список нестачі, як було раніше, а список книг, що пройшли перевірку. Можливо, коли буде введено штрихкування книг і весь фонд буде записано в ЕК це не буде проблемою, але зараз це проблема для багатьох бібліотек. А ці постійні індексації, від яких “живого місця” немає в інвентарних книгах.

В періодичних виданнях для бухгалтерів є вказівки, що стосується бібліотек, але кожний головний бухгалтер трактує їх по-своєму, якщо немає чітких роз’яснень. Так, в одному з Дніпропетровських вузів бухгалтерія, не розібравшись в питанні про відкидання копійок з рахунків, змусила бібліотеку відкинути копійки з кожної книги, де в ціні було до 50 коп., а додати до 1 грн., якщо було вище 50 коп. Роз’яснення прийшли пізніше, коли в бібліотеці вже наламали дров і зробили дурну роботу. Тобто йдеться про те, що з бібліотечними працівниками не радяться, видаючи загальні інструкції, не думають, що в бібліотеці своя специфіка роботи, яка відрізняється від роботи складу. Мабуть нам потрібні чіткі, суто бібліотечні, інструкції і чіткі роз’яснення саме бібліотечних працівників, а не бухгалтерів.

Новою для нас роботою є вступ у 2011 р. до Корпорації медичних бібліотек, яку очолює Національна наукова медична бібліотека. Ми довго вагалися, чи зможемо так працювати, щоб не підводити всіх учасників корпорації, довготривалою була і підготовка до вступу, а тепер ми оцінили необхідність такої роботи.

Вбачаємо інновації бібліотеки в проведенні атестації бібліотечних працівників, в оформленні атестаційних документів.

Навіть в серію біобібліографічних покажчиків, яку ми продовжуємо випускати до ювілеїв вчених академії, вносимо нові елементи. Так, за бажанням ювілярів, в покажчик вміщуються його особисті фотографії різних років; вірші і вітання, присвячені йому.

Найближча мета нашої бібліотеки – продовжити впровадження нових технологій. В наші плани входить також ретроспективний ввід в ЕК найбільш цінної літератури, картотеки “Праці вчених ДДМА”. Одними з першочергових завдань є придбання підручників на електронних носіях, створення бібліотечної сторінки на сайті академії. В планах бібліотеки і перехід на автоматизовану видачу літератури. Багато ще треба зробити, щоб

бібліотека відповідала вимогам 21 століття – століття інформаційного суспільства. Бібліотечні працівники, як завжди, готові докласти зусиль, умінь і знань, але ж багато залежить і від поліпшення фінансування.

Тож побажаємо нашим бібліотекам гідного фінансування і таких інновацій, що будуть спрощувати та покращувати їх роботу, а також приносити користь читачам.

БІБЛІОТЕЧНО-ІНФОРМАЦІЙНА ПІДТРИМКА В РОЗВИТКУ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

Козак Ірина Миколаївна

Директор Хмельницької обласної наукової медичної бібліотеки,
м. Хмельницький

Хмельницька обласна наукова медична бібліотека була заснована в 1945р. Сьогодні документальний фонд медичних бібліотек регіону складає близько 405 тис., із яких 125,0 тис. це фонд безпосередньо ОНМБ і щорічно поповнюється понад 126 назвами періодичних видань та близько 350 назвами медичних книг.

На території області функціонують 27 бібліотек системи охорони здоров'я, із яких: 1 – ОНМБ, 4 – бібліотеки медичних училищ, 22 – бібліотеки ЛПУ.

Впродовж всього періоду існування нашої бібліотеки вся діяльність була спрямована на формування документального фонду та інформаційно-бібліотечне обслуговування медиків регіону. Для нашої області характерно, перш за все, користування бібліотеками практичних лікарів та медиків середньої ланки. Саме ця група є найбільшою серед користувачів медичних бібліотек. На цю категорію розраховані бібліотечно-інформаційні ресурси нашої бібліотеки.

Впродовж багатьох років визначались найбільш ефективні форми інформаційного обслуговування та найбільш актуальні теми індивідуальної та колективної інформації.

Без сумніву, медицина – це досвід тисячоліть, але користувачів цікавить перш за все інформація про нові методики діагностики, лікування та нові ліки. Матеріал повинен бути доступний широкому колу користувачів. ОНМБ працює над створенням необхідних умов для забезпечення користувачів повною, своєчасною інформацією що є у фонді нашої бібліотеки, та при відсутності потрібної інформації розшук відомостей за допомогою Інтернет. Зосереджуємо свою увагу на інформації з питань:

- державних та регіональних програм охорони здоров'я;
- нормативно-правові аспекти забезпечення лікувально-профілактичних установ;
- інформаційні технології в охороні здоров'я;

- актуальні проблеми організації і управління охорони здоров'я;
- медичне забезпечення сільського населення;
- основні тенденції розвитку спеціалізованої медичної допомоги;
- крайова патологія: хвороби щитоподібної залози та цукровий діабет;
- проблеми туберкульозу;
- страхова медицина, економіка охорони здоров'я;
- профілактика СНІДу;
- впровадження сімейної медицини.

Форми надання інформації досить різноманітні: «Дні інформації», «Дні фахівця», дні періодики, інформаційні списки літератури і списки нових надходжень, перегляди літератури, оперативна сигнальна інформація, бібліографічні покажчики, диференційне обслуговування керівництва, актуальні за темою рекомендаційні списки літератури, ВРІ (індивідуальне і колективне).

Впродовж останніх п'яти років визначались остаточно теми колективної інформації, яку отримують всі лікувальні установи області, тепер основних інформаційних списків – 12: організаторам охорони здоров'я, з 10 медичних спеціальностей та медичним працівникам середньої ланки. Видаються вони по мірі накопичення матеріалу, але не рідше ніж раз у квартал. Крім того щорічно двічі на рік видаються поточні покажчики літератури: «Компас газетних публікацій», де розписуються газети медичного профілю, та «Лікарські препарати – практика застосування».

Щорічно видається та розсилається інформаційний список «Нові книги». На даний час нових книг надходить дуже мало в середньому 250-300 назв за рік, і тому видавати список доречно раз на рік.

Велике значення в роботі ОНМБ приділяється інформаційно-бібліотечному обслуговуванню державних та регіональних програм в галузі медицини. Так в межах виконання міжгалузевої комплексної програми «Здоров'я нації 2002-2011рр.» підготовлено і видано бібліографічні списки літератури:

- «Охорона здоров'я в Україні – проблеми та перспективи»
- «Захворювання щитоподібної залози у дітей»
- «Медичні наслідки Чорнобильської аварії»
- «Екологія і проблеми здоров'я у дітей»
- «Актуальні питання поліклінічної та стаціонарної допомоги»
- «Дослідження і перспективи фармакотерапії цукрового діабету»
- «Медичні аспекти ВІЛ/СНІДу в Україні»
 - Проводились тематичні перегляди літератури та організовувались книжкові виставки:
- «Цукровий діабет – глобальна проблема»
- «Йододефіцитні захворювання»
- «Здорова нація: здоров'я жінки та дитини»

- «Сільська медицина: стан і проблеми»
- «Грип – епідемії НІ» та інші.

Для інформаційного забезпечення виконання державної програми «Репродуктивне здоров'я нації» видано тематичний список «Ускладнення вагітності»; організовано виставки: «Репродуктивне здоров'я», «Сучасні методи контрацепції», «Профілактика інфекцій що передаються статевим шляхом»

На виконання заходів запланованих на реалізацію держпрограми «Запобігання та лікування серцево-судинних захворювань на 2006-2010pp.» видано рекомендаційні списки літератури: «Артеріальна гіпертензія: принципи діагностики і лікування» та «Кардіоміопатії – сучасний стан проблеми».

Дні інформації, перегляди літератури проходять в бібліотеці щоквартально та організовуються в ЛПУ області. Дні спеціаліста – їх тематика та час проведення узгоджуються із річними планами управління охорони здоров'я.

Великою популярністю користуються «Дні періодики», на яких є можливість отримати інформацію про передплату яку зробила ОНМБ, та інформацію про видання, що виходять на території СНД будуть якої тематики.

Здійснюється обслуговування користувачів в режимі «Запит – відповідь», щорічно виконуються понад 1000 довідок, для виконання яких використовується як фонд ОНМБ так і електронні ресурси інших бібліотек за допомогою Інтернету.

Для більш динамічного інформаційного обслуговування медичної галузі регіону має значення впровадження сучасних електронних технологій. Прийнята Хмельницькою обласною радою 21.03.2002р. Міжгалузева комплексна програма «Здоров'я нації 2002-2011pp.» в розділі 33 «Розвиток інформаційного забезпечення сфери охорони здоров'я» передбачає: «Впровадити сучасні патентно – ліцензійні та бібліотечно – інформаційні комп'ютерні технології в обласних установах охорони здоров'я в 2009р.». Незважаючи на це, Хмельницька ОНМБ знаходиться на сьогодні на початковій стадії комп'ютеризації, не кажучи про бібліотеки при ЛПУ.

Ми маємо на сьогодні 6 комп'ютерів, 6 принтерів та 2 сканери, необмежений доступ до Інтернет, який є доступним для користувачів бібліотеки на безкоштовній основі.

Електронні повнотекстові, фактографічні, рефератні БД. – це наша перспектива, але бібліографічні бази даних бібліотека створює вже сьогодні. Придбавши програмне забезпечення «ІРБІС-32», почали створювати ЕК та БД «Охорона здоров'я Хмельницької області». За допомогою електронної пошти стало можливе більш оперативне інформування наших користувачів.

Відмовитись від друкованих бібліотечних та інформаційних видань ми ще не можемо, хоча це дуже затратно: більшість медичних установ не має можливості користуватись електронними носіями. На часі необхідність

створення власного сайту, кошти на це заплановано на 2011р. Плануємо налагодити дистанційне користування бібліотекою та видачу журнальних статей в електронному вигляді через Web- сайт та електронну пошту. Саме для цієї мети в 2010р. ОНМБ придбала досить дорогий швидкісний сканер для оцифрування книг і журналів.

В перспективі плануємо стати виробниками повнотекстових інформаційних ресурсів з тем, якими найчастіше цікавляться наші користувачі.

Довести власні бібліографічні ресурси до кожної лікувальної установи і кожного медика області - пріоритетний напрям діяльності Хмельницької обласної наукової медичної бібліотеки.

МІСЦЕ МЕДИЧНОЇ БІБЛІОТЕКИ В ПРОЦЕСІ ПЕРЕБУДОВИ СИСТЕМИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я РЕГІОНУ

Сліпченко Валентина Володимирівна

Директор Полтавської обласної наукової медичної бібліотеки,
м. Полтава

Здоров'я народу – найголовніша турбота кожної держави. Саме задля цього в Україні продовжується діяльність з реформування системи охорони здоров'я. По - перше – реформа спрямована на підвищення якості медичної допомоги, по – друге – на поліпшення фінансування охорони здоров'я та підвищення статусу лікаря. Реформа передбачає оптимізацію мережі установ охорони здоров'я, зміну системи фінансування медичних закладів і вдосконалення системи контролю якості медичних послуг.

Обласним науковим медичним бібліотекам, медичним бібліотекам при лікувально-профілактичних установах потрібно пристосовуватись до умов, що змінюються і шукати своє місце в цьому нелегкому творчому процесі реформування.

Основними законодавчими актами, що регулюють діяльність медичних бібліотек, є Закони України «Про культуру», «Про бібліотеки і бібліотечну справу», «Про інформацію», «Про доступ до публічної інформації», «Про авторське право і суміжні права», «Про місцеве самоврядування», Бюджетний кодекс України, цілий ряд постанов Кабінету Міністрів України з питань встановлення пільг та доплат працівникам бібліотек, а також накази Міністерства культури і туризму та Міністерства охорони здоров'я України.

Станом на 01.01.2011 року в Полтавській області функціонувала мережа медичних бібліотек в кількості 35 бібліотек, у тому числі: ОНМБ, наукова бібліотека УМСА, 4 бібліотеки медичних коледжів і училищ та 29 бібліотек при лікувально-профілактичних установах, в яких працювало 72 бібліотечних працівники. Якісний склад бібліотекарів такий: 47 працівників з

вищою освітою, в т.ч. бібліотечною - 34 і 25 з середньою спеціальною освітою, в т.ч. бібліотечною 14. 45 бібліотекарів зі стажем бібліотечної роботи понад 20 років. Із 22 бібліотекарів, що працюють в бібліотеках при ЛПУ, на повну ставку працевлаштовано 4 працівники, на 0,5 ставки – 13 чол., на 0,25 ставки – 4 і на 0,15 ст. – 1. Згідно статистичних звітів бібліотеками мережі щорічно обслуговується понад 36 тис. користувачів і здійснюється понад 1 млн. книговидач. Сукупний книжковий фонд становить 850 тисяч примірників.

Аналізуючи сучасний стан справ, можна зробити висновок, що останнім часом з'явилась загрозлива тенденція щодо скорочення кількості бібліотек та бібліотечних пунктів при ЛПУ. Якщо порівняти з 2000 роком, то їх кількість скоротилась на 13. Головні лікарі лікувально-профілактичних установ при затвердженні штатних розписів керувались наказом Міністерства охорони здоров'я України від 23.02.2000 року № 33, що дозволяє встановити посаду бібліотекаря в закладах понад 300 ліжок і 0,5 ставки бібліотекаря в закладах до 300 ліжок в бібліотеках, які не можуть бути віднесені до групи по оплаті праці. Тому, в ряді ЛПУ бібліотекарі стали першими, хто потрапив під скорочення з метою так званої оптимізації штатів.

Реагуючи на виклики сьогодення, Головним управлінням охорони здоров'я Полтавської облдержадміністрації спільно з обласною науковою медичною бібліотекою в листопаді 2009 року було розроблено і видано наказ № 1056 «Про затвердження плану заходів щодо розвитку бібліотечної справи в галузі охорони здоров'я області на період до 2011 року». Основною метою наказу стало впровадження невідкладних заходів для збереження існуючої мережі медичних бібліотек області, не допущення невиннованого скорочення штатних одиниць бібліотечних працівників, безпідставного списання книжкових фондів і штучного погіршення умов функціонування бібліотек: переведення в непристосовані приміщення або використання приміщень бібліотек не за призначенням. Також наказ передбачав укріплення матеріально-технічної бази бібліотек, проведення ремонтів, виділення коштів на передплату періодичних видань і книжкового фонду, забезпечення доступу працівників бібліотек до мережі Інтернет. Головні лікарі та бібліотечні працівники зобов'язувались щорічно звітуватись про виконання наказу.

А вже у 2010 році ми зіткнулись з проблемою закриття медичної бібліотеки при Кременчуцькій автозаводській поліклініці, на яку були покладені функції міської медичної бібліотеки. Адже місто Кременчук – великий промисловий центр Полтавської області, де працюють понад 20 лікувальних установ, а медична бібліотека, крім вказаної, є лише в Кременчуцькій районній лікарні. Контролюючі органи мотивували своє рішення тим, що при поліклініці відсутній ліжковий фонд. Сама бібліотека існувала при цій поліклініці ще з часів Радянського Союзу. Штатні одиниці двох бібліотекарів були скорочені, а книжковий фонд передано в профспілкову бібліотеку 1-ї міської лікарні м. Кременчука з передачею всіх

функцій по бібліотечно - бібліографічному обслуговуванню лікувальних закладів міста.

Отже, збереження мережі медичних бібліотек та бібліотечних кадрів – нагальна проблема, яку нам належить вирішити.

Основним завданням державної політики у галузі інформатизації охорони здоров'я є розвиток галузевого інформаційного середовища, використання сучасних ІТ для інформаційної, системно-аналітичної та експертної підтримки прийняття рішень в усіх сферах діяльності. Саме так зазначено в Концепції державної політики інформатизації охорони здоров'я України, створеній на підставі основних напрямів Національної програми інформатизації України.

Підвищення дієвості інформації, посилення її ролі як чинника наукового управління медициною залежить від того, як ця інформація накопичується, опрацьовується, аналізується та надається користувачам. Ефективний процес інформаційного забезпечення має базуватись на сучасних досягненнях інформатики, інноваційних технологій, на використанні сучасних інформаційних форм та методів.

Система інформаційного забезпечення в сучасній медицині має формуватись у єдиному інформаційному просторі, враховувати досягнення світового рівня та високі темпи розвитку медичної науки і практики. Для її реалізації необхідно ефективно використовувати національні та світові ресурси інформації, виховувати інформаційну культуру медиків та оперативно задовольняти їхні потреби. Основна мета, що стоїть перед мережею медичних бібліотек регіону, – це забезпечення медиків необхідною інформацією для надання якісної і своєчасної допомоги пацієнтам. Розвиваючи бібліотечне обслуговування, удосконалюючи традиційні форми та освоюючи нові бібліотечно-інформаційні послуги, пов'язані з сучасними інформаційними технологіями, медичні бібліотеки регіону реалізують завдання якісного й оперативного забезпечення доступу лікарів та середніх медичних працівників до потрібної їм інформації. Найважливішим ресурсом та інформаційним потенціалом кожної бібліотеки є її документальний фонд. Протягом останніх років надходження фахової літератури через недостатнє фінансування та високі ціни на книги – є малопотужним, що негативно відбивається на кількісному та якісному складі документального фонду. Основний інформаційний ресурс бібліотек лікувально-профілактичних установ фізично зношується, морально застаріває. Далеко не всі бібліотеки мають доступ до мережі Інтернет, обладнані сучасною комп'ютерною технікою. А викликано таке становище тим, що медичні бібліотеки ЛПУ не включені до програми комп'ютеризації галузі.

Звичайно, інформаційний потенціал обласної наукової медичної бібліотеки, бібліотек медичних учбових закладів значно більший. Їх інформаційно-комунікаційна база, кадровий потенціал, технологічне, програмне та апаратне забезпечення дозволяють здійснювати виконання своїх функцій у відповідності до сучасних вимог. ОНМБ є координуючою

ланкою в інформаційному забезпеченні медиків області, організує розповсюдження та обмін актуальною медичною інформацією через видання рекомендаційних списків літератури з 20 медичних спеціальностей, оприлюднення електронного каталога та бази даних краєзнавчих статей бібліотеки на сайті ОНМБ, який знаходиться в процесі розробки, виконання складних бібліографічних довідок за допомогою ресурсів Інтернету, проводячи навчання бібліотечних працівників медичних установ регіону.

Нещодавно було опубліковане Розпорядження Кабінету Міністрів України від 19.01.2011 року № 148-р «Питання зміцнення фінансово-бюджетної дисципліни», в якому на Міністерство культури і туризму України покладено завдання розробки типових штатів для закладів культури. Можливо, наявність таких типових штатів захистить бібліотеки від постійного скорочення штатних одиниць, а також установить перелік необхідних, обов'язкових посад, які забезпечать нормальне функціонування бібліотеки, як наукового і інформаційного закладу, оснащеного сучасною комп'ютерною технікою і програмним забезпеченням.

Тільки нашими спільними зусиллями, мобілізуючи всі наявні можливості, постійно змінюючись і розвиваючись, перебуваючи у взаємодії з різними учасниками сучасних інформаційних процесів, медична бібліотека займе своє гідне місце в процесі перебудови системи охорони здоров'я регіону.

РЕАЛІЗАЦІЯ НОВИХ ПРОЕКТІВ ТА ІНІЦІАТИВ У НАЦІОНАЛЬНІЙ НАУКОВІЙ МЕДИЧНІЙ БІБЛІОТЕЦІ УКРАЇНИ

Кірішева Олена Миколаївна

Вчений секретар Національної наукової медичної бібліотеки України,

У минулому, 2010 році Національна наукова медична бібліотека України відзначила 80-річчя від дати заснування. Святкування 80-річного ювілею дало можливість оцінити досягнення та намітити шляхи подальшого розвитку.

Впродовж ювілейного року Національна наукова медична бібліотека України провела ряд науково-практичних заходів. Спільно з Національною бібліотекою України імені В.І.Вернадського 8 квітня 2010 року було організовано та проведено семінар-тренінг „Електронні ресурси в бібліотеках: створення та використання”. Головною метою проведення семінару було ознайомлення бібліотечних фахівців наукових закладів Національної академії наук України та Національної академії медичних наук України з досвідом організації корпоративної роботи мережі медичних бібліотек України. Фахівці Національної наукової медичної бібліотеки України у своїх виступах розкрили методику використання спеціалізованих

інформаційно-пошукових систем з метою поліпшення інформаційно-бібліотечного забезпечення користувачів інформації.

19-20 травня 2010 року Національною науковою медичною бібліотекою України спільно з бібліотекою Одеського державного медичного університету та Асоціацією бібліотек України у м. Одесі проведено Міжнародну науково-практичну конференцію "Стан та перспективи розвитку системи науково-інформаційного забезпечення медичної галузі України". В роботі конференції також взяли участь колеги з Білорусії, Узбекистану та інших країн. На конференції було розглянуто цілий комплекс питань, актуальних для спеціалістів бібліотечної справи, науковців.

У рамках святкування ювілею ННМБУ виступила головним організатором та координатором виставок, літературних читань, лекцій, концертів та інших культурно-освітніх заходів. Організація деяких з них вже стала доброю традицією.

Так, впродовж двох десятиліть, у січні місяці в Національній науковій медичній бібліотеці України проходять літературно-мистецькі вечори з нагоди дня народження класика української літератури, видатного поета, перекладача, громадського діяча, лікаря Степана Васильовича Руданського. З нагоди 175-річниці від дня його народження було видано книгу „Степан Руданський (1834–1873). Поет, лікар, громадянин”, що вийшла друком у видавництві „Арістей” в січні 2009 року. Написання книги було ініційовано Раїсою Іванівною Павленко – генеральним директором Національної наукової медичної бібліотеки України. У підготовці видання активну участь брали Ю.Г.Віленський – кандидат медичних наук, літератор, член Національної спілки журналістів України, О.В.Боржковський – військовий лікар-отоларинголог, підполковник медичної служби, правнучатий племінник С.В.Руданського, а також О.Юрчишина – бібліотекар з Вінничини. У виданні містяться нові дані про роки навчання С.В.Руданського в Петербурзі, його лікарську практику і громадську діяльність в Криму, вірші, а також фотографії, які досі не публікувалися.

А у грудневі дні, починаючи з 2008 року, в Золотій залі Національної наукової медичної бібліотеки України проходять вечори пам'яті, присвячені видатному хірургу та біоенергетику, філософу і письменнику - Миколі Михайловичу Амосову. У 2010 році головною подією вечора пам'яті стала презентація біобібліографічного покажчика "Микола Михайлович Амосов. Легенда світової науки". Це видання побачило світ завдяки самовідданій праці фахівців відділу наукової бібліографії Національної наукової медичної бібліотеки України. Неоціненну допомогу надала дочка Миколи Михайловича Амосова Катерина Миколаївна та секретар видатного вченого Ганна Іванівна Телепова. У книзі висвітлено основні етапи життя, наукової та громадської діяльності Миколи Михайловича Амосова, подано велику кількість фотографій з його власного архіву. До покажчика увійшли спогади видатних сучасників, які з теплотою і гордістю згадують Миколу Михайловича Амосова, що поєднав у собі талант хірурга, біокібернетика,

філософа і письменника. Показчик адресовано науковцям та всім, хто цікавиться історією вітчизняної науки.

Опрацьовуючи рекомендації щорічних науково-практичних конференцій, робота фахівців Національної наукової медичної бібліотеки України спрямована на активізацію роботи: активне проведення наукових та бібліографічних досліджень, підготовку та видання біобібліографічних та бібліографічних показників.

Дійсно, серед найвагоміших проектів Національної наукової медичної бібліотеки України особливе місце посідають її видання.

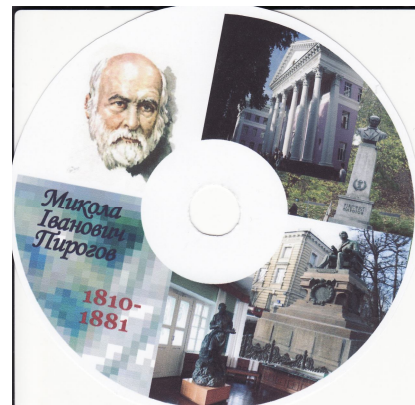
Вагомим внеском у розвиток української медичної біографістики стала серія біобібліографічних словників “Медицина в Україні”, що відтворює історію української медицини в портретах її видатних діячів. Зі сторінок видань цієї серії постає ціла когорта медиків, діяльність яких відігравала визначальну роль на всіх етапах розвитку медичної галузі. Наразі, фахівці відділу науково-дослідної роботи готують до друку черговий

випуск біобібліографічного словника серії „Медична біографістика”, присвячений другій половині XIX століття. Словник складатиметься з трьох частин. Перша частина вийшла друком у 2005 році, охоплювала 10 літер (Літери А-К) і включала 561 персоналію. Друга частина, над якою зараз працює відділ, включатиме 7 літер (Літери Л-С) приблизно такого ж обсягу. На даний період Словник нараховує понад 250 персоналій. Структура кожної персоналії включає біографічну та бібліографічну частини (перелік основних праць вченого – не більше 5). Наприкінці кожної персоналії подається цифрове позначення використаних джерел, повний перелік яких буде подано в кінці словника. Варто назвати лише деякі імена, що будуть представлені в даному випуску: Пирогов, Сеченов, Мечніков, Скліфосовський, Підвисоцький, Мінх та багато інших вчених-медиків, які забезпечували поступальний розвиток сучасної світової медицини, продовжать галерею портретів наших славних співвітчизників, яка буде представлена в подальших випусках серії “Медицина в Україні”. Особлива увага надається практичним лікарям, представникам земської медицини, діяльність яких стала основою створення сучасної системи охорони здоров’я.

Вагомим внеском Національної наукової медичної бібліотеки України у розвиток вітчизняного бібліографознавства стала серія видань, присвячена видатним особистостям, що мають відношення до медичної книги. Серія „Славні імена української медичної книги: медичні бібліотеки України в особах, документах, бібліографії”. Започаткували видання нової серії у 2007 році біобібліографічним показником „Раїса Іванівна Павленко”.

На даний час в цій серії вийшли друком біобібліографічні покажчики, присвячені видатним особам медичної науки, а саме: Ю.Г.Віленському, В.Д.Братусю, Б.П.Криштопі, Г.П.Матвєєвій, А.М.Меркову, Л.С.Камінському, М.В.Птусі.

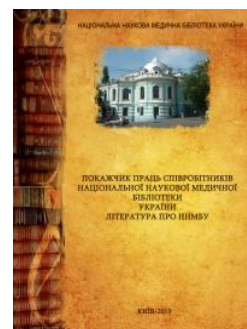
З нагоди 200-річчя від дня народження Миколи Івановича Пирогова, яке відзначалося у 2010 році на державному рівні, підготовлений фахівцями Національної наукової медичної бібліотеки України спільно з співробітниками Наукової бібліотеки ВНМУ ім. М.І. Пирогова "Пирогов М. 1810-1881". Покажчик у електронному вигляді було подаровано всім учасникам наукового форуму „Пироговські читання” та учасникам Міжнародної науково-практичної конференції в Одесі. В червні місяці, в рамках наукового форуму „Пироговські читання” у Вінниці, було презентовано покажчик "Пирогов Микола Іванович. 1810-1881".

Новим грандіозним проектом Національної наукової медичної бібліотеки України стала підготовка нової серії видань під назвою “Товариство київських лікарів в особах”. Враховуючи особливий внесок в розвиток вітчизняної науки київських лікарів XIX і XX століть видатних вчених медиків Володимира Опанасовича Караваєва та Теофіла Гавриловича Яновського у 2010 році, в рамках даної серії фахівцями відділу наукової бібліографії підготовлено біобібліографічний покажчик “Лікарська совість” з нагоди 150-річчя від дня народження Теофіла Гавриловича Яновського та біобібліографічний покажчик «Караваєв Володимир Опанасович. До 200-річчя від дня народження».

За ініціативою фахівців Національної наукової медичної бібліотеки України розпочато випуск календаря знаменних і пам'ятних дат „Імена медицини у відгомоні часу”.

До 80-річчя Національної наукової медичної бібліотеки України було видано „Покажчик праць співробітників Національної наукової медичної бібліотеки України. Література про ННМБУ. (Квітень 2000-березень 2010)”.

Національна наукова медична бібліотека України систематично здійснює аналіз баз даних бібліотек мережі, надає допомогу з удосконалення інформаційних продуктів. Останнім часом розширилася корпоративна співпраця медичних бібліотек з метою створення єдиного науково-інформаційного простору медичної галузі.

Як координаційний центр мережі медичних бібліотек України Національна наукова медична бібліотека України завжди працює у напрямі безперервного підвищення кваліфікації бібліотечних працівників, забезпечуючи систематичне проведення заходів, спрямованих на підвищення

професійного удосконалення бібліотечних працівників шляхом організації в медичних бібліотеках практичних занять, семінарів, конференцій.

Для зручності мережі медичних бібліотек було здійснено видання інформаційного довідника „Медичні бібліотеки України”, який складено на основі анкет, надісланих медичними бібліотеками. До довідника увійшла інформація про 800 бібліотек на чолі з Національною науковою медичною бібліотекою України. Матеріал систематизовано за географічно-територіальною ознакою. В межах кожної області та АР Крим дані розміщено в такому порядку:

- Обласні і міські наукові медичні бібліотеки
- Бібліотеки вищих медичних навчальних закладів і інститутів удосконалення лікарів
- Бібліотеки науково – дослідних інститутів системи Міністерства охорони здоров’я України та системи Академії медичних наук України
- Бібліотеки медичних училищ і коледжів
- Бібліотеки обласних і міських лікувально-профілактичних установ
- Бібліотеки центральних районних лікарень.

У напрямі створення та впровадження новітніх інформаційних технологій в Національній науковій медичній бібліотеці України пріоритети надаються створенню власних інформаційних ресурсів та постійно діючого онлайнового центру обміну фаховою інформацією з метою забезпечення оперативності, релевантності, повноти і якості задоволення інформаційних потреб медичних фахівців, створення комфортного інформаційного середовища для них.

Новим надзвичайно цікавим проектом Національної наукової медичної бібліотеки України стала організація віртуальних книжкових виставок, які наочно демонструють нові надходження в галузі медицини, що є найбільш швидко доступним інформуванням віддалених користувачів бібліотеки. На сьогоднішній день подано віртуальні виставки за наступними розділами медицини: Анатомія. Фізіологія. Гігієна та санітарія. Попередження нещасних випадків. Організація охорони здоров’я. Фармакологія. Фізіотерапія. Курортологія. Інші види лікування. Загальна патологія. Клінічна медицина. Швидка медична допомога. Туберкульоз. Ревматизм. Онкологія. Хвороби та лікування в залежності від віку. Загальна діагностика. Хвороби серцево-судинної системи і крові. Патологія дихальної системи. Патологія органів травлення. Стоматологія. Ендокринологія. Дерматологія. Урологія. Патологія органів руху. Невропатологія. Психіатрія. Нейрохірургія. Інфекційні хвороби. Венеричні хвороби. Хірургія. Офтальмологія. Акушерство та гінекологія. Сторінки історії медицини. Всі зазначені віртуальні виставки подано за випусками 2010: Вип.1- Вип.3. 2011: Вип.1.

Медицина та медичні послуги : Золотий фонд нації / укладачі : В. В. Болгов, В. І. Болгов. – К. : Українська конфедерація журналістів, 2009. – Кн. 3. – 119 с. : іл.

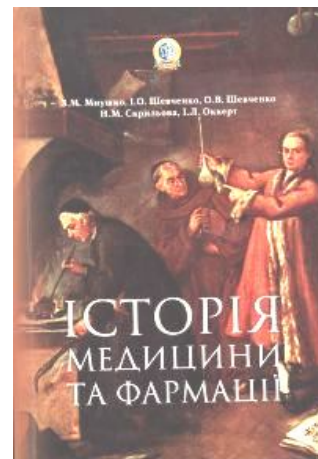

У третій книзі видання "Медицина та медичні послуги" висвітлена історія розвитку медицини, також представлені провідні фахівці медичної галузі, яскраві особистості, які присвятили все своє життя професії лікаря, імена яких назавжди будуть занесені до Золотого фонду нації.

Історія медицини та фармації : навчальний посібник / З. М. Мнушко, І. О. Шевченко, О. В. Шевченко [та ін.] ; Національний фармацевтичний університет. – Харків : НФаУ : Золоті сторінки, 2009. – 207 с.

У навчальному посібнику в адаптованій формі для студентів молодших курсів викладена історія медицини і фармації від лікознавства стародавнього світу до наших днів, показаний розвиток фармацевтичної науки і освіти, наведена інформація про стан фармації в зарубіжних країнах.

Безумовно, головною перевагою таких віртуальних книжкових виставок можна вважати наочність у віддаленому режимі, тобто, людина, будучи у себе вдома або ж за його межами, має можливість переглянути нові надходження з певної медичної галузі. Віртуальна виставка в даному випадку є найкращим зразком паралельного існування книги друкованої та її електронної копії.

Під впливом сучасних інформаційних технологій у бібліотеках виникає необхідність інтерактивного спілкування з читачами. Так з'являються віртуальні довідкові служби, які є швидкою допомогою для віддалених користувачів.

Сьогодні зусилля фахівців Національної наукової медичної бібліотеки України спрямовані на створення Державного реєстру книжкових пам'яток як складової Реєстру національного культурного надбання та програми ЮНЕСКО «Пам'ять світу». До цієї програми долучаються й інші бібліотеки, що володіють найціннішим скарбом – цінними та рідкісними виданнями у своїх фондах. Кінцевим результатом проекту має стати загальноукраїнська база даних стародрукованих та рідкісних видань.

З метою підтримки творчих ініціатив та гармонії у бібліотечних колективах мережі медичних бібліотек Національною науковою медичною бібліотекою України було проголошено творчий фотоконкурс „Наша бібліотека”. До конкурсу долучилися медичні бібліотеки, які зуміли творчо та нетрадиційно представити свої установи і отримали пам'ятні подарунки.

З нагоди Всеукраїнського дня бібліотек у

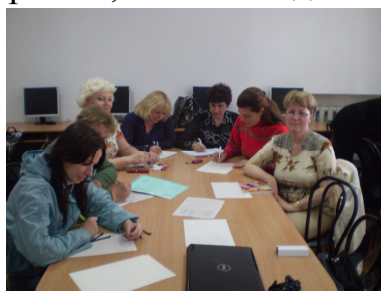
2010 році біля Національної наукової медичної бібліотеки України відбувся грандіозний флеш-моб, до якого долучилися студенти Київського національного університету культури та мистецтв. Флеш-моб відбувся завдяки Українській бібліотечній асоціації, членом якої є Національна наукова медична бібліотека України. Головною метою проведення заходу було бажання зацікавити перехожих та долучити до книги.

З нагоди свята 30 вересня 2010 року у Національній науковій медичній бібліотеці України було проведено День відкритих дверей, коли кожен охочий міг безкоштовно записатися до бібліотеки. До цього свята долучилися як самі співробітники Національної наукової медичної бібліотеки України, так і їх діти, представивши свої творчі роботи.

Перелік усіх проєктів та ініціатив Національної наукової медичної бібліотеки України можна продовжувати і далі. Адже, всі найсміливіші проєкти та ініціативи виникають тільки завдяки активним, передовим та самовідданим людям, які високо і гордо несуть звання Бібліотекар!

Дружний колектив Національної наукової медичної бібліотеки України охоче проводить час разом не тільки на роботі, але й на відпочинку!

З метою підвищення свого професійного рівня співробітники Національної наукової медичної бібліотеки України постійно беруть участь в роботі науково-практичних конференцій, семінарів, відвідують культурно-освітні заходи, що відбуваються у бібліотеках міста та за його межами. Підтримують свій високий професійний рівень шляхом проходження навчання в Центрі безперервної інформаційно-бібліотечної освіти Державної академії керівних кадрів культури і мистецтв, основним завданням якого є організація сучасної безперервної освіти працівників бібліотек та інформаційних служб різних систем і відомств.

ИНФОРМАЦИОННОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ СПЕЦИАЛИСТОВ-МЕДИКОВ ДНЕПРОПЕТРОВСКОГО РЕГИОНА: ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ, ИННОВАЦИИ И ПЕРСПЕКТИВЫ

Єржак Галина Яковлевна

Заместитель директора

Днепропетровской областной научной медицинской библиотеки,

Горобец Ольга Петровна,

Заместитель директора

Днепропетровской областной научной медицинской библиотеки

Стремительное развитие локальных и глобальных компьютерных сетей, внедрение в научную практику современных информационных средств коммуникаций, качественное изменение способов обработки и доставки информации и изменение форм доступа к ней ставит перед библиотеками совершенно новые задачи в обеспечении пользователей оперативной научной информацией на традиционных и электронных носителях. Хорошо налаженное информационное обеспечение необходимо для успешного развития любой отрасли экономики, но медицина — сфера особенная. Как утверждают специалисты здравоохранения, там, где есть высококачественная медицинская информация, заболеваемость меньше, а борьба с болезнями эффективнее. Объем медицинской информации огромен. Ежегодно к нему прибавляется более 1 млн. публикаций, в связи с чем перед специалистами возникают проблемы ориентации в информационном потоке и выбора необходимых источников.

В сложившейся информационной структуре региона ДОНМБ занимает особое место, которое определяется его главной целью - информационное обеспечение органов управления здравоохранением, лечебно - профилактических учреждений, учебных заведений и всех медицинских работников Днепропетровского региона. Наша библиотека стремится предоставить обслуживаемому контингенту (практическим врачам, научным сотрудникам, организаторам здравоохранения, преподавателям и студентам медицинских учебных заведений) все необходимые документы, научную и нормативную информацию по специальности в кратчайшее время, в удобной форме, с обеспечением максимального комфорта — вплоть до доставки на рабочее место. Решением этих задач занимаются уже несколько поколений сотрудников Днепропетровской областной научно-медицинской библиотеки. Сейчас наша библиотека представляет собой современный отраслевой информационный орган, оснащенный современной компьютерной техникой и технологиями, располагающий высококвалифицированными кадрами.

В 2010 году ДОНМБ отметила свой 80-й год рождения. Одной из своих приоритетных задач мы считаем создание комфортной информационной среды для потребителей, обеспечение им максимальных

удобств, и всегда рады видеть их в нашей библиотеке. Мы также очень заинтересованы в сотрудничестве с коллегами – библиотекарями и информационными работниками – и готовы к налаживанию новых взаимовыгодных контактов. О том, что наша библиотека действительно нужна медикам региона, свидетельствует тот факт, что ежегодно она обслуживает свыше 6 тысяч читателей, которым выдается более 120 тысяч документов, а количество посещений в год достигает 39 тысяч. Фонд ДОНМБ составляет более 200 тысяч документов. Объем электронного каталога – свыше 80 тысяч библиографических записей. Техническая оснащенность библиотеки достаточно высокая.

Цели деятельности ДОНМБ:

- содействие равноправному доступу к информации максимально возможного количества пользователей;
- обеспечение доступа пользователей к мировым и отечественным научно-медицинским ресурсам;
- повышение уровня качества и комфортности обслуживания всех категорий читателей;
- обеспечение лидирующих позиций в вопросах внедрения информационных технологий среди медицинских библиотек Днепропетровского региона при сохранении и расширении партнерских связей и сотрудничества с библиотеками разных ведомств;
- повышение профессиональной компетентности библиотекарей ДОНМБ.

Изменения, происходящие в библиотечной практике в течение последнего времени, привели к появлению новых продуктов и услуг, новых структурных подразделений. Традиционные технологии обогатились новыми методами и формами. Сегодня уже не найти библиотеки, которая бы не занималась инновационной деятельностью. ДОНМБ путь нововведений начала с 2003г., как и большинство библиотек, с автоматизации процесса каталогизации и создания электронного каталога. Цель определялась как обеспечение нового качества представления и поиска информации. Анализируя все формы и методы инновационной деятельности, которые мы использовали в течение 10 последних лет, можно определить два основных ее направления: технологическое, обеспечивающее совершенствование и появление новых информационно-библиотечных продуктов и услуг, и организационно-управленческое, создающее необходимые условия для этого.

Определяя стратегические и тактические задачи развития ДОНМБ в этом направлении и учитывая тот факт, что информационное обеспечение специалистов-медиков претерпевает качественно новые изменения в связи с внедрением в библиотечный процесс информационных и других инновационных технологий, в библиотеке разработаны программы и проекты, определяющие основные вехи деятельности. Модернизация информационного обеспечения ДОНМБ предусмотрена тремя документами:

-Проект «Система информирования медицинских работников области на период до 2017 года»

- «Концепция информатизации ДОНМБ и сети библиотек»

- Целевая программа « Сайт ДОНМБ как инструмент дистанционного доступа пользователей к современным информационным ресурсам (2010 - 2014 годы)».

Все эти документы, в той или иной мере, определяют основные направления информационного обеспечения пользователей библиотеки, сосредотачиваясь на новых подходах к проблеме в свете развития IT-технологий.

Целями проекта «Система информирования медицинских работников области на период до 2017 года» являются:

- оказание помощи в оперативном получении необходимой научно-медицинской информации;

- широкая пропаганда новых достижений медицинской науки в практике работы медиков Днепропетровского региона;

- обеспечение пользователям доступа к информации независимо от их местонахождения и социоэкономического статуса библиотеки;

- предоставление информации из любых источников без временных, географических и других ограничений;

- повышение качества информационного обслуживания читателей;

- углубление процессов региональной кооперации библиотек и других информационных центров Днепропетровщины.

Целевая программа «Сайт ДОНМБ как инструмент дистанционного доступа пользователей к современным информационным ресурсам» и «Положение о веб-сайте ДОНМБ» определяют приоритетные направления деятельности сайта и этапы его развития, что, безусловно, способствует достижению ожидаемых результатов – созданию на базе Днепропетровской областной научно-медицинской библиотеки информационного ресурсного центра, призванного обеспечить оперативное удовлетворение универсальных информационных потребностей всех категорий пользователей независимо от их места нахождения и в любое время.

Создание собственного сайта существенно изменило схему информационного обслуживания ДОНМБ, разделив спектр услуг на дистанционное и стационарное обслуживание. Если в предшествующие периоды дистанционное обслуживание сводилось к традиционным формам нестационарных библиотечных мероприятий (выездные читальные залы, тематические библиографические обзоры литературы, круглые столы, презентации новых книг и т.д.), то с развитием сайта, к услугам пользователей в дистанционном режиме предоставляются: электронный каталог, собственные базы данных (“Информационные письма”, “Краеведческий каталог”, “Библиотечное дело”, “Картотека газетных статей”), собственные издания ДОНМБ, виртуальная справочная служба, помощь методиста в режиме on line.

Такая структура информационного обслуживания позволила ДОНМБ в 2010 году сформировать постоянную связь между пользователем и созданной информационной системой, преобразовать библиотеку из традиционной научной библиотеки в современный информационный ресурсный центр, который предоставляет пользователям большинство существующих современных услуг с использованием информационных технологий.

Концепция информатизации ДОНМБ и сети библиотек Днепропетровской области разработана в соответствии с Законом Украины «О национальной программе информатизации» от 04 февраля 1998 года № 74/98-ВР. По состоянию на 01.01.2011г. сеть области насчитывает 6 медицинских библиотек. Только ДОНМБ имеет компьютерный парк, который отвечает современным требованиям преобразования библиотеки в информационный центр. 9 библиотек имеют примитивное компьютерное оснащение, 27,3 % от общего количества не имеют компьютерного оборудования вообще. Информатизация медицинских библиотек на практике – это новые возможности в обслуживании пользователей, обеспечение доступности фонда, сохранность каталогов, освобождение сотрудников от ряда рутинных работ по подготовке картотек, изданий, списков, заказов, писем, отчетной документации. А главное – максимальное использование мировой сокровищницы знаний, обеспечение возможностей выхода в информационное пространство для удовлетворения на современном уровне потребностей пользователей в документной информации.

Эти задачи можно решить лишь при условии активного использования прогрессивных информационных технологий на базе сетевой интеграции информационных ресурсов. Содержание процессов информатизации сети медицинских библиотек имеет опережающий характер, ориентированный на широкое использование новых идей и мировых достижений в этой сфере, а также современных информационно-коммуникационных технологий. Составляющей процесса информатизации библиотек региона является создание библиотечных информационных ресурсных центров на базе медицинских библиотек лечебных учреждений и соответствующей инфраструктуры поддержки этих центров, которой в современных условиях и есть ДОНМБ. Инфраструктура поддержки предусматривает научно-методическое обеспечение библиотечных информационных ресурсных центров, создание и актуализацию баз данных, а, в перспективе, банков информации, определенные связи со структурами, обеспечивающими сервисное обслуживание информационно - коммуникационных средств. Именно поэтому уже на первом этапе реализации концепции не только создана соответствующая инфраструктура поддержки, но и создана модель библиотечного информационного ресурсного центра. Особое значение создания таких центров обусловлено тем, что Днепропетровская область является участником пилотного проекта по реформированию системы здравоохранения Украины. По согласованию с Главным управлением здравоохранения Днепропетровской области созданы теоретические и

методические предпосылки для организации информационных центров на базе 5-ти медицинских библиотек региона: руководство лечебных учреждений ознакомлено с Концепцией информатизации ДОНМБ и сети библиотек Днепропетровской области, проведены индивидуальные консультации с библиотекарями по вопросам создания ресурсной базы, отработана модель библиотечного ресурсного центра с учетом региональных условий и особенностей.

На конечном этапе внедрения Концепции в практику работы будут обеспечены конституционные права граждан на свободный доступ к информации, воплощение европейских стандартов информационного обеспечения. В результате реализации принципов информатизации сети библиотек усилится их роль в полноценном информационном обеспечении пользователей, ускорится их интеграция в единое информационное пространство.

ДОНМБ выполняет важную роль центра по формированию документов и распространению информации по медицинской тематике и смежным областям знаний. ДОНМБ – единственная библиотека в области, деятельность которой направлена на обслуживание врачей практического звена, студентов и медиков, занимающихся научной деятельностью, и несет ответственность за обеспечение отрасли профессиональной информацией.

Широко применяя современные информационные технологии, используя богатые фонды документов на традиционных носителях, электронные базы данных, собственную издательскую базу и ресурсы глобальной сети Интернет, ДОНМБ открывает новые возможности для информационного обеспечения медицины Днепропетровского региона. Обычная медицинская библиотека трансформировалась в современный отраслевой информационный центр.

Справочно-информационное обслуживание как приоритетное направление в деятельности включает:

- информирование по системе ДОР, которое обеспечивает обслуживание 12 специалистов Главного управления здравоохранения;
- информирование по системе ИРИ (30-ти специалистам-медикам ЛПУ города и области предоставляется информация, как в печатном, так и в электронном виде);
- обслуживание по договорам на бесплатной основе для юридических лиц;
- проведение библиографических обзоров и тематических выставок на врачебных и медсестринских конференциях;
- проведение Дней информации и Дней специалиста;
- информирование посредством сайта библиотеки.

Библиотека активно работает со студентами медицинских и фармацевтических вузов и училищ, считая их потенциальными читателями в качестве врачей и медсестер.

Внедрение новых информационных технологий в библиотеке позволило поднять на новый уровень информационно-библиографическую работу, создать условия для качественного обслуживания пользователей, дать новый импульс в развитии самой библиотеки как общедоступном центре информации.

Говоря о перспективах информационного обеспечения специалистов - медиков Днепропетровской области, ставим перед собой реализацию новых задач:

- обеспечение возможности дистанционного заказа и электронной доставки документов;
- изготовление электронных копий раритетов и редких изданий, включение их в полнотекстовые базы данных (при условии обеспечения защиты авторских и смежных прав);
- создание собственных электронных полнотекстовых БД;
- консультации библиографов в режиме on - line;
- обслуживание на договорной основе физических лиц;
- совершенствование виртуальной электронной продукции и доступ к ней с сайта библиотеки;
- увеличение количества автоматизированных рабочих мест для читателей;
- дистанционное обеспечение читателей собственными электронными ресурсами;
- доминирование электронных и компьютерных технологий в библиотечном деле;
- открытый доступ к информации всех пользователей библиотеки и библиотек сети.

Своим видением проблемы рады поделиться с коллегами как в Украине, так и за её пределами. Мы открыты для принятия и заимствования опыта совершенствования информационно-библиотечной деятельности с целью более глубокого осмысления основных задач информационно-библиотечных учреждений.

Среди приоритетных задач сегодняшнего дня видим укрепление позиций и обеспечение имиджа современной библиотеки инновационного типа, повышения качества информационного обслуживания медицинских работников Днепропетровской области на благо развития здравоохранения Украины.

БІБЛІОГРАФІЧНА ПРОДУКЦІЯ ЯК ЗАСІБ ЗАДОВОЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ПОТРЕБ КОРИСТУВАЧІВ БІБЛІОТЕКИ

Хівренко Вікторія Вікторівна

Завідувач інформаційно-довідкового відділу бібліотеки Національного фармацевтичного університету, м.Харків

У сучасній бібліографії базова категорія "бібліографічна продукція" трактується вкрай обмежено - як документально зафіксована бібліографічна інформація, тобто як інформація про документи.

Щоправда, якщо буквально слідувати визначенням ГОСТу 7.0.99. «Інформаційно-бібліотечна діяльність, бібліографія», де бібліографічна продукція трактується як «Інформаційна продукція, яка містить бібліографічну інформацію», то можна говорити про достатньо обґрунтоване розуміння цього терміна. Тільки слід уточнити все-таки, що бібліографічна інформація це: Інформація про документи, яка необхідна для їх ідентифікації та використання. В результаті, ми можемо стверджувати, що бібліографічна продукція - це документально зафіксована бібліографічна інформація, яка є одночасно і результатом процесів її підготовки, і засобом обслуговування споживачів (читачів), відтворена у всьому різноманітті можливих знакових систем та матеріальних носіїв (конструкцій).

Саме слово "продукція" (від лат. *Producere* - виробляти) означає всю сукупність продуктів, створених у результаті відповідної діяльності. У випадку бібліографії таким продуктом є бібліографічна інформація. Бібліографічна продукція покликана пропагувати знання та інші досягнення бібліографії, виховувати бібліографічну культуру серед споживачів інформації.

До бібліографічної продукції належать різноманітні бібліографічні посібники, які розрізняються формою подання (традиційні та електронні), методичними особливостями і структурою, цільовим призначенням, змістом та іншими якостями, які притаманні документам і матеріалам, які відображаються.

Виділяють три основні види бібліографічних посібників: бібліографічний покажчик, бібліографічний список і бібліографічний огляд, хоча відомі й інші типи посібників, які можна розглядати вже як варіанти названих.

Бібліографічні посібники поділяються на види відповідно наступним ознакам: змістом творів, відображених у них, часом видання, повнотою охоплення, способами характеристики та ін. Але найголовніша ознака - це цільове і читацьке призначення посібника.

Кожний бібліографічний посібник - це впорядкована сукупність бібліографічних записів, об'єднаних за певним принципом. «Упорядкованість» досягається завдяки застосуванню відповідного виду бібліографічного угруповання, в зв'язку з чим створюються різноманітні бібліографічні посібники: алфавітні, хронологічні, систематичні та інші.

Бібліографічний запис виступає в якості елемента бібліографічного посібника - головного способу існування і основного засобу поширення і використання документально фіксованої бібліографічної інформації. По суті, будь-яка бібліографічна інформація, зафіксована в деякій закінченій документальній формі, є бібліографічним посібником.

Бібліографічні видання лише зовні схожі на інші, але варто їх тільки взяти в руки, розкрити і подивитися, відразу ж стане ясно, що основний їх зміст складають бібліографічні записи.

Бібліографічні видання можуть бути неперіодичними, разовими виданнями (у вигляді книг і брошур, листівок та буклетів, однотомних і багатотомних видань, серій) і періодичними (у вигляді щотижневих, щомісячних, щоквартальних, піврічних і т.п. видань: газет, журналів, періодичних збірників бібліографічного змісту).

У ряді випадків бібліографічні видання об'єднуються в серії, які повинні належати певним групам читачів, мають відповідне цільове призначення, єдині принципи художнього оформлення.

На завершення характеристики традиційних бібліографічних посібників важливо мати загальне уявлення про їх систему. Система бібліографічних посібників - це цілісна сукупність бібліографічних посібників, об'єднаних будь-якою істотною соціально-значущою ознакою (зміст, цільове і читацьке призначення, територія, вид видань, які проходять бібліографію та ін.)

Традиційна бібліографічна продукція - важлива складова частина довідкового апарату і використовується в довідково-інформаційній роботі під час виконання тематичних, рекомендаційних, уточнюючих довідок та ін. Бібліографічні покажчики розраховані на різноманітне коло читачів: від професора, викладача, аспіранта до студента-першокурсника.

Тому відомості про видані покажчики та довідковий фонд інформаційно-бібліографічного відділу в цілому, студенти першокурсники отримують на інформаційних лекціях на початку кожного навчального року. Це дає їм можливість використовувати тематичний матеріал, зібраний в покажчиках, для написання рефератів, курсових та дипломних робіт.

Бібліографи бібліотеки НФаУ мають великий досвід у створенні бібліографічних покажчиків. Щоб найбільш повно показати вклад вчених університету у фармацевтичну науку, ювілейним датам НФаУ були присвячені випуски бібліографічних покажчиків.

До 50-річчя з дня заснування ХДФІ в 1971р. було випущено перший бібліографічний покажчик «Библиография печатных работ и авторских свидетельств сотрудников Харьковского Государственного фармацевтического института». Охоплення матеріалу з 1921 по 1971 роки, покажчик складався з двох розділів: друковані праці співробітників інституту та авторські свідоцтва. У покажчик включено 972 джерела. Матеріал розташований в алфавітному порядку прізвищ авторів. Для полегшення користування довідково-бібліографічним матеріалом наведено алфавітні

покажчики статей та авторських свідоцтв, дано список скорочень назв журналів, прийнятих в бібліографічних описах РЖ Хімія. Даний покажчик не претендував на абсолютну повноту і точність деяких джерел, через те, що не збереглися всі архіви.

У 1981р. ХДФІ відзначав своє 60-річчя. Цій даті був присвячений «Библиографический указатель печатных работ и авторских свидетельств сотрудников Харьковского фармацевтического института», в якому було охоплено матеріал з 1971 по 1980 рр. Покажчик складається з 2-х розділів: друковані праці співробітників ХДФІ та авторські свідоцтва. Матеріал розташований в алфавітному порядку прізвищ авторів.

«Библиографический указатель печатных работ и авторских свидетельств сотрудников Харьковского фармацевтического института» був присвячений 65-річчю з дня заснування ХДФІ. У покажчик включено 832 джерела за період з 1981-1985 рр. Матеріал розташований в алфавітному порядку, перелік авторських свідоцтв в порядку зростання номерів.

До 70-річчя з дня заснування ХДФІ в 1991р. було присвячено випуск чергового бібліографічного покажчика «Библиографический указатель печатных работ и авторских свидетельств сотрудников Харьковского фармацевтического института». Складається він з 2-х частин. У першу частину входять статті та тези доповідей, вміщених у різних виданнях, в другу частину входять: підручники, монографії, депоновані рукописи, автореферати та дисертації, авторські свідоцтва, методична література, інформаційні листи. До покажчика включено 1714 джерел за період з 1986-1990 рр. Найбільше публікацій у співробітників кафедр аптечної технології ліків, фармакології, організації та економіки фармації ФУПа, органічної хімії, заводської технології ліків, технології ліків ФУПа, фармацевтичної хімії, аналітичної хімії і т.д. Найчастіше статті друкуються в журналах «Фармація», «Хіміко-фармацевтичний журнал», «Фармацевтичний журнал». Матеріал розташований в алфавітному порядку, перелік авторських свідоцтв в порядку зростання номерів. Для полегшення пошуку матеріалу наводиться алфавітний покажчик авторів, подано список скорочень назв журналів.

У 1991 році утворилася нова держава - незалежна Україна з новими економічними і політичними законами. 8 жовтня 1992 року Харківський фармацевтичний інститут був перейменований в Українську фармацевтичну академію. В 1999 р. було створено бібліографічний покажчик «Видання Української фармацевтичної академії. 1991-1999». Він включає 313 друкованих праць, виданих співробітниками УкрФА в період з 1991 року по 1999 рік. Даний бібліографічний покажчик складається з розділів: монографії, підручники та навчальні посібники, методичні посібники та навчальні програми, довідкові видання, матеріали науково-практичних конференцій, періодичні та продовжувані видання, перелік виставок, видання, відзначені нагородами. Також наведені «Правила оформлення дисертацій і авторефератів», згідно з вимогами ВАК України.

Сюди не ввійшли публікації з періодичних видань та доповіді на наукових конференціях. Цей показник відрізняється від попередніх тим, що на кожний бібліографічний опис складена анотація.

І нарешті, у 2005 році було видано бібліографічний показник «Наукова спадщина вчених Національного фармацевтичного університету». Його випуск було присвячено 200-річчю фармацевтичної освіти України та VI Національному з'їзду фармацевтів України. Унікальність цього показника в тому, що в ньому зібрані праці вчених нашого університету за два століття з 1805 по 2005 року. Показник складається з трьох частин, кожна частина охоплює певний період. У показнику представлено 16 047 наукових статей та тези доповідей, 37 монографій, 98 підручників, 363 навчальних і практичних посібників, 547 довідників та лекцій, 894 методичні видання, 694 авторефератів дисертацій та дисертацій, 248 патентів.

Біобібліографічні видання серії «Вчені-фармації», започатковані в нашому університеті, створювались з метою популяризації наукових шкіл і праць провідних вчених фармацевтичного університету, які зробили вагомий внесок у розвиток фундаментальної та прикладної фармацевтичної науки, у підготовку фахівців фармацевтичного профілю та наукових кадрів.

Перший біобібліографічний показник із серії «Вчені фармації» вийшов в 1995 році і був присвячений 30-річчю науково-педагогічної та громадської діяльності ректора фармацевтичного університету Черних Валентина Петровича. У виданні представлені напрямки наукового пошуку, педагогічна та громадська діяльність відомого вченого в галузі органічної хімії, творця школи хіміків-синтетиків професора В. П. Черних. У другому, доповненому виданні представлені напрями наукового пошуку, педагогічна, громадська діяльність відомого вченого в галузі органічної хімії, хімії фізіологічно активних речовин чл.-кореспондента НАН України В. П. Черних, більш широко представлені дослідження його наукової школи. Цей біобібліографічний показник був присвячений 35 річчю науково-педагогічної та громадської діяльності і вийшов в 2000 році. У третьому виданні «В.П. Черных. Полвека в фармации», доповненому, представлені напрями педагогічної, громадської та науково-дослідної діяльності відомого вченого в галузі фармації та органічної хімії, ректора НФаУ, чл.-кореспондента НАН України, професора В.П. Черних, який присвятив роботі в галузі фармації 50 років. Цей біобібліографічний показник вийшов в 2009 році.

Серіальний характер видань вимагає однотипності в структурі кожного випуску та послідовності його основних елементів. Вступну статтю пише фахівець відповідної галузі науки, як варіант може бути біографія. Розділ основні дати життя і діяльності складається на основі біографічних даних, запропонованих самим ученим або на основі особової справи. У бібліографічний опис включаються: монографії, брошури, статті з наукових збірників, енциклопедій, виступи та доповіді на конференціях, заявки, патенти і авторські свідоцтва, видання редаговані вченим, рецензії,

переклади, передмови, післямови, інтерв'ю. Матеріал може розташовуватися за алфавітом або в хронологічному порядку. Бібліографічний опис та скорочення слів здійснюється відповідно до державних стандартів України.

Сьогодні в серії «Вчені-фармації» вийшло близько 30-ти біобібліографічних покажчиків. В них зібрано та засистематизовано факти життя та науковий доробок вчених-професорів НФаУ таких, як: В. М. Толочко, В. В. Болотов, І. М. Перцев, А. С. Немченко, З. М. Мнушко, В. С. Кисличенко та ін. Ці видання поповнюються щороку новими покажчиками.

Університетська бібліотека - багатофункціональний центр з потужним потенціалом, великим досвідом. В першу чергу метою бібліотеки завжди було і буде задоволення інформаційних потреб читачів. А для цього необхідно постійно професійно розвиватися, втілювати в життя нові ідеї щодо модернізації діяльності бібліотеки.

ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ В ХЕРСОНСЬКІЙ ОБЛАСНІЙ НАУКОВІЙ МЕДИЧНІЙ БІБЛІОТЕЦІ

Діжур Тетяна Альбертівна

директор Херсонської обласної наукової медичної бібліотеки, м. Херсон

Формування електронних інформаційних ресурсів Херсонська обласна наукова медична бібліотека започаткувала в 1994 році.

На сьогодні:

1. Бази даних:

- БД «Електронний каталог» налічує понад 180 тис. записів;
- БД «Нормативні документи» -1350 записів;
- БД «Персоналії» - понад 1000 записів;
- БД «Друковані праці медиків Херсонщини» - біля 700 записів;
- БД «Медичні газети» - понад 3000 записів (публікації в медичних газетах для практичного лікаря).

2. На сайті бібліотеки розміщені інформаційні списки «На допомогу...» з 25 тем. За рік видається 130-140 випусків, які активно використовуються фахівцями.

3. На сайті розміщені бібліографічні покажчики (4 поточних – кр.; 2 тематичних щороку).

4.Краєзнавча діяльність:

На сайті бібліотеки та облдержадміністрації розміщений розділ «Медицина Херсонщини»:

- щоквартальні бібліографічні покажчики «Охорона здоров'я Херсонської області на сторінках преси»;
- календар знаменних дат.

Складені записи на понад 150 осіб - видатних медиків Херсонщини в Авторитетних файлах «Індивідуальні автори». Планується найближчим часом виставити на сайт бібліотеки.

5. Ретроконверсія предметного каталога і створення імідж-каталога.

В минулому році був відсканований предметний каталог за 1945-1995 роки обсягом 679275 карток. На даний час ведеться робота по редагуванню новоствореного імідж-каталога. Відредаговано понад 100 тисяч записів.

Технічні потужності: 12 АРМ, безлімітний інтернет...

ДОДАТКОВІ ПОСЛУГИ В ПРАКТИЦІ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ БІБЛІОТЕКИ

Киричок Ірина Василівна

заступник директора Наукової бібліотеки Харківського національного медичного університету, м. Харків

Зміни в економічному, соціально-культурному розвитку України, становлення ринкової економіки внесли свої корективи в реформування освітянського простору, що, в свою чергу, істотно відбилося на діяльності університетських бібліотек. Скорочується фінансування, тоді як витрати на утримання бібліотек і їх розвиток безперервно зростають. Друга половина ХХ століття принесла з собою зміни в бібліотечну практику, пов'язані з інформаційною революцією. Система нових економічних стосунків вимагає заново поглянути на взаємодію бібліотеки і користувача, не обмежуючи при цьому основоположних принципів діяльності бібліотек, проголошених ЮНЕСКО.

На рубежі 80-90-х років минулого століття в практику бібліотечної діяльності впроваджуються маркетингові технології, що пов'язано з появою світового інформаційного ринку і становленням товарного характеру інформації. Адаптуючи теорію і методологію класичного маркетингу, бібліотеки можуть успішно здійснювати комунікаційну політику, маркетингове планування і контроль, аналіз ринку бібліотечно-інформаційної продукції та послуг.

Сьогодні у бібліотечному обслуговуванні виділяється ряд важливих тенденцій, які вимагають сучасного усвідомлення: робота бібліотекаря спрямована на виявлення і максимально повне та швидке задоволення потреб користувача, який є центральною фігурою в бібліотечному обслуговуванні; активізація ролі бібліотекаря як посередника між користувачем та інформацією, навігатора мережевих ресурсів, консультанта і педагога; впровадження інноваційних технологій у практику роботи; розширення нових форм обслуговування (частково через систему платних послуг), що сприяють розширенню діапазону традиційно надаваних бібліотекою можливостей, привабливих для користувача.

Сьогодні вже важко уявити собі розвиток бібліотеки без використання маркетингових технологій. Маркетинг у бібліотеках пов'язаний з вивченням інформаційного ринку, плануванням діапазону сервісних послуг, впровадженням нової продукції, розподілом готових виробів і стимулюванням збуту тощо. Багато бібліотек запровадили в практику платні послуги: видача документів на «нічний абонемент», користування міжбібліотечним абонементом (МБА), надання комп'ютерів користувачам для самостійної роботи, користування електронною поштою, проведення оглядів літератури, фестивалів, конкурсів, виїзних виставок (поза планом роботи бібліотеки), резервування документів за попереднім замовленням; рецензування проспектів та рукописів бібліографічних посібників, підготовлених до видання бібліотеками, науково-дослідними установами та окремими особами тощо.

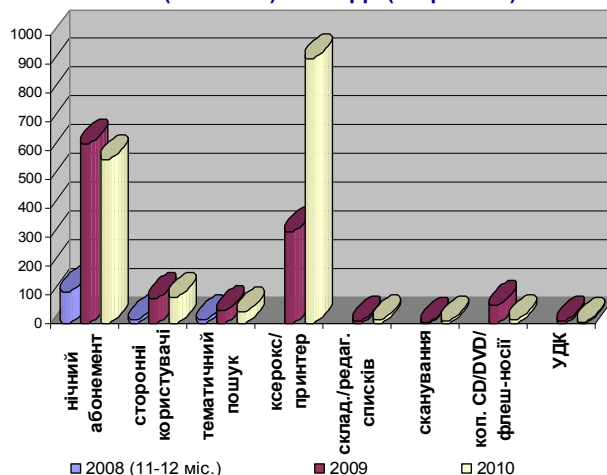
Динаміка розвитку ринкових відносин у суспільстві не може не впливати на діяльність бібліотек. Проаналізувавши досвід інших бібліотек щодо надання платних послуг, вивчивши попит та інформаційні потреби наших користувачів, ми розширили асортимент бібліотечно-інформаційного сервісу бібліотеки додатковими послугами на платній основі. В практику роботи НБ ХНМУ з 1 листопада 2008 року впроваджено додаткові послуги, які здійснюються на платній основі, затверджені наказом ректора по університету, зокрема складання та редагування бібліографічних списків, виконання тематичних інформаційних пошуків, «нічний абонемент» та «абонемент вихідного дня», надання послуг користувачам, що не працюють і не навчаються у ХНМУ (абонемент одноразовий, на місяць, на півроку і на рік; систематизація наукових робіт за системою УДК). Такі послуги, як користування міжбібліотечним абонементом (МБА), систематизація наукових робіт за системою УДК, користування електронною поштою та надання комп'ютерів для самостійної роботи студентам та співробітникам університету, ми залишили в асортименті загальних послуг, що надаються безкоштовно.

За весь період до платних послуг НБ ХНМУ звернулось 2919 користувачів, в тому числі у **2008 р.** (листопад-грудень) – 129 користувачів, у **2009 р.** – 1144, у **2010 р.** – 1646. За останній 2010 рік кількість звернень у порівнянні з 2009 роком зросла на 43,88%, що свідчить про зацікавленість користувачів у цих послугах. Сума коштів, отриманих у 2010 році від платних послуг, зросла майже на 62% у порівнянні з 2009 роком. Аналізуючи ситуацію щодо надання платних послуг Науковою бібліотекою університету, з впевненістю можна сказати, що попит платних послуг з кожним роком зростає.

Практика надання цих послуг показала, що популярність у користувачів, зокрема студентів, набрали послуги «нічний абонемент» і «абонемент вихідного дня» (1 документ → 1 гривня → 1 ніч/вихідний день). Адже це дало можливість працювати з літературою, що видається для роботи в читальний зал, у зручний для користувача час (після занять ввечері) в

комфортних умовах (дім, гуртожиток). На жаль, Постановою Кабінету Міністрів України від 12 жовтня 2010 року № 939 скасовано деякі платні послуги, зокрема «нічний абонемент» і «абонемент вихідного дня». Хоча ці послуги у 2009 році за кількістю звернень користувачів посіли у рейтингу **1-е місце** – 53% від усіх звернень до платних послуг бібліотеки, а отримана сума склала 23% від загальної [див. діаграми 1].

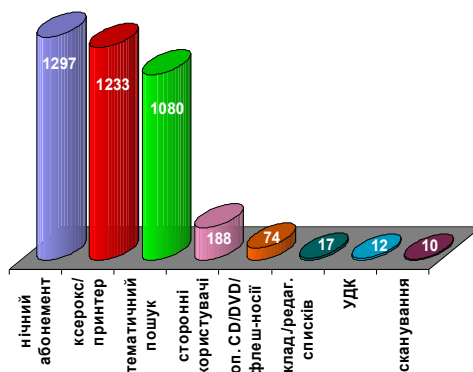
Діаграма 1. Рейтинг платних послуг
2008 (11-12 міс.) - 2010 рр. (звернення)

У 2010 році **1-ше місце** посіли послуги, пов'язані з копіюванням інформаційних джерел (копіювання на принтері, ксероксі, менше – запис інформації на різноманітні носії) – сума склала майже половину від загальної (46,34%), а кількість звернень до цих послуг зросла майже втричі у порівнянні з 2009 роком.

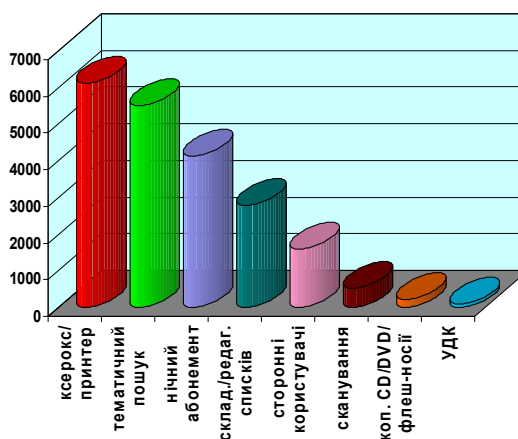
За весь період надання додаткових платних послуг бібліотекою університету ми визначили популярні види: за кількістю звернень на **1-му місці** знаходяться «нічний абонемент» та «абонемент вихідного дня» (1297); на **2-му** – копіювання (ксерокс/принтер) та сканування (1233); на **3-му** – користування сторонніми користувачами (1080) [див. діаграму 2].

Діаграма 2. Рейтинг платних послуг
2008 (11-12 міс.) - 2010 рр. (звернення)

У рейтингу додаткових платних послуг за розміром прибутку серед інших **1-ше місце** посідає копіювання (ксерокс/принтер); **2-ге** – виконання тематичних інформаційних пошуків; **3-є** – нічний абонемент та абонемент вихідного дня [див. діаграму 3].

Діаграма 3. Рейтинг платних послуг
2008 (11-12 міс.) - 2010 рр. (кошти, грн.)

Протягом 2008(11-12 міс.)–2010 років ми розширювали асортимент платних послуг. Сьогодні перелік послуг, що надаються НБ ХНМУ на платній основі, охоплює три блоки додаткових видів обслуговування:

Інформаційно-бібліографічне обслуговування за індивідуальним замовленням:

- складання бібліографічних списків для наукових робіт;
- редагування бібліографічних списків для наукових робіт;
- виконання тематичних інформаційних пошуків.

II. Копіювання документів:

- копіювання документів на принтері, ксероксі;
- копіювання інформації на CD- , DVD- , флеш-носії;
- сканування документів без обробки та з обробкою і доопрацюванням зображення.

III. Обслуговування користувачів, які не працюють і не навчаються в ХНМУ:

- користування послугами бібліотеки (абонемент одноразовий, на місяць, півріччя і рік);
- користування залом електронної інформації для науковців;
- систематизація наукових робіт за системою УДК.

Вважаємо, що на цей час ми визначили оптимальний асортимент додаткових платних послуг НБ ХНМУ, але фахівці бібліотеки й надалі вивчатимуть попит користувачів на цей вид послуг.

За кошти від платних послуг бібліотека має можливість поповнювати новою літературою фонд, оновлювати технічний парк, заохочує співробітників бібліотеки тощо. Так, у 2010 році за рахунок коштів, що надійшли від оплати за надані бібліотекою платні послуги, керівництво університету преміювало співробітників, які безпосередньо пов'язанні з наданням цих послуг.

Підсумовуючи вищесказане, необхідно визнати, що впровадження в роботу бібліотек маркетингу розширює сферу їх діяльності. Сучасний користувач все більше цікавиться новими нетрадиційними для бібліотек

послугами і нагальним стає надання додаткових послуг на платній основі. Тому визначати бібліотечно-сервісну пропозицію найбільш цінного сьогодні ресурсу – інформації повинні саме потреби користувачів.

ДОСВІД РОЗКРИТТЯ ФОНДУ БІБЛІОТЕКИ НАУКОВО-ДОСЛІДНОГО ІНСТИТУТУ

Сільник Лариса Олександрівна

Провідний бібліотекар ДУ „Інститут патології крові та трансфузійної медицини АМН України”, м. Львів

Як відомо, найважливішою складовою і одночасно умовою організації бібліотечно-інформаційного середовища, зорієнтованого на користувача, є розкриття бібліотечного фонду, сукупність різних видів діяльності, спрямованих на реалізацію ряду заходів з метою забезпечення доступності фонду бібліотеки для користувачів і поширення відомостей про найважливіші його документи.

Поява електронних носіїв інформації, інтернет-технологій формують нову реальність, змінюють традиційні методи і форми роботи у всіх сферах діяльності людини. Комп'ютери і засоби зв'язку сформували принципово нову транспортну інфраструктуру доставки інформації. Використання комп'ютерних технологій, маркетингових методів дозволяє суттєво доповнити традиційні засоби розкриття фондів бібліотеки. Однак впродовж останніх років утримується тенденція до зниження відвідуваності та використання фондів.

Якщо у великих бібліотеках проводиться автоматизація всіх процесів, ведення електронних каталогів, співпраця з міжнародними інформаційними системами, то для невеликих бібліотек пріоритетними залишаються традиційні методи розкриття фонду – відображення нових надходжень в каталогах, організація виставок, а також інші форми інформування.

У бібліотеці Державної установи «Інститут патології крові та трансфузійної медицини АМН України» (м. Львів) один працівник – провідний бібліотекар. Наукова і практична діяльність установи зосереджена на з'ясуванні механізмів виникнення і розвитку захворювань крові, кровотворної та лімфоїдної системи, розробці та впровадженню сучасних методів діагностики, лікування і прогнозування перебігу цих хвороб. Провідний бібліотекар є членом вченої ради інституту, знає тематику планових науково-дослідних робіт, дисертаційних робіт, які виконуються на базі інституту. Це дає змогу спрямувати інформаційну роботу в правильному напрямі.

Важливим напрямом роботи є персональне оповіщення наукових працівників та інших співробітників інституту про нові надходження, статті в

періодичних виданнях відповідно до тем, які вони вивчають. Таке оповіщення збільшує відвідуваність та використання фонду.

Незамінним залишається традиційний метод проведення виставок. Ще починаючи з середини ХІХ століття тематичні книжкові виставки – основна форма наочного інформування про літературу. Головна мета виставкової роботи бібліотеки, як правило, – розкриття фонду, збільшення його обертаності, забезпечення ефективності використання кожного документа. Цією роботою бібліотека привертає увагу читачів, полегшує пошук необхідних видань.

Як відомо, реклама – це один з основних методів просування послуг. Традиційні форми реклами виставок – відповідне дизайнерське оформлення, оголошення перед входом до бібліотеки, оповіщення на сайті (якщо такий діє). Методи доставки рекламних повідомлень на даний час значно змінилися. Необхідно використовувати персональні звернення до кожного користувача, що напряду пов'язано із задоволенням його інформаційних потреб. Для того щоб повідомлення про виставку, яка планується, було адресоване конкретному контингенту читачів, необхідно чітко знати їх інформаційні потреби абонентів і мати можливість швидко одержувати їх контактні дані. Це завдання може бути вирішене після впровадження в роботу бібліотеки програмних і технологічних нововведень. Одним з таких є створення бази даних «Читачі» з метою забезпечення збереження даних про інформаційні потреби, обліку та аналізу обслуговування абонентів.

У бібліотеці інституту тематичні виставки функціонують регулярно, теми виставок обираються з урахуванням поточних потреб та конкретних, вартих уваги, подій, актуальних для наукових досліджень. Результати проведеної роботи: підвищилась ефективність виставок, що підтверджується цифрами книговидачі видань до і після експонування.

Перевагою проведення виставки у невеликій бібліотеці є те, що в ній задіяна не надто велика кількість видань. Це дає змогу користувачеві переглянути представлені видання з подальшим їх опрацюванням та використанням.

До недоліків організації виставок у малих бібліотеках можна віднести проблеми з оформленням виставок. В час фінансової скрути не може бути й мови про послуги дизайнера, чи навіть про виділення коштів для належного оформлення.

ДОВІДКОВО-БІБЛІОГРАФІЧНЕ ОБСЛУГОВУВАННЯ В ІНТЕРНЕТ СЕРЕДОВИЩІ

Рибак Юлія Анатоліївна

Провідний бібліограф бібліотеки Національного фармацевтичного
університету

Відмінною рисою сьогоденішнього етапу розвитку суспільства є те, що інформація існує як у традиційній друкованій, так і в електронній формі. Інформатизація інформаційно-комунікаційних технологій і мультимедіа, перехід до застосування сучасних інформаційних систем забезпечують принципово новий рівень отримання та узагальнення знань, їх поширення і використання.

Сучасні бібліотеки активно використовують мережеві інформаційні технології для вирішення великого спектру завдань, пов'язаних з науковою, освітньою, професійною, та іншою діяльністю. Сьогодні загальновизнано, що найбільш ефективно інформаційно-бібліографічне обслуговування для потреб науки, освіти та культури досягається за допомогою створення та функціонування web-сайтів бібліотек. Для будь-якої бібліотеки як установи, що збирає і зберігає твори друку та писемності в умовах зростання інформаційних потреб суспільства, стає об'єктивною необхідністю забезпечення різних засобів доступу до потрібної інформації.

Особливо гостро ця проблема ставиться в умовах функціонування вузівських бібліотек, діяльність яких спрямована на задоволення інформаційних потреб користувачів, пов'язаних з освітньою діяльністю, науково-дослідною роботою, розширенням професійних знань і підвищенням кваліфікації осіб з вищою освітою. Бібліотеки, на додаток до друкованих ресурсів, надають доступи до електронних інформаційних ресурсів і допомагають орієнтуватися в них. Бібліотека НФаУ у цьому питанні не є винятком.

Основним джерелом бібліографічного пошуку є електронний каталог. Користувачі бібліотеки НФаУ, в першу чергу, звертаються до електронного каталога. Це зумовлено його доступністю в будь-який час доби, простотою використання, доволі великим хронологічним охопленням. ЕК бібліотеки НФаУ функціонує на базі програмного забезпечення «Libermedia». Пошук в ЕК здійснюється за назвою документу, видавництвом, автором, рубрикою та датою видання. Бібліографи, безумовно, надають консультації користувачам щодо пошуку та відбору документів в ЕК. ЕК має незаперечну перевагу перед традиційними каталогами та бібліографічними покажчиками на паперових носіях, так як дозволяє оперативно скорегувати пошук, допускає його гнучкість і багатоваріантність.

Доступ до електронного каталога бібліотеки - важливий показник необхідності і важливості функціонування web-сайту бібліотеки.

Впровадження нових технологій у діяльність бібліотек ні в якому разі не відмінює традиційні послуги, а тільки доповнює їх та розширює нові. Сьогодні Інтернет - важлива складова інформаційних ресурсів сучасної бібліотеки.

Пошук інформації є одним з найбільш поширених і, водночас, найбільш складних завдань, з якими доводиться стикатися в мережі будь-якому користувачеві. Непідготовленим користувачам важко орієнтуватися в Інтернеті. Невпорядкованість, стихійність та інтенсивність розвитку Інтернету лякає багатьох користувачів і змушує їх користуватися послугами посередників. І в даній ситуації роль бібліотек значно зростає, тому що тільки вони здавна вміють не тільки зберігати інформацію, а й організовувати та систематизувати її. З цією задачею допомагає впоратись веббіографія.

Веббіографія – це рекомендований список сайтів як засіб орієнтації в електронних ресурсах.

Форми таких рекомендацій можуть бути різними. Сьогодні з'явилися путівники по Інтернету, веббіографічні покажчики та списки. Бібліотека НФаУ вперше звернулася до веббіографії кілька років тому, коли на сайті бібліотеки в рубриці «Корисні лінки» було створено тематичний путівник по Інтернет «Інтернет-ресурси за профілем університету». Це анотований путівник по сайтах, які пропонують електронні книги, статті з періодичних видань, матеріали конференцій та семінарів, електронні бібліотеки та сайти з таких тем: анатомія людини, біологія, біотехнологія, медицина, лікарські засоби, фітотерапія, хімія, мікробіологія, економіка, менеджмент та ін.

Веббіографічні списки «Бібліотеки on-line» та «Провідні медичні та фармацевтичні ВНЗ», які представлені в цій же рубриці, містять в собі списки сайтів бібліотек та, відповідно, сайти медичних та фармацевтичних ВНЗ України та світу.

В процесі роботи з Інтернет-ресурсами бібліографи бібліотеки НФаУ відстежують та проводять постійний аналіз величезних потоків електронної інформації.

Одним з результатів такої роботи став веббіографічний покажчик «Періодичні видання в Інтернет». Тут зібрані посилання на сайти періодичних видань з медицини, фармації, хімії, економіки та освіти. Крім посилань є інформація про наявність повних текстів, рефератів чи змісту. За весь період роботи над цим покажчиком було відображено більше 300 назв періодичних видань.

Сьогодні веббіографія стала одним із важливих напрямів роботи бібліотеки. Веббіографічні списки та покажчики допомагають користувачам швидше знайти потрібний матеріал в мережі Інтернет та розширити коло джерел інформації

Новий напрям в бібліографічній роботі бібліотек пов'язаний з організацією віртуальних (електронних) книжкових виставок, які є публічною демонстрацією в мережі Інтернет за допомогою засобів веб-технологій віртуальних образів спеціально підібраних і систематизованих

творів друку та інших носіїв інформації, а також загальнодоступних електронних ресурсів, рекомендованих віддаленим користувачам бібліотеки для огляду, ознайомлення та використання.

При організації віртуальних виставок використовуються елементи, які властиві традиційній книжковій виставці (фактографічна довідка про автора або предмет, список додаткової літератури) так і нові елементи (гіпертекстові посилання на повні тексти або фрагменти документів, мультимедійні ефекти, інтерактивна взаємодія з користувачем і т. п.) .Серед таких виставок «Народна медицина та нетрадиційні методи лікування», «Менеджмент та маркетинг на службі фармації», «Економіка та економічні відносини в сучасному світі», виставка, присвячена видатному вченому минулого століття, першому ректору НФаУ Валяшко М.О. в яких, окрім представлених книг, є список Інтернет посилань по темі.

Серед переваг віртуальних книжкових виставок є можливість представити видання, не знімаючи їх з полиці. Надати користувачам книги, представлені на виставці, і не обмежувати час існування експозиції.

Віртуальна виставка мобільна, компактна, змістовна і є актуальним провідником у великому потоці інформації.

З появою інформаційних технологій у бібліотеках виникли нові можливості в сфері обслуговування користувачів.

Необхідність забезпечення доступу до інформації для віддалених користувачів сприяє виникненню в бібліотеках нових видів послуг, що з'єднують сучасні технології з традиційними формами обслуговування. Так на сайтах бібліотек з'являються віртуальні довідкові служби, які працюють в режимі «запит – відповідь» і надають користувачам відповіді на їх запити в формі списків літератури та посилань на Інтернет - ресурси.

Віртуальна довідкова служба бібліотеки НФаУ була організована в 2009 році. Її функціонування здійснюється через web-сайт бібліотеки (<http://pharmlib.kharkiv.edu>). Основними користувачами служби, звичайно, є студенти, викладачі та співробітники НФаУ.

Бібліографи виконують різноманітні види запитів : адресні, тематичні, фактографічні, уточнюючі (на уточнення бібліографічних даних документа) та здійснюють пошук інформації в мережі Інтернет. Запити приймаються впродовж всього тижня, від одного користувача приймається тільки один запит в день.

Не всі запити, з якими користувачі звертаються до ВДС, є унікальними. Дуже часто вони бувають однакові або подібні. Тому в ВДС було створено архів виконаних довідок, в якому користувачі можуть знайти відповідь на свій запит. Якщо в архіві не має відповіді на запит, користувачі мають змогу оформити новий запит, вказавши своє ім'я, e-mail та запитання.

Аналізуючи роботу ВДС, необхідно відзначити, що інтенсивність запитів у ВДС ще невелика, але актуальність такої служби в бібліотеці очевидна. Це зручний і оперативний спосіб отримання інформації для користувачів бібліотек.

Віртуальне довідково-бібліографічне обслуговування є однією з форм обслуговування віддалених користувачів в мережевому середовищі, що активно розвивається. Отримавши Інтернет-втілення, довідково-бібліографічне обслуговування виграє в оперативності, масштабі аудиторії користувачів, в наданні не тільки бібліографічної, а й повнотекстової інформації, у забезпеченні доступності послуг для віддалених користувачів. Але все ж головним для бібліографів був і залишається професіоналізм пошуку інформації, її якість та достовірність.

ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЛІКАРІВ ТА НАУКОВЦІВ У ДЕРЖАВНІЙ НАУКОВІЙ УСТАНОВІ «НАУКОВО-ПРАКТИЧНОМУ ЦЕНТРІ ПРОФІЛАКТИЧНОЇ ТА КЛІНІЧНОЇ МЕДИЦИНИ» ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ СПРАВАМИ

Шестак Наталія Вікторівна

Науковий співробітник ДНУ «Науково-практичний центр профілактичної та клінічної медицини» ДУС, м. Київ

Сучасна наука в Україні як прикладна, так і фундаментальна, існує, розвивається, дає результати і, як ніколи, потребує інформаційної підтримки.

Для вчених-медиків та практиків інформаційне забезпечення традиційно здійснювали медичні наукові бібліотеки й інформаційні центри.

У важких умовах соціально-економічного розвитку країни скоротилося фінансування наукових закладів та бібліотек. До того ж зросли ціни на міжнародному ринку друкованих видань. Усе це відбилося на показниках комплектування фондів бібліотек зарубіжною періодикою — найважливішим джерелом отримання оперативної інформації про світові досягнення в галузі науки, техніки, культури.

Так в умовах інтенсивних наукових пошуків і розвитку досліджень у найважливіших напрямках науки в Державній науковій установі «Науково-практичному центрі профілактичної та клінічної медицини» Державного управління справами створена наукова бібліотека, яка підвищує попит на наукову інформацію та забезпечує повне, якісне та оперативне бібліотечно-бібліографічне й інформаційне обслуговування наукових кадрів.

У Центрі з початку року відкрито доступ до інформаційної бази клінічних знань MD Consult.

MD Consult - ресурс призначений для лікарів і дозволяє отримувати необхідну інформацію для прийняття того чи іншого рішення в клінічній практиці. Основу MD Consult складає базова колекція Standard Subscription.

Ресурс відкриває до більш ніж 50 визнаних у всьому світі медичних довідників, джерел інформації, що охоплюють 31 лікарську спеціальність, а саме:

Доступ до журналів через MEDLINE та можливість відсортувати статті з доступними PDF-файлами.

- Повнотекстовий доступ до більш ніж 50 медичних журналів Elsevier (до 2002 року).
- Огляд преси.
- Щотижневі огляди статей з інших провідних медичних журналів, таких як The Lancet, The Journal of the American Medical Association; The New England Journal of Medicine; British Medical Journal; Canadian Medical Association Journal.
- Клінічні огляди (The Clinics of North America).
- Пошук більш ніж 30 найменувань періодичних видань The Clinics, що мають високу міжнародну репутацію завдяки актуальним і вичерпно повним клінічним оглядам.

Ресурс також дає:

- Повнотекстовий доступ до наукових статей, виданих (до 2002 року).
- 12 500 науково-популярних
- видань для пацієнтів, рекомендованих міжнародними лідерами у сфері інформації - American Academy of Family Physicians, DynoMed.com, McKesson Clinical Reference Systems і ADAM, Inc.
- Доступ до бази лікарських засобів. Система MD Consult містить вбудовану базу лікарських препаратів Gold Standard, яка регулярно оновлюється рекомендаціями FDA і новими клінічними даними.
- Клінічні керівництва. Національні стандарти та алгоритми лікування понад 200 провідних медичних асоціацій по 42 спеціальностям. Всі протоколи регулярно оновлюються.
- Зображення. Можливість пошуку по базі з більш ніж 50000 ілюстрацій з книг, розміщених на платформі MD Consult. Функція одночасного порівняння до 4 вибраних зображень, зручна для диференціального діагнозу.
- Новини. Щоденні огляди ключових новин в галузі медицини і охорони здоров'я з усього світу, підготовлені редакційною радою MD Consult. Можливість налаштувати персональні щоденні оновлення та отримувати інформацію з потрібних тем.

MD Consult має 2 навчальні програми, які дозволяють лікарям отримати освітні бали online, акредитовані Cleveland Clinic Center for Continuing Education і Cyberounds.

Отже, необхідно поширювати власні можливості на впровадження нових інформаційних технологій, а саме: створення електронної бібліотеки. Яка найкраще підходить для забезпечення сучасних наукових інформаційних комунікацій в електронному просторі.

БІБЛІОТЕЧНО-ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАУКИ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Смольницька Валентина Леонідівна

Завідувач наукової бібліотеки Львівського науково-дослідного інституту
епідеміології та гігієни МОЗ України,

м. Львів

Рівень забезпеченості інформацією наукових досліджень є вагомим фактором розвитку науки. Бібліотека Львівського науково-дослідного інституту епідеміології та гігієни МОЗ України (ЛНДІЕГ МОЗ України) постійно шукає нові методи у розширенні спектру інформаційних послуг, переглядає вимоги до бібліотечного сервісу забезпечення наукової діяльності інституту.

Пріоритетними напрямками досягнення якісно нового рівня задоволення інформаційних потреб науковців є комплексне використання існуючих традиційних і новітніх бібліотечно-інформаційних ресурсів, створення комфортного інформаційного середовища.

Інформаційно-довідкова робота бібліотеки включає систематичний пошук інформації по тематиці планових науково-дослідних робіт, її обробку, зберігання та інформування науковців.

Різноманітне наповнення документального фонду бібліотеки дозволяє забезпечувати наукові запити всіх категорій читачів.

Створені необхідні умови для пошуку інформації, розширюється доступ користувачів до внутрішніх та зовнішніх інформаційних ресурсів.

До традиційних джерел пошуку документів відносяться:

1. Книжковий фонд: монографії, підручники, збірники праць, методичні посібники, автореферати, дисертації, довідники, словники, енциклопедії.
2. Періодичні видання.
3. Видання органів науково-технічної інформації:
 - Український реферативний журнал (УРЖ) «Джерело»;
 - Реферативний журнал Всеукраїнської Екологічної ліги, Центру екологічної освіти та інформації «Екологія»;
 - Медичний реферативний журнал (МРЖ), видавець Укрмедпатентінформ;
 - Реферативний журнал (РЖ) ВІНІТІ «Медицина»;
 - Реферативний журнал (РЖ) ВІНІТІ «Медицинская география»;
 - Реферативний журнал (РЖ) ВІНІТІ «Экология человека»;
4. Система каталогів та картотек (каталоги — алфавітний, систематичний, дисертацій та авторефератів, картотека праць науковців інституту, де відображені публікації вчених з моменту заснування інституту (1940 рік і до теперішнього часу та ін.);

5. Бібліографічні показники: «Проблеми епідеміології, мікробіології та гігієни», «Журнали в Інтернеті»(Показчик адрес Web-сайтів періодичних видань).

Застосування комп'ютерних технологій розширило можливості наукової бібліотеки, підняло на новий рівень якість інформування користувачів, що сприяло позитивним змінам в режимі взаємодії бібліотеки з користувачами.

Інформаційне забезпечення науковців інституту здійснюється шляхом надання доступу до баз даних, зокрема таких як: реферативна база Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (НБУВ) та Національної наукової медичної бібліотеки України на компакт-диску серії «Медичні науки», реферативної бази даних НБУВ «Україніка наукова», електронних каталогів бібліотек.

Широке використання баз даних зарубіжних ресурсів, серед них: бібліографічна база «Российская медицина», MEDLINE, National Library of Medicine and the National Institutes of Health, наукова електронна бібліотека e-library.ru та ін., значно розширило інформаційний потенціал бібліотеки і, певною мірою, компенсувало відсутність багатьох цінних іноземних періодичних видань.

Враховуючи актуальність проблеми використання сучасних методів доступу до інформаційних ресурсів, а також необхідність впровадження нових технологій в практику медико-профілактичних установ, в Інституті запроваджена міжлабораторна інститутська комп'ютерна система (МЛІКС), яка дає можливість оперативного прямого зв'язку з користувачами та підвищення ефективності інформаційного обслуговування.

Основними задачами МЛІКС є:

- застосування сучасних методів доступу до інформаційних ресурсів;
- створення системи інформаційно-технологічного супроводу науково-дослідних робіт;
- підвищення ефективності інформаційного забезпечення наукових досліджень.

Результативність виконання наукових робіт вченими залежить від повноти інформування. На допомогу науковій діяльності інституту впроваджена система індивідуального інформування керівного складу інституту в системі вибіркового розповсюдження інформації (BPI). Інформування здійснюється за тематикою науково-дослідних робіт:

- діагностика та розробка нових методів і заходів профілактики, діагностики та лікування інфекційних захворювань бактеріологічної і вірусної етіології, що передаються комахами;
- інфекційні захворювання, керовані засобами специфічної профілактики - дифтерія, правець, туберкульоз;
- вивчення еколого-гігієнічних проблем довкілля;

- розробка науково обґрунтованих гранично допустимих концентрацій хімічних речовин у воді водойм.

Задоволенню інформаційних потреб користувачів сприяють такі традиційні форми роботи, як виставки нових надходжень, Дні інформації, тематичні довідки в режимі “запит- відповідь”, сигнальні інформування науковців про поточні надходження.

Важливим напрямом роботи бібліотеки є виконання тематичних довідок за запитам користувачів з використанням як довідково-інформаційного фонду (ДФ) інституту, так і електронних ресурсів інших бібліотек.

Створена власна база даних (БД) на електронних носіях: «Повнотекстові електронні видання з тематики діяльності інституту».

Користувачам надаються довідково-аналітичні послуги, що потребують поглибленого пошуку: адресні, уточнювальні, аналітичні та ін.

Якість інформаційного забезпечення сприяє ефективному впровадженню наукових досягнень інституту в практику охорони здоров'я. За результатами наукової діяльності співробітників Львівського НДІЕГ МОЗ України за 2010 рік опубліковано в періодичних виданнях 164 статті, в т.ч. 22 за кордоном, отримано 2 свідоцтва на патенти, видано 6 інформаційних листів.

Створення умов для розвитку інформаційного обслуговування користувачів наукової бібліотеки ЛНДІЕГ МОЗ України – одна з найбільш актуальних проблем, які стоять перед нами. Технологічні досягнення в галузі інформатизації бібліотечних процесів відкривають нові можливості для якісного задоволення інформаційних потреб в епоху використання новітніх технологій. Впровадження інновацій - створення автоматизованої бібліотечно-інформаційної системи, для поліпшення інформаційного забезпечення наукових досліджень, найближча мета, на яку ми сподіваємось у недалекій перспективі.

ПРАЦІ НАУКОВЦІВ МЕДИЧНИХ ВУЗІВ М. ХАРКОВА У ФОНДАХ УНІВЕРСИТЕТСЬКИХ БІБЛІОТЕК

Т. В.Белякова

Завідувачка відділу наукової обробки документів та організації каталогів
Наукової бібліотеки Харківського національного медичного університету

Інформатизація суспільства, зростання наукового рівня та інформаційних потреб користувачів обумовлюють необхідність трансформації всієї діяльності бібліотеки. Бібліотека забезпечує доступ до інформації незалежно від місця її зберігання і стає провідником у світі інформаційних продуктів і послуг.

В нашому місті медична наука і освіта представлені 3-ма вузами III-IV рівня акредитації: Харківський національний медичний університет (ХНМУ), Національний фармацевтичний університет (НФаУ), Харківська державна медична академія післядипломної освіти (ХМАПО), медичний факультет Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна. Також науковими дослідженнями займаються НДІ медичного профілю. Всі ці заклади мають власні бібліотеки. В статті висвітлюється робота бібліотек 3-х медичних вузів: ХНМУ, НФаУ, ХМАПО.

НБ ХНМУ. 2010 рік був ювілейним для Харківського національного медичного університету (ХНМУ). Найстаріша в Україні вища медична школа із багатою історією — університет відсвяткував свою 205-ту річницю. Ювілейним цей рік став і для Наукової бібліотеки (НБ ХНМУ) — виповнилось 90 років. НБ здійснює інформаційно-бібліотечне забезпечення навчально-виховного, педагогічного та наукового напрямів діяльності університету, сприяє підвищенню ефективності наукових досліджень у галузі медичної науки та охорони здоров'я, втіленню досягнень науки та передового досвіду в практику охорони здоров'я, професійній освіті та самоосвіті. Основними категоріями користувачів бібліотеки є студенти та професорсько-викладацький склад університету; бібліотека також обслуговує лікарів-інтернів, науковців, аспірантів, магістрів, клінічних ординаторів, співробітників університету, лікарів міста. Одними із найважливіших функцій вузівської бібліотеки є накопичення та забезпечення збереження інформаційних ресурсів.

З 1992 року розпочато процеси створення ЕК. Впроваджувалось декілька бібліотечних програм — МАРК, УФД/Бібліотека, сьогодні — ИРБИС 64; з 1995 р. використовується електронна пошта; з 1999 року — Internet. Введено в експлуатацію систему безпроводного доступу (Wi-Fi) до мережі Internet, відкрито доступ до ЕК на сайті університету.

В даний час розпочато перший етап з формування репозитарію університету — електронного архіву повнотекстових версій навчально-методичних посібників, лекційних матеріалів, монографій, авторефератів дисертацій, статей, підготовлених вченими, викладачами, студентами і співробітниками ХНМУ. Створення відкритого електронного архіву продиктовано процесами глобалізації бібліотек, необхідністю розширення доступу до наукових робіт, збільшення їх популярності та цитованості.

Впродовж 2010 року до 205-річчя університету та 90-річчя НБ ХНМУ проводились виставки: “ХНМУ — 205 років”, цикл виставок “До ювілеїв вчених ХНМУ”, цикл виставок “Історія Харківських наукових медичних шкіл”, “Праці співробітників НБ ХНМУ”. Постійно діючі виставки: “Українські медичні періодичні видання”; “Періодичні видання ХНМУ”; “Медичні періодичні видання Харкова”. Програма ИРБИС дозволяє формувати і вести не тільки ЕК, але й інші БД, серед яких “Авторитетний файл”. Розпочато формування БД “Авторитетного файлу” “Автори — співробітники ХНМУ”. У 2010 р. до 205-річчя ХНМУ підготовлено видання

“Анотований покажчик видань ХНМУ за 2005-2009 роки”, “Покажчик дисертацій, захищених у Харківському національному медичному університеті та його співробітниками в інших установах (2005-2009 рр)” підготовлений за інформаційної підтримки співробітників НБ ХНМУ, директор бібліотеки брала участь у підготовці збірки “Видатні вихованці Харківської медичної школи”.

У 2001-2002 роках почалося створення архіву електронних версій журналів, які видаються ХНМУ : “Експериментальна і клінічна медицина”, “Медицина сьогодні і завтра”.

Праці співробітників університету відображені в довідково-бібліографічному апараті бібліотеки.

Бібліотека НФаУ. У 2004 році почалося створення електронних версій журналів, що видаються НФаУ (“Вісник фармації”, “Журнал органічної і фармацевтичної хімії”, “Клінічна фармація”, методичних розробок і підручників, написаних співробітниками університету та ін.). У 2005 році, до 200-річчя НФаУ, бібліотека університету підготувала до видання бібліографічний покажчик друкованих праць співробітників університету з 1805 по 2005 р. “Наукова спадщина вчених Національного фармацевтичного університету”. Це 3-хтомне видання містить бібліографічні описи 20000 джерел. У 2007 р. був створений сайт бібліотеки і ЕК стає доступним для всіх користувачів через мережу Інтернет. У 2008 р. створена повнотекстова БД “Анотування дисертацій, захищених в НФаУ”. Праці співробітників університету відображені в предметному, алфавітному, систематичному традиційних каталогах.

Бібліотека університету створює власні електронні бібліографічні проблемно-орієнтовані бази даних із фармацевтичної освіти та науки. Підвищенням попиту у студентів користується “Електронна бібліотека навчальних видань НФаУ” у 2-х частинах на CD: до першої увійшла навчально-методична література з 25-ти гуманітарних та фундаментальних дисциплін, до другої частини увійшла література з 17-ти професійно-орієнтованих дисциплін. Використання цих видань надає користувачеві багато можливостей, які дозволяють в сучасних умовах забезпечити високий рівень інформаційного супроводження навчального процесу ВУЗу. Одним із популярних та перспективних напрямків організації електронних інформаційних ресурсів для бібліотеки НФаУ є формування фонду електронної бібліотеки університету, основою якої є університетський репозитарій. Це електронний архів, в якому накопичуються документи наукового, освітнього та методичного призначення, створені науковцями та студентами НФаУ. На сьогоднішній день електронний архів налічує близько 700 назв кафедральних навчально-методичних видань, 1000 назв авторефератів дисертацій та дисертацій науковців, захищених в НФаУ за останні 15 років, та понад 5000 електронних публікацій вчених університету.

Бібліотека ХМАПО. В бібліотеці ХМАПО працюють з інформаційною бібліотечною системою “Університетська бібліотека Unilib”. ЕК ведеться з

1995 року, створюється БД “Праці співробітників ХМАПО”. З відповідним маркуванням праць співробітників академії створюється єдина БД, що включає монографії, збірники, журнальні статті з 2004 року, автореферати дисертацій. Праці відображаються в усіх традиційних каталогах, картотеці “Праці співробітників ХМАПО”. Автореферати співробітників відображені в каталозі авторефератів. В читальній залі бібліотеки оформлена постійно діюча виставка “Праці співробітників ХМАПО”.

Задовольняючи науково-освітні потреби у сфері медицини, університетські бібліотеки забезпечують нерозривний зв'язок минулого і сьогодення, сприяють розвитку медичної освіти та науки. бібліотеки вузів забезпечують формування і використання власних інформаційних ресурсів, краснавчих БД медичної тематики, університетських репозитаріїв. постійне вдосконалення та розвиток власних БД, розвиток web-сайтів дає можливість в єдиному інформаційному полі довести до користувачів досягнення медичної та фармацевтичної науки, що підвищить статус бібліотек в суспільстві.

ФУНКЦИОНАЛЬНЫЕ ВОЗМОЖНОСТИ САЙТА БИБЛИОТЕКИ, КАК ЗЕРКАЛА БИБЛИОТЕЧНОЙ ЖИЗНИ

Рудзский Лев Зиновиевич
Ассоциация "ИРБИС Украина"

Библиотека, как социальный институт, является наиболее открытой общественной структурой, в силу характера предоставляемых обществу услуг. Если раньше, к этому можно было однозначно добавить, что библиотека является не только открытой, но и востребованной структурой общества, то теперь все чаще в обществе, прежде всего во властных структурах, финансирующих библиотеки, возникают сомнения о востребованности библиотек обществом в связи с появлением сети Интернет и огромного количества информационных сервисов, предлагаемых в этой сети. Мы не будем обсуждать правомерность этих сомнений, т.к. мнение автора однозначно – библиотека есть и будет необходимой структурой общества, однако сотрудникам библиотек, как никогда ранее, необходимо максимально четко идти нога в ногу с меняющимися информационными технологиями, используя их в целях поддержания своего статуса, а в конечном счете, для получения максимально возможного финансирования своей деятельности.

В этой связи, использование функциональных возможностей сайта библиотеки, для предоставления максимально полной информации о предлагаемых информационно-библиотечных сервисах, становится не только актуальной, но и необходимой частью функционирования библиотеки. И если раньше инструментальных средств, которыми могли воспользоваться

для решения этих задач, непосредственно работники библиотек, не имеющие специальной подготовки и технического образования, фактически не было, то теперь подобного рода инструменты появились. Прежде всего их отличает от инструментов предыдущего поколения (языков разметки, программ типа CMS - Control Management System – Систем управления контентом, которые тоже активно продолжают использоваться профессионалами), максимально возможная простота в решении необходимых задач конечным пользователем, не специалистом в области веб-программирования и веб-дизайна, т.е. библиотекарем. Эти инструменты помогают реализовать представление в Интернет данных о типовых сервисах различных общественных, социальных и рыночных институтов (органов власти, органов правопорядка, учреждений образования, банковских и коммерческих структур, Интернет-магазинов и т.д.). Типичным представителем таких программных продуктов является программный пакет **1С: Битрикс**

(<http://www.1c-bitrix.ru>), который имеет широкую ценовую линейку, зависящую от функционала, который реализуется той или иной версией этого программного продукта. Конечно, прежде всего, эти продукты направлены на использование в бизнес сообществе, как на наиболее платежеспособную часть населения, которой необходимо максимально быстро и полно использовать возможности новых информационных технологий. Вот пример предлагаемых типовых решений (рис. 1)

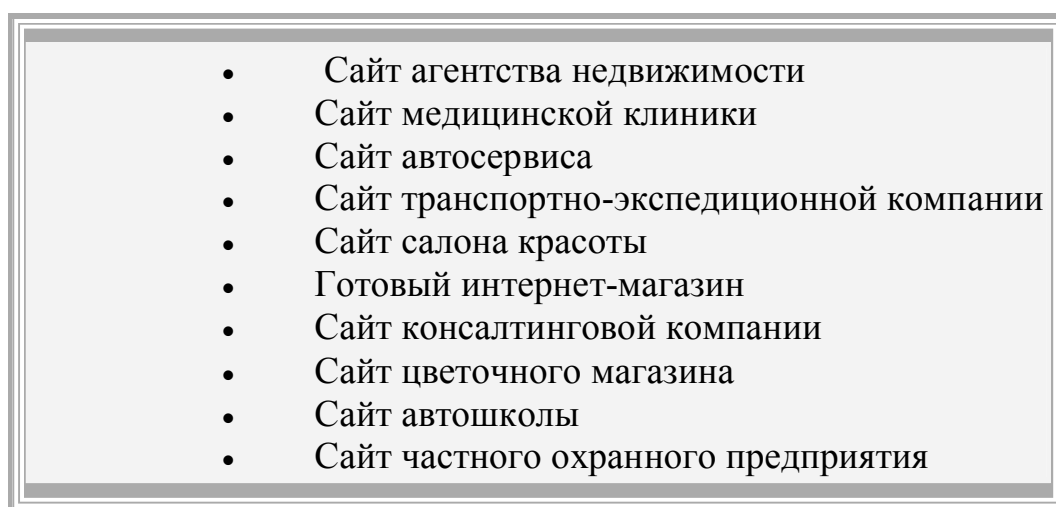
-
- Сайт агентства недвижимости
 - Сайт медицинской клиники
 - Сайт автосервиса
 - Сайт транспортно-экспедиционной компании
 - Сайт салона красоты
 - Готовый интернет-магазин
 - Сайт консалтинговой компании
 - Сайт цветочного магазина
 - Сайт автошколы
 - Сайт частного охранного предприятия

рис.1

Поэтому за 4 часа вы сможете создать свой сайт. Последнее предложение от специализированной фирмы, которая создает эти решения: «Сайт медицинской организации». Как видите, предложений для библиотек, у коммерческих структур, пока нет. Такие предложения есть у разработчиков системы ИРБИС, в виде модуля «J-ИРБИС».

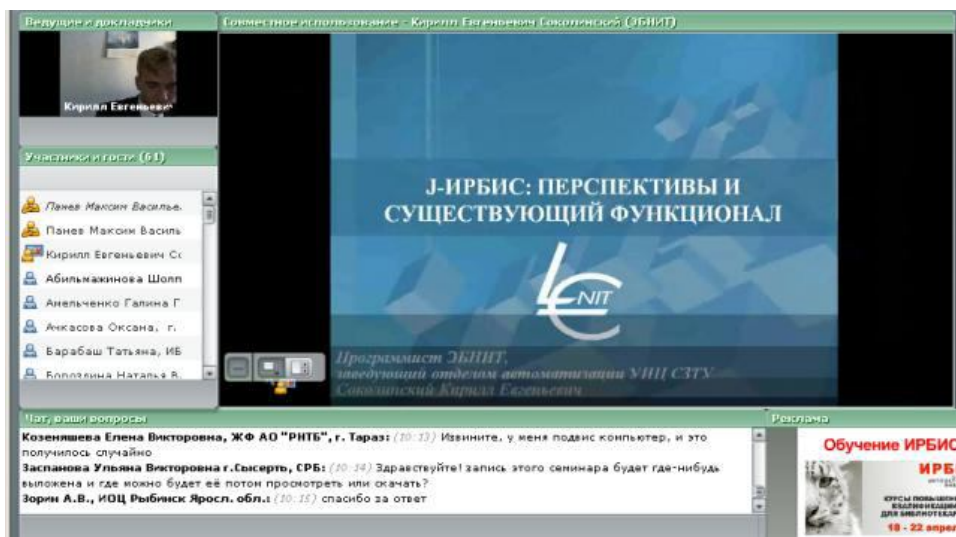

рис. 2

На рис.2 представлен фрагмент бесплатного вебинара, посвященного функционалу этого продукта. Полную версию этого вебинара можно скачать (<http://irbis.gpntb.ru/read.php?32,54090>). На рис. 3 предстала главная страница одного из сайтов, работающих под управлением «J-ИРБИС». Управление функционалом, представленном на главной странице, осуществляется сотрудником библиотеки, не имеющим специального технического образования, а являющимся грамотным компьютерным пользователем, без чего уже невозможно представить современного библиотекаря. Более подробно о практическом использовании этого инструмента написано в (3).

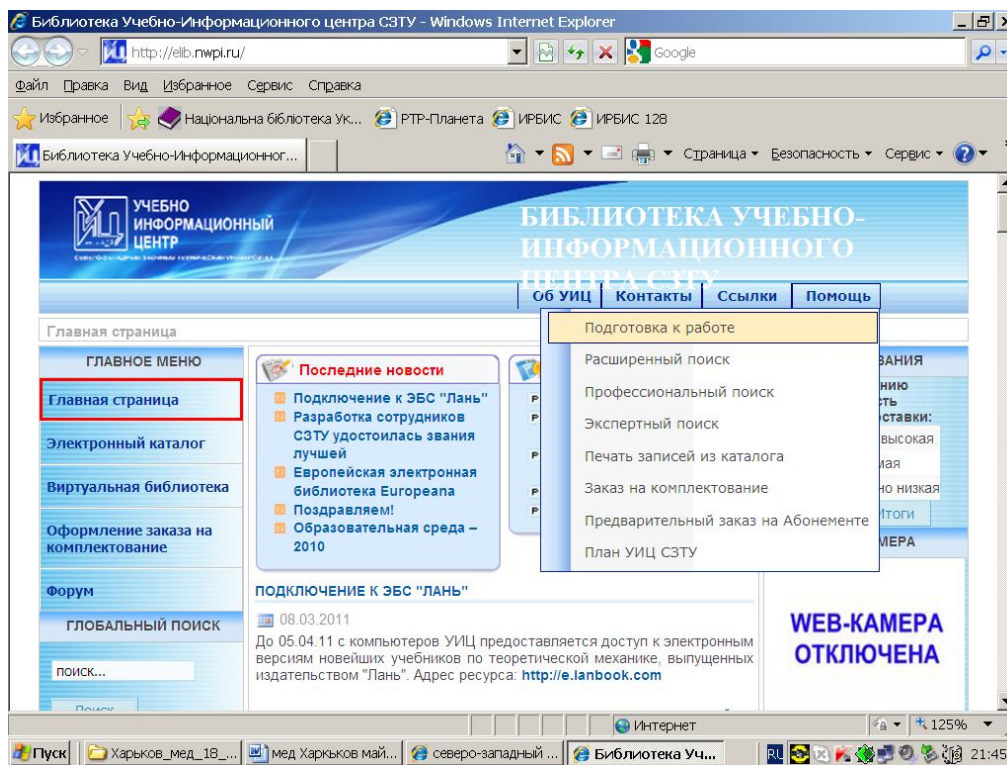

рис. 3

ІНФОРМАЦІЙНО-НАУКОЗНАВЧИЙ РЕЙТИНГ ДИСЕРТАЦІЙНИХ РОБІТ

Немирович-Булгакова Оксана Іванівна

Завідувач наукової медичної бібліотеки Державної установи «Інститут травматології та ортопедії АМН України», м. Київ

Визначення інформативності сучасних наукових досліджень (дисертацій) у медичній галузі, і, зокрема, в травматології та ортопедії є дуже актуальним. Дисертаційні роботи акумулюють свободу вибору теми, методології та методики аналізу, варіанти опрацювання емпіричних даних. Безумовно, використання дисертацій як джерела інформації для прогнозування тенденцій розвитку медичної науки є надзвичайно перспективним і сприяє динамічному зростанню наукового потенціалу нашого суспільства.

За спеціальністю 14.01.21 «Травматологія та ортопедія» на засіданнях спеціалізованої вченої ради Д 26.606.01 Державної установи «Інститут травматології та ортопедії АМН України» протягом 2001-2010 р.р. розглянуто і затверджено 114 дисертацій. На основі бази даних «Дисертації» та «Автореферати» проведено ранжування і аналіз захищених кандидатських та докторських дисертацій в ДУ «ІТО АМН України» за 10 років. Завдання дослідження – оцінити інформаційно-наукознавчий потенціал дисертаційних робіт.

Об'єктом дослідження було обрано дисертації та автореферати дисертацій, які містяться у фондах наукової медичної бібліотеки інституту. Отже, із 114 вивчених дисертацій – кандидатських – 95 (83,3 %), докторських – 19 (16,7 %). Співробітниками інституту за період 2001-2010 р.р. захищено 41 (35,9 %), доля пошукачів з інших медичних установ України становить – 73 (64,1 %).

Таблиця 1

Динаміка випуску кандидатських і докторських дисертацій за спеціальністю

14.01.21 «Травматологія та ортопедія»

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	Усього
Кандидатські дис.	8	4	11	9	10	14	10	7	10	12	95
Докторські дис.	5	-	2	4	1	3	1	-	2	1	19
Усього	13	4	13	13	11	17	11	7	12	13	114

Як видно з табл. 1, за період, що досліджувався, захищалося у середньому 10 кандидатських та 2 докторських дисертацій за рік. Найменша кількість захищених дисертацій перепадала на 2002 і 2008 р. Особливо плідним виявився 2006 рік – 14 кандидатських та 3 докторських дисертацій.

Як засвідчують наведені дані, спостерігається тенденція збільшення захистів дисертацій, що сприяє зростанню професійного потенціалу кадрів вищої кваліфікації.

Представлені дисертаційні дослідження охоплюють широкий спектр актуальних проблем травматології та ортопедії, відрізняються практичною спрямованістю, містять достатньо оригінальних конструкторських рішень, що дозволяє реально покращити якість лікувальних заходів, скоротити термін реабілітації хворих. Аналіз тематики дисертацій забезпечує підвищення ефективності виконання науково-дослідних робіт, формування пріоритетних напрямів досліджень у галузі медицини.

Тематична спрямованість дисертаційних робіт розподілилась на 2 наукові напрями: дитяча та підліткова ортопедія-травматологія – 19 (16,7 %) і доросла – 95 (83,3 %).

За період з 2001-2010 рр. здобувачами наукового ступеня в дитячій ортопедії-травматології захищено 4 докторських та 15 кандидатських дисертацій. Глибоко вивчалися питання ортопедичних проявів хвороби Реклінгаузена (Гук Ю.М.), прогресуючої м'язової дистрофії (Зима А.М.), спинномозкової грижі (Чеверда А.І.), заміщення дефектів, пухлин кісток (3 канд. дис.). Порушувались проблеми профілактики порушень структурно-функціонального стану кісткової тканини (Гайко О.Г.), етіології та патогенезу вродженого вивиху стегна, системні захворювання скелета у дітей, лікування остеомієліту (3 канд. дис.), патологія великих суглобів, остеопороз та остеопенія.

У галузі травматології та ортопедії дорослого віку з 2001 по 2010 роки затверджено ВАКом 95 дисертацій або 83,3 % від загальної кількості. При всій різноманітності тематики досліджень, необхідно відмітити декілька основних напрямів, які знайшли відображення у 65 % робіт, - це комплексне консервативне (9 робіт) та хірургічне лікування переломів нижніх кінцівок (55 робіт – 48 канд. дис., 7 – докт.); вибір тактики лікування верхньої кінцівки – оперативне (15 канд. дис., 2 – докт.) та консервативне (2 дис.); травми і захворювання хребта (12 канд. дис., 3 – докт.).

Значна кількість дисертаційних пошуків присвячена розробці нових методів, конструкцій і матеріалів для остеосинтезу (17 робіт), оптимізації ендопротезування крупних суглобів, з широким використанням принципів математичного моделювання, біомеханіки (10 робіт). Проблеми репаративної регенерації, остеогенезу, структурно-функціонального стану кісткової тканини висвітлено в 10 кандидатських та 3 докторських дисертаціях. Перспективними напрямками залишаються : реконструктивно-відновні втручання у хворих на ревматоїдний артрит, анкілозивний спондиліт,

остеоартроз (15 робіт), патологія стопи (8 робіт), поєднана травма (4), остеомієліт (10 канд. дис., 1 – докт.).

Перевагою розглянутих дисертаційних робіт є системний підхід : поруч з оцінкою ступеня локального порушення опорно-рухового апарату поширюються висновки і на цілісний організм. Підвищення ефективності лікування, обґрунтування вибору і методів оперативного втручання базуються на фундаментальних знаннях травматологами-ортопедами специфіки функцій тканин організму, їх біологічної ролі. Особливої уваги заслуговують імунологічні, морфологічні, біохімічні, мікробіологічні та функціональні методи діагностики у 83 % дисертаційних дослідженнях. Скорочення термінів непрацездатності, запобігання втрати професійної працездатності, реабілітації тощо розкрито у всіх дисертаційних роботах.

Якісними показниками рівня наукової роботи і кваліфікації здобувача наукового ступеня є публікаційна активність дисертанта та ступінь апробації отриманих наукових результатів на сторінках фахових часописів, затверджених патентах та авторських свідоцтвах. Отже, загальна кількість наукових публікацій, які акумулюють результати 114 дисертаційних досліджень за період з 2001 по 2010 рр. становить – 1899 джерел.

Таким чином, аналіз кандидатських та докторських дисертаційних робіт за 10 років свідчить про міждисциплінарний підхід при проведенні досліджень, результати яких роблять значний внесок у розвиток не лише травматології та ортопедії, але і фундаментальних медичних наук.

СПРАВОЧНО-БИБЛИОГРАФИЧЕСКОЕ ОБСЛУЖИВАНИЕ В УСЛОВИЯХ АВТОМАТИЗАЦИИ БИБЛИОТЕЧНЫХ ПРОЦЕССОВ

Стасик Л.И.

Директор библиотеки

ГЗ «Луганський державний медичний університет»

Рец Л.В.

Заместитель директора библиотеки

ГЗ «Луганський державний медичний університет»

Одним из важнейших направлений деятельности библиотек, требующих пристального внимания и постоянного изучения, является оптимизация справочно-библиографического обслуживания (СБО). От степени эффективности организации СБО зависит успешное решение главной задачи библиотеки – информационного обеспечения учебного процесса и научной деятельности в вузе.

Сегодня параллельно существующее в традиционном и автоматизированном режимах СБО имеет единую сущность, но, тем не менее, есть определенные различия, которые требуют новых подходов к организации справочно - библиографического обслуживания,

переосмысления его места и роли в общей структуре обслуживания в целом. Поэтому необходимо изучение всего многообразия объективных и субъективных, внешних и внутренних факторов, влияющих на эффективность справочно-библиографического обслуживания.

Для полной и всесторонней оценки эффективности СБО целесообразным является комплексное применение методов, обеспечивающих получение объективной информации - анализа отчетной документации, наблюдения, анкетирования, метода экспертных оценок, моделирования.

Все этапы справочно-библиографического обслуживания претерпевают определенные изменения, появляется новый вид обслуживания - комплексное справочно-библиографическое обслуживание, включающее:

- выявление информационных потребностей пользователя и определение круга БД, отвечающих данной потребности;
- подготовку технических средств к обслуживанию;
- консультацию по особенностям поиска в конкретной базе данных;
- консультацию по отбору релевантных записей;
- библиографическую консультацию по элементам библиографической записи.

С применением новых технологий в библиотеках изменяются традиционные виды библиографического обслуживания, но по-прежнему, одним из основных видов справочно-библиографической работы является выполнение библиографических справок. Выполнение устных и письменных библиографических справок по индивидуальным запросам требуют наличия разнообразных информационных ресурсов: собственных электронных каталогов, приобретенных библиографических БД, сводных и on-line каталогов других библиотек, отечественных и зарубежных полнотекстовых БД по профилю вуза, а также справочно-поисковых систем Интернета.

Справочно-библиографическое обслуживание пользователей в библиотеке ЛГМУ носит комплексный характер. Часто выполнение справки начинается с использования традиционных каталогов и переходит к использованию электронного каталога и Интернет-ресурсов. Неограниченный доступ к Интернет-ресурсам дает возможность работать с ЭК других библиотек Украины, СНГ и дальнего зарубежья. Результаты поиска выдаются пользователям либо в виде принтерной распечатки, либо на диске или флеш-носителе, либо по электронной почте. Заявки принимаются как лично от пользователей, так и по телефону или по электронной почте.

Для эффективного выполнения справочно-библиографического обслуживания пользователей библиотека использует:

- систему традиционных каталогов и картотек ;
- фонд справочно-информационных изданий;
- электронный каталог
- коммуникационные навигаторы в виде аннотированных указателей сайтов по медицине, фармации и медицинской периодике.

- поисковые системы Интернет
- электронный фонд библиотеки, который содержит более 800 компакт-дисков и файловых документов. Это издания ЛГМУ: журналы, учебно-методические материалы и материалы конференций.
- собственные полнотекстовые БД по медико-биологическим и социально-гуманитарным дисциплинам, которые недостаточно обеспечены печатными документами: «Молекулярная биология», «Українська мова в суспільному житті», «Розстріляне відродження» (поэты 30 годов XX века), «Проблемы семьи в современном обществе» и т.д.
- архив выполненных справок.

При выполнении тематических библиографических справок, в основном, используются БД и электронный каталог. Библиотека приступила к созданию электронного каталога в 2002 году на базе АБИС UNILIB и на сегодня ЭК насчитывает 110 466 библиографических записей. Электронный каталог библиотеки ЛГМУ совмещает функции алфавитного, систематического и предметного каталогов, картотек авторефератов диссертаций, трудов ученых вуза и содержит библиографические записи активной части фонда библиотеки. Отличительной чертой ЭК, повышающей его информативность, является отражение в предметном аспекте аналитических записей статей из сборников и медицинских журналов, получаемых библиотекой, что очень важно для медицинского контингента.

В помощь научному и учебному процессу библиографами по заявкам кафедр выполняются тематические справки повышенной сложности. Письменные справки представляют собой списки литературы на украинском, русском, английском и других языках с хронологическим охватом до 20 лет.

Для более быстрого получения документов в справках обязательно указываются шифры и местонахождение документа.

В библиотеке ведется «Архив выполненных письменных справок» в электронном виде. Это позволяет библиотекарям сократить время выполнения справок при идентичном запросе. Пользователи имеют возможность самостоятельно пользоваться «Архивом...».

Автоматизация в библиотеке ведет к новому уровню справочно-библиографического обслуживания пользователей, позволяет при минимальных затратах времени получить как можно больше информации.

Выполняя роль посредников между информационно-поисковыми системами и пользователями, библиографы обеспечивают условия доступа к ресурсам и их максимальное использование.

С учетом специфики запросов пользователей и быстрого устаревания информационных ресурсов Интернета по медицине, библиотека регулярно обновляет и пополняет аннотированные указатели сайтов, которые содержат ссылки на адреса отечественных и зарубежных полнотекстовых БД периодических изданий, монографий, обзорной и реферативной информации.

Все популярнее становится виртуальное или интерактивное справочное обслуживание. На сайтах многих библиотек появились рубрики «Спроси библиотекаря», «Виртуальная справка» и т.д. Виртуальная справочная служба расширяет возможности традиционных библиотек в электронной среде, позволяет глубже и разносторонне удовлетворять информационные запросы удаленных пользователей.

Библиотека ЛГМУ планирует в 2011 году представить на сайте справочную службу «Виртуальная справка». Интерактивная справочная служба будет выполнять разовые запросы, связанные с поиском информации по профилю университета. Предполагается размещение на сайте архива выполненных запросов с возможностью поиска по его содержанию.

В процессе справочно-библиографического обслуживания в автоматизированном режиме справки нередко дополняют или даже заменяют библиографические консультации. Поэтому усиление консультативной помощи пользователям является одной из главных задач библиотеки ЛГМУ. Особое внимание уделяется индивидуальному характеру читательских запросов, так как у каждого читателя свой уровень понимания темы, способность восприятия информации, умение ориентироваться в документах.

Библиографы проводят консультации по методике библиографического поиска и использования традиционного СПА в процессе обслуживания читателей в зале каталогов. В зале научной информации пользователям оказываются консультации по использованию электронных информационных ресурсов. Для магистрантов, аспирантов, клинических ординаторов проводятся консультации по составлению библиографического описания и оформления списка литературы к научным работам в соответствии с действующими стандартами.

В настоящее время разнообразие программного обеспечения, систем поиска и вывода информации в различных БД усложняют процессы обслуживания пользователей и предъявляют серьезные требования и к самим библиографам, которые должны быть специалистами по информационному поиску и грамотными пользователями ПК со знанием иностранных языков.

Библиографы становятся не только исследователями и экспертами информационных ресурсов, а также специалистами по аналитико - синтетической переработке документов, что предполагает определенную интеллектуальную деятельность и изменение характера справочно-библиографической работы в библиотеке.

Эффективность справочно-библиографической работы в автоматизированном режиме полностью зависит от ее материально-технического обеспечения. Этот процесс требует постоянного расширения и обновления компьютерного парка и рабочих мест сотрудников и пользователей, их модернизации, приобретения лицензионных программ, принтеров, сканеров, расходных материалов. Материально-техническая база библиотеки ЛГМУ отвечает требованиям учебно-воспитательного процесса, интерьер и эстетическое оформление абонементов и читальных залов

способствуют комфортности обслуживания пользователей. На сегодня локальная сеть библиотеки объединяет 34 персональных компьютера, из них 19 – служебных и 15 рабочих мест для пользователей. Кроме этого, библиотека имеет 8 принтеров, 2 многофункциональных устройства (принтер, сканер, ксерокс), 1 ксерокс, 2 сканера, 12 сканеров для считывания штрих-кодов, ноутбук, мультимедийный проектор.

Библиотека ЛГМУ видит свое предназначение в дальнейшем совершенствовании справочно-библиографического обслуживания своих пользователей, информационном обеспечении учебно-педагогического и научного процессов.

ЗМІСТ

РОЛЬ І МІСЦЕ МЕДИЧНИХ БІБЛІОТЕК УКРАЇНИ В СУЧАСНОМУ ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРИ ДЕРЖАВИ

Павленко Раїса Іванівна 3

БІБЛІОТЕКА НАЦІОНАЛЬНОГО ФАРМАЦЕВТИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ: З МИНУЛОГО В МАЙБУТНЄ (до 90-річчя з дня заснування)

Гавриш Наталія Борисівна 6

ВЕБ 2.0 В МЕДИЧНИХ БІБЛІОТЕКАХ УКРАЇНИ

Нежурбіда Галина Георгіївна 13

ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ДІЯЛЬНОСТІ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ ВІННИЦЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО МЕДИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ім. М.І. ПИРОГОВА

Шпукал Леся Іванівна 18

НОВІ НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ МЕДИЧНОЇ БІОГРАФІСТИКИ У НАЦІОНАЛЬНІЙ НАУКОВІЙ МЕДИЧНІЙ БІБЛІОТЕЦІ УКРАЇНИ

Корнілова Лідія Євгенівна, Супрун Діна Львівна 22

ХАРКІВСЬКА НАУКОВА МЕДИЧНА БІБЛІОТЕКА 150 РОКІВ НА СЛУЖБИ МЕДИЧНОЇ НАУКИ ТА ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я (нарис з історії)

Мисько Яків Васильович 26

ВИЗИТ ГРУППИ УКРАИНСКИХ БИБЛИОТЕКАРЕЙ В КИТАЙСКУЮ НАРОДНУЮ РЕСПУБЛИКУ

Чорная Наталия Анатолиевна 31

ІНТЕГРАЦІЯ БІБЛІОТЕЧНО-ІНФОРМАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ – СКЛАДОВА ЄДИНОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТОРИ ІНФРАСТРУКТУРИ МЕДИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Павленко Тетяна Борисівна 36

РІВНЕНСЬКА ОБЛАСНА НАУКОВА МЕДИЧНА БІБЛІОТЕКА: СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ

Горун Петро Романович, Зарічнюк Валентина Станіславівна 41

ІННОВАЦІЙНІ ФОРМИ МЕТОДИЧНОЇ РОБОТИ В НАЦІОНАЛЬНІЙ НАУКОВІЙ МЕДИЧНІЙ БІБЛІОТЕЦІ УКРАЇНИ

Хміль Ольга Олегівна 45

СТВОРЕННЯ ЕЛЕКТРОННОЇ ТЕМАТИЧНОЇ КАРТОТЕКИ „НОБЕЛІВСЬКІ ЛАУРЕАТИ У ГАЛУЗІ МЕДИЦИНИ” ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ НАУКОВОГО СВІТОГЛЯДУ МАЙБУТНІХ КАДРІВ

Боровик Ольга Борисівна 47

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ПРАКТИЦІ РОБОТИ БІБЛІОТЕК

Локтіонова Людмила Костянтинівна 50

БІБЛІОТЕЧНО-ІНФОРМАЦІЙНА ПІДТРИМКА В РОЗВИТКУ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

Козак Ірина Миколаївна..... 54

МІСЦЕ МЕДИЧНОЇ БІБЛІОТЕКИ В ПРОЦЕСІ ПЕРЕБУДОВИ СИСТЕМИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я РЕГІОНУ

Сліпченко Валентина Володимирівна 57

РЕАЛІЗАЦІЯ НОВИХ ПРОЕКТІВ ТА ІНІЦІАТИВ У НАЦІОНАЛЬНІЙ НАУКОВІЙ МЕДИЧНІЙ БІБЛІОТЕЦІ УКРАЇНИ

Кірішева Олена Миколаївна..... 60

ИНФОРМАЦИОННОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ СПЕЦИАЛИСТОВ-МЕДИКОВ ДНЕПРОПЕТРОВСКОГО РЕГИОНА: ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ, ИННОВАЦИИ И ПЕРСПЕКТИВЫ

Єржак Галина Яковлевна, Горобец Ольга Петровна 67

БІБЛОГРАФІЧНА ПРОДУКЦІЯ ЯК ЗАСІБ ЗАДОВОЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ПОТРЕБ КОРИСТУВАЧІВ БІБЛІОТЕКИ

Хівренко Вікторія Вікторівна 73

ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ В ХЕРСОНСЬКІЙ ОБЛАСНІЙ НАУКОВІЙ МЕДИЧНІЙ БІБЛІОТЕЦІ

Діжур Тетяна Альбертівна..... 77

ДОДАТКОВІ ПОСЛУГИ В ПРАКТИЦІ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ БІБЛІОТЕКИ	
Киричок Ірина Василівна	78
ДОСВІД РОЗКРИТТЯ ФОНДУ БІБЛІОТЕКИ НАУКОВО-ДОСЛІДНОГО ІНСТИТУТУ	
Сільник Лариса Олександрівна.....	82
ДОВІДКОВО-БІБЛІОГРАФІЧНЕ ОБСЛУГОВУВАННЯ В ІНТЕРНЕТ СЕРЕДОВИЩІ	
Рибак Юлія Анатоліївна.....	84
ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЛІКАРІВ ТА НАУКОВЦІВ У ДЕРЖАВНІЙ НАУКОВІЙ УСТАНОВІ «НАУКОВО- ПРАКТИЧНОМУ ЦЕНТРІ ПРОФІЛАКТИЧНОЇ ТА КЛІНІЧНОЇ МЕДИЦИНИ» ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ СПРАВАМИ	
Шестак Наталія Вікторівна.....	87
БІБЛІОТЕЧНО-ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАУКИ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ	
Смольницька Валентина Леонідівна,	89
ПРАЦІ НАУКОВЦІВ МЕДИЧНИХ ВУЗІВ М. ХАРКОВА У ФОНДАХ УНІВЕРСИТЕТСЬКИХ БІБЛІОТЕК	
Белякова Т. В.	91
ФУНКЦИОНАЛЬНЫЕ ВОЗМОЖНОСТИ САЙТА БИБЛИОТЕКИ, КАК ЗЕРКАЛА БИБЛИОТЕЧНОЙ ЖИЗНИ	
Рудзский Лев Зиновиевич	94
ІНФОРМАЦІЙНО-НАУКОЗНАВЧИЙ РЕЙТИНГ ДИСЕРТАЦІЙНИХ РОБІТ	
Немирович-Булгакова Оксана Іванівна.....	97
СПРАВОЧНО-БИБЛИОГРАФИЧЕСКОЕ ОБСЛУЖИВАНИЕ В УСЛОВИЯХ АВТОМАТИЗАЦИИ БИБЛИОТЕЧНЫХ ПРОЦЕССОВ	
Стасик Л.И. , Рец Л.В.	99

**НАЦІОНАЛЬНА НАУКОВА МЕДИЧНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ
БІБЛІОТЕКА НАЦІОНАЛЬНОГО ФАРМАЦЕВТИЧНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ
УКРАЇНСЬКА БІБЛІОТЕЧНА АСОЦІАЦІЯ
АСОЦІАЦІЯ БІБЛІОТЕК УКРАЇНИ**

**Бібліотечно-інформаційна інфраструктура медичної, фармацевтичної
галузі України:
традиційний та інноваційний шляхи розвитку**

**Матеріали міжнародної науково-практичної конференції
Харків, 26-27 травня 2011р**

**Редакційна колегія: Р.І. Павленко (відп. редактор)
Т.А.Остапенко (заст.відп. редактора)
О.М. Кірішева
Д.І. Костенко
О.С.Згурська
О.О.Хміль
Комп'ютерний набір: О.О.Хміль**

**01033 Київ-33, вул. Толстого,7
Національна наукова медична бібліотека України
т/ф. 044 234-51-97**